

Ympäristöministeriön julkaisusarja 2021: xx

Suojelualueverkostoa tukevat luonnon monimuotoisuutta turvaavat alueet Suomessa - OECM-työryhmän ehdotus

LUONNOS 22.11.2021

Sisällys

TIIVISTELMÄ	3
1 JOHDANTO	14
2 ALUESUOJELUN TAVOITTEET VUOTEEN 2030	17
2.1 Biodiversiteettisopimus ja strateginen suunnitelma luontokadon pysäyttämiseksi	17
2.2 EU:n biodiversiteettistrategia ja tavoitteet luontoverkoston vahvistamiseksi	18
2.3 Kansallinen luonnon monimuotoisuuden strategia ja toimintaohjelma	19
3 OECM-ALUEIDEN KANSAINVÄLISET LÄHTÖKOHDAT	20
3.1 OECM-alueen määritelmä ja kriteerit	20
3.2 Kansainväliset esimerkit OECM-käsitteen soveltamisesta	22
3.3 OECM-alueen määritteleminen ja kriteerien soveltaminen Suomessa	23
4 KANSALLISET ALUESUOJELUN LÄHTÖKOHDAT	24
4.1 Aluesuojelun perusteet ja linjaukset	24
4.2 Aluesuojelun keskeiset toimijat	30
5 ELINYMPÄRISTÖKOHTAINEN ALUETYYPPIEN TARKASTELU	31
5.1 Teematyöpajat	31
5.2 Metsä- ja suoympäristöt	34
5.3 Makeat vedet, rannat ja lintukosteikot	41
5.4 Meri- ja rannikkoalueet	44
5.5 Maatalous- ja kaupunkiympäristöt, rakennetut alueet ja väylät	47
6 OECM-KOYTEIDEN MÄÄRITTELY, SELVITTÄMINEN JA HYVÄKSYMINEN	51
6.1 Yleiset periaatteet OECM-alueiden määrittelemiseksi	51
6.2 Potentiaalisten aluetyyppien arviointi OECM-kriteereitä vasten	52
6.3 Ehdotus eräiden aluetyyppien soveltuvuudesta suoraan OECM-alueiksi	52
6.4 Ehdotus soveltuvien OECM-kohteiden hyväksymismenettelyksi	56
6.5 Ehdotuksia jatkoselvitys- ja kehittämistoimista aluesuojelun tehostamiseksi	56
7 OECM-KOYTEIDEN TIEDONHALLINTA JA RAPORTOINTI	61
7.1 Kansainväliset suojelualuetietokannat ja OECM-alueet	61
7.2 Suojeltujen alueiden tiedonhallinnan nykytila, tarpeet ja haasteet	62
7.3 Ehdotuksia tilastoinnin ja raportoinnin menettelyiksi ja kehittämiseksi	65
8 MAA- JA MERIALUEIDEN SUOJELUOSUUKSIEN LASKENTA	66
8.1 Suojeltujen alueiden kattavuuslaskelmien tarve ja kriteerit	66
8.2 Ehdotuksia suojeluosuuksien laskennan menettelyiksi ja kehittämiseksi	67
9 ELINYMPÄRISTÖJEN SUOJELUN SEURANTA JA ARVIOINTI	67
9.1 Alueisiin kohdistuvien suojelutoimien seurannan tarpeet ja toimijat	67
9.2 Ehdotuksia suojelutoimien elinympäristökohtaisen seurannan kehittämiseksi	69

LÄHTEET	70
LIITTEET	74

LIITTEET

Liite 1. Keskeinen lainsäädäntö

Liite 2. Suojelualan ja suojelualueluokkien määritelmät

Liite 3. Suojelualuetyypit ja niiden luokitus

liite 4. METI-luokitus

Liite 5. METI-tilasto aluetyypeittäin

Liite 6. OECM-korit ja jatkoselvitettävät aluetyypit toimijoittain

Liite 7. Tiedon tuottajat ja kokoajat

Liite 8. **Lausunto- ja palauteyhteenveto**

1 JOHDANTO

Biologista monimuotoisuutta koskevan YK:n yleissopimuksen eli biodiversiteettisopimuksen (*Convention on Biological Diversity, CBD*) kymmenennessä osapuolikokouksessa Nagoyassa Japanissa vuonna 2010 hyväksyttiin yhteinen strateginen suunnitelma sopimuksen toimeenpanemiseksi. Strategiseen suunnitelmaan vuosille 2011-2020 sisältyi maa-, sisävesi- ja merialueiden suojelua koskeva kirjaus (ns. Aichi 11 -tavoite):

*”Vuoteen 2020 mennessä vähintään 17 % maa-alueista ja sisävesistä sekä 10 % rannikko- ja merialueista, varsinkin biodiversiteetin ja ekosysteemipalveluiden kannalta erityisen tärkeitä alueista, on suojeltu tehokkaasti ja yhdenvertaisesti hoidetun, ekologisesti edustavan ja hyvin kytkeytyneen **suojelualueverkoston ja muiden alueisiin perustuvien suojelumenetelmien avulla**. Suojelualueet on yhdistetty laajempiin maa- ja merimaisemiin.”⁷*

Vaikka uusia luonnonsuojelualueita on kuluneen vuosikymmenen aikana perustettu merkittävästi lisää, monilta osin luonnonsuojelun tavoitteita ei määrällisesti tai laadullisesti ole kuitenkaan saavutettu⁸. On painetta edelleen osoittaa uusia alueita suojelun piiriin sekä tehostaa suojelualueita tukevien (erikseen määriteltyjen ja rajattujen) alueiden luonnon monimuotoisuutta turvaavia toimia ja ohjata arvokkaita luonnonympäristöjä ja -arvoja uhkaavaa alueiden käyttöä. On myös tarvetta tarkentaa kuvaa siitä, mitä nämä biodiversiteettiä turvaavat ”muut toimet” ovat ja miten ne edistyvät.

Biodiversiteettisopimuksen 14. osapuolikokouksessa marraskuussa 2018 tehtiin päätös ”tehokkaiden alueisiin kohdistuvien suojelutoimien” (*Other Effective area-based Conservation Measures OECM*) huomioimisesta Aichi 11 -tavoitteiden toteuttamisessa ja seurannan perustumisesta maailman suojeltujen alueiden tietokantaan (*World Database of Protected Areas WDPA*) vietyihin tietoihin. Päätös sisältää yhteisesti hyväksytyyn määritelmän ja kriteerit tällaisille alueille, ns. OECM-kohteille. Päätöksen yhteydessä hyväksyttiin myös Kansainvälinen luonnonsuojeluliiton suojelualuekomission (*IUCN World Commission on Protected Areas*) laatima ohjeistus kriteerien soveltamiselle sekä kohteiden tunnistamiselle, tunnustamiselle, raportoinnille ja seurannalle. Ohjeistus julkaistiin kesällä 2019. Suojelualuekomissio on vuonna 2020 edelleen tarkentanut aluekohtaisia menettelyohjeita.

IUCN kannustaa kaikkia maailman maita ”tehokkaiden suojelutoimien alueiden” eli OECM-kohteiden määrittelyyn ja kartoittamiseen sekä näiden alueiden raportointiin WDPA-tietokantaan. Suojelualuekomissio näkee monenlaisilla ja monin eri tavoin luonnon monimuotoisuutta turvaavilla ja suojelualueverkostoja tukevilla alueilla olevan kasvava ja merkittävä rooli hyvin kytkeytyneen maailmalaajuisen ekologisen verkoston osana. Tulevan vuosikymmenen strategisissa tavoitteissa luonnon monimuotoisuuden katoamisen pysäyttämiseksi nousevat suojelutoimet erityisesti suojelualueiden ulkopuolisilla talouskäytössä olevilla alueilla entistäkin tärkeämmiksi.

Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategia vuosiksi 2012–2020, *Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi*, hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksellä 2012. Strategiaan sisältyvän päämäärän (3) ”Luonnon monimuotoisuuden tilaa parannetaan turvaamalla ekosysteemit, lajit ja perinnöllinen monimuotoisuus” saavuttamiseksi asetettiin tavoitteeksi:

⁷ “By 2020 at least 17% of terrestrial and inland water and 10% of coastal and marine areas, especially areas of particular importance for biodiversity and ecosystem services, are conserved through effectively and equitably managed, ecologically representative and well-connected systems of protected areas and other effective area-based conservation measures [OECMs] and integrated into the wider landscape and seascape”.

⁸ mm. Protected Planet Report 2020

“Vuoteen 2020 mennessä suojelualueiden verkosto ja sitä tukevat muut alueiden käyttöä ohjaavat monimuotoisuuden turvaamisen keinot kattavat vähintään 17 prosenttia Suomen maa-alueiden ja sisävesien yhteispinta-alasta ja 10 prosenttia rannikkoja merialueiden yhteispinta-alasta. Verkoston toimivuutta ja kattavuutta on vahvistettu etenkin Etelä-Suomessa. Suojelualueet ovat asianmukaisesti hoidettuja ja ekologisesti ja alueellisesti edustavia. Suojelualueet ovat hyvin yhteen kytkeytyneitä ja vihreä infrastruktuuri yhdistää ne laajempiin maisemakokonaisuuksiin ottaen huomioon perinnemaisemien erityispiirteet. Monimuotoisuuden turvaamista jatketaan talousmetsissä.”

Biodiversiteettisopimuksen strategisen Aichi 11 -tavoitteen kansallinen muotoilu ”suojelualueiden verkosto ja sitä tukevat muut alueiden käyttöä ohjaavat monimuotoisuuden turvaamisen keinot” sisältää OECM-käsitteen idean ja kirjaus painottaa erityisesti perinnemaisemien erityispiirteiden huomioimista ja monimuotoisuuden turvaamista talousmetsissä, varsinkin Etelä-Suomessa. Kattavuuden ohella tavoitellaan suojeltujen alueiden muodostaman (ekologisen) verkoston edustavuutta ja suojelualueiden kytkeytymistä laajempiin maisemakokonaisuuksiin.

Viimeisen vuosikymmenen aikana Suomen suojelualueverkostoa on laajennettu merkittävästi perustamalla uusia kansallispuistoja ja muita luonnonsuojelualueita valtionmaille ja rauhoittamalla lukuisia yksityisiä suojelualueita mm. osana METSO-ohjelmaa⁹ sekä laajentamalla Natura-verkostoa merialueella. Luonnonsuojelualueiden perustamisen ohella Suomessa on pitkään toteutettu myös ”muuta aluelähtöisiä suojelutoimia”, erityisesti metsä- ja myös maatalousalueilla. Toistaiseksi ei kuitenkaan ole tarkemmin määritelty, mitkä näistä toimista luetaan em. OECM-käsitteen piiriin. Osin tämä on johtunut siitä, ettei kansainvälistä määritelmää ja ohjeistusta aiemmin ole ollut käytettävissä.

Biodiversiteettisopimuksen kansallisen toimeenpanon seurantatyöryhmän kokouksessa kesäkuussa 2019 käsiteltiin IUCN:n julkaisemaa OECM-ohjeistusta ja sovittiin työryhmän perustamisesta OECM-kohteiden eli suojelualueverkoston ulkopuolisten, luonnon monimuotoisuuden turvaamista tehokkaasti edistävien alueiden määrittelyksi Suomessa.

Työryhmän asettaminen ja toimeksianto

OECM-työryhmäksi nimetty *ad hoc* työryhmä asetettiin biodiversiteettisopimuksen seurantatyöryhmän päätöksellä 23.10.2019. Työryhmän jäseniksi nimitettiin edustajat ympäristöministeriöstä (YM), maa- ja metsätalousministeriöstä (MMM), Luonnonvarakeskuksesta (Luke) ja Metsähallituksen Luontopalveluista (MH):

Aulikki Alanen, YM, pj.	Terhi Koskela, Luke
Marina Von Weissenberg, YM	Mervi Heinonen, MH, sihteeri
Penina Blankett, YM	Lasse Kurvinen, MH
Katja Matveinen, MMM	Stig Johansson, MH (31.6.2020 asti)
Marjukka Mähönen, MMM	
Anna Schulman, MMM	

Päätöksen yhteydessä todettiin, että OECM-työryhmän toimeksianto sisältyy Suomen kansalliseen toimintaohjelmaan 2012-2020 biodiversiteettistrategian toimeenpanemiseksi (TP18):

⁹ METSO = Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008-2016 ja jatko-ohjelma 2014-2025.

”Luodaan kriteerit suojelulla ja muilla tehokkailla monimuotoisuuden turvaamiskeinoilla turvattujen alueiden prosenttiosuuden laskemisesta Suomen maa-alueiden ja sisävesien sekä rannikko- ja merialueiden yhteispinta-alasta, selvitetään prosenttiosuus ja seurataan yleissopimuksen Aichi-Nagoyan ja Suomen biodiversiteettistrategian tavoitteen 11 toteutumista.”

OECM-työryhmän tavoitteiksi asetettiin:

1. Laatia kansainvälisen ohjeistuksen ja esimerkkien pohjalta ehdotus kansallisista periaatteista OECM-kohteiden määrittämiseksi ja tuoda ehdotus seurantatyöryhmän hyväksyttäväksi. Määrittelyssä voidaan käyttää erilaisia kategorioita/aluetyyppejä kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) suojelualueluokituksen kansallisten periaatteiden tapaan.
2. Tehdä ehdotus tietojen kokoamisesta ja muusta menettelystä Suomen OECM-kohteiden selvittämiseksi ja hyväksymiseksi, olemassa olevien aineistojen pohjalta.
3. Tehdä ehdotus OECM-tietojen raportoimisesta kansallisesti ja kansainvälisesti, ottaen huomioon kansainvälisen ohjeistuksen mukaiset tietosisältöjen vaatimukset sekä maanomistajien oikeudet.
4. Tehdä ehdotus alustavista kriteereistä suojeluosuuksien laskemiseksi Suomen maa-alueiden ja sisävesien sekä rannikko- ja merialueiden pinta-alasta ja kriteerien mukaisen tarkemman selvityksen toteutuksesta. Selvitykseen sisältyvät määritellyt suojelualueet ja OECM-kohteet.
5. Ottaa kantaa kansallisen biodiversiteetti-toimintaohjelman seurannassa tarvittavien elinympäristökohtaisten suojeluosuuksien mahdolliseen laskentaan (Luonnontila.fi/ metsät, suot, maatalousympäristöt, meret jne).

Lähtökohtaisesti työryhmän ehdotusten tuli olla käytettävissä vuoden 2020 loppuun mennessä. Tällöin CBD:n uuden strategisen suunnitelman vuosille 2021-2030 odotettiin tavoitteineen olevan tiedossa ja vuoden 2021 alusta aloitettavan valmistelu uutta kansallista biodiversiteettistrategiaa ja -toimintaohjelmaa varten. Covid19-pandemian vuoksi CBD:n osapuolikokous ja sen valmisteluprosessi ovat viivästyneet merkittävästi, eikä uuden strategisen suunnitelman sisältö ollut vielä vuoden 2020 loppuun mennessä tiedossa. Ohjausryhmänä toiminut biodiversiteettisopimuksen seurantatyöryhmä päätti 10.11.2020 pidetyssä kokouksessaan OECM-työryhmän esityksestä lykätä määräaikaan toukokuun loppuun 2021.

OECM-työryhmä kokoontui kaikkiaan 15 kertaa, työskennellen pandemian aiheuttamasta tilanteesta johtuen pääosin etäyhteyksin. Työryhmä järjesti keväällä 2020 neljä sidosryhmätilaisuutta, joiden tavoitteena oli tehdä OECM-käsitettä tunnetuksi sekä kartoittaa sidosryhmien käsityksiä aiheesta ja mahdollisista OECM-aluetyypeistä. Lisäksi eri aihepiirien asiantuntijoita kuultiin työn yhteydessä monin tavoin.

Työryhmän laatima raporttitiivistelmä ja ehdotukset esiteltiin ohjausryhmälle 19.5.2021. Laajempi raportti työstettiin syksyllä valmiiksi ja esiteltiin sidosryhmille 18.11.2021 järjestetyssä webinaarissa. Raporttiluonnos **asetettiin** ympäristöministeriön verkkopalvelussa julkisesti kuultavaksi 24.11.-8.12.2021 väliseksi ajaksi. Palaute ja vastineet **on koottu** raportin liitteeksi (liite 8).

OECM-työryhmän raportti **luovutetaan** biodiversiteettisopimuksen toimeenpanon seurantatyöryhmälle hyväksyttäväksi **16.12.2021**.

2 ALUESUOJELUN TAVOITTEET VUOTEEN 2030

Syksyllä 2021 ovat edelleen kesken sekä kansainvälinen prosessi biodiversiteettisopimuksen pitkän aikavälin strategisten päämäärien muotoilemiseksi ja tavoitteiden sopiminen sopimuksen toimeen panemiseksi, että toimintaohjelmien laatiminen Euroopan unionin uuden vuoteen 2030 ulottuvan biodiversiteettistrategian tavoitteiden saavuttamiseksi. Selvää kuitenkin on, että luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden alueiden suojelu, sekä ekosysteemien toiminnan ja niiden tarjoamien palvelujen alueellinen turvaaminen suojelualueiden ulkopuolella, ovat tulevaisuuden vuosikymmenen aikana keskeisiä työkaluja luontokadon pysäyttämiseksi. Ekologisen verkoston vahvistaminen suojelualueiden ympärillä ja välillä auttaa luontotyyppejä ja eliölajeja selviytymään paremmin myös ilmaston lämpenemisen aiheuttamasta elinympäristöjen muutoksista.

2.1 Biodiversiteettisopimus ja strateginen suunnitelma luontokadon pysäyttämiseksi

Biodiversiteettisopimuksen osapuolimaiden kokouksessa (*CBD Conference of Parties COP-15*) loppuvuodesta 2021 ja alkuvuodesta 2022 hyväksyttäneen sopimuksen pitkälle vuoteen 2050 ulottuvat päämäärät ja uusi strateginen suunnitelma vuoteen 2030 asetettuine tavoitteineen. Alustavasti on asetettu pitkäaikaiseksi päämääräksi, että luonnollisten ekosysteemien kattavuus, kytkeytyneisyys ja koskemattomuus kasvaisi maailmanlaajuisesti ja turvaisi kaikkien lajien elinvoimaisia populaatioita sekä vähentäisi uhanalaisten lajien määrää ja ylläpitäisi geneettistä monimuotoisuutta. Konkreettisiksi tavoitteiksi ehdotetaan, että vuoteen 2030 mennessä (OEWG3¹⁰, syyskuussa 2021):

1. kaikki maailman maa- ja merialueet ovat yhtenäistetyn luonnon monimuotoisuuden huomioivan aluesuunnittelun piirissä ja se ohjaa maan ja meren käytön muutosta, säilyttäen jäljellä olevat yhtenäiset ja erämaiset alueet.¹¹
2. vähintään 20 % heikentyneiden maa-, sisävesi- ja meriekosysteemeistä on ennallistamisen piirissä, varmistuen alueiden välisen kytkeytyneisyyden ja keskittyen priorisoituihin ekosysteemeihin.¹²
3. ainakin 30 % maapallon maa- ja merialueista, erityisesti luonnon monimuotoisuuden ja ihmisten palveluiden kannalta tärkeät alueet, on suojeltu tehokkaasti ja oikeudenmukaisesti hoidettujen, ekologisesti edustavien ja hyvin kytkeytyneiden suojelualueiden ja muiden suojelutoimien alueiden muodostamien järjestelmien avulla, yhdistäen ne osaksi laajempia maa- ja merimaisemia.¹³

Lopullisista pitkän aikavälin suojelu- ja ennallistamistavoitteista ja tavoitteiden toteutumisen seurannan indikaattoreista neuvotellaan vielä biodiversiteettisopimuksen osapuolimaiden kesken kevään 2022 aikana.

¹⁰ CBD Third Meeting of the Open-ended Working Group on the Post-2020 Global Biodiversity Framework

¹¹ Target 1. Ensure that all land and sea areas globally are under integrated biodiversity-inclusive spatial planning addressing land- and sea-use change, retaining existing intact and wilderness areas.

¹² Target 2. Ensure that at least 20 per cent of degraded freshwater, marine and terrestrial ecosystems are under restoration, ensuring connectivity among them and focusing on priority ecosystems.

¹³ Target 3. Ensure that at least 30 per cent globally of land areas and of sea areas, especially areas of particular importance for biodiversity and its contributions to people, are conserved through effectively and equitably managed, ecologically representative and well-connected systems of protected areas and other effective area-based conservation measures and integrated into the wider landscapes and seascapes.

2.2 EU:n biodiversiteettistrategia ja tavoitteet luontoverkoston vahvistamiseksi

Euroopan unionin komissio julkaisi toukokuussa 2020 ehdotuksen uudeksi biodiversiteettistrategiaksi vuoteen 2030¹⁴: *Luonto takaisin osaksi elämäämme*. Komissio asettaa kunnianhimoiset tavoitteet luonnon suojelulle ja ennallistamiselle koko Euroopan unionin alueella. Päämääränä on yhteisin poliittisin päätöksin ja jäsenmaita sitovien ohjelmien avulla pysäyttää luontokadon eteneminen ja palauttaa luontoarvoja kaikissa heikentyneissä elinympäristöissä seuraavan vuosikymmenen aikana.

EU:n biodiversiteettistrategiassa tavoitellaan yhtenäistä Euroopan laajuista luontoalueiden verkostoa (*coherent Trans-European Nature Network*). Suojeltujen alueiden tulisi olla tehokkaasti hoidettuja ja muodostaa hyvin kytketty vihreä verkosto maa-alueilla ja sininen verkosto vesialueilla (*green and blue infrastructure*). Tavoitteeksi asetetaan EU-tasolla, että vuoteen 2030 mennessä:

1. Oikeudellisen suojelun piirissä¹⁵ on vähintään 30 prosenttia EU:n maa-alueista ja 30 prosenttia EU:n merialueista, ja ekologiset käytävät on integroitu osaksi Euroopan laajuista luontoverkostoa. Painopisteen suojelussa tulee olla luonnonarvoiltaan arvokkaimmilla alueilla.
2. Tiukan suojelun piirissä on vähintään kolmannes (10 prosenttia) EU:n suojelualueista, mukaan lukien kaikki jäljellä olevat EU:n iki- ja aarniometsät. Ilmaston lämpenemisen hillitsemisen kannalta tärkeitä suojelun kohteita ovat myös turvemaat, kosteikot ja niityt.
3. Suojelualueita hoidetaan tehokkaasti ja käytössä on selkeästi määritellyt suojelutavoitteet ja -toimenpiteet, joiden toteutumista seurataan asianmukaisesti.

EU:n asettamat tavoitteet ovat linjassa edellä esiteltyjen kansainvälisen biodiversiteettisopimuksen alustavien tavoitteiden kanssa ja EU:n strategia viimeistellään, kun kansainväliset tavoitteet on vahvistettu sopimuksen osapuolimaiden kokouksessa (huhtikuussa 2022).

Natura 2000 -verkosto ja eriasteisesti suojellut kansalliset alueet kattavat Euroopan unionin alueella yhteensä jo 26 % maa-alueista ja 11 % merialueista. Kuitenkin vain kolme prosenttia maa-alueista ja alle prosentti merialueista kuuluu tiukan suojelun piiriin¹⁶. Luonto- sekä vesi- ja meripuitedirektiivien toimeenpanon raportoinnit ja EU:n biodiversiteettistrategian päättyneen kauden 2011-2020 arviointi¹⁷ osoittavat, ettei nykyisten suojelutoimien vaikuttavuus ole toivotulla tasolla.

Vuoden 2030 päämäärien saavuttaminen edellyttää Natura 2000 -verkoston suojelutoimien kattavaa loppuun saattamista sekä kansallisten suojelu- ja ennallistamistoimien huomattavaa laajentamista ja tehostamista. Luonnon monimuotoisuutta turvaavia toimia tarvitaan myös kaikilla maan ja vesien käytön sektoreilla, etenkin maa- ja metsätaloudessa sekä EU:n laajoilla urbaaneilla alueilla. Kokonaisvaltaisen paikkatietopohjaisen aluesuunnittelun kehittäminen on myös avainasemassa.

EU:n yhteiset aluesuojelun tavoitteet voidaan viedä maantieteellisten vyöhykkeiden tasolle, mutta jokaisella jäsenmaalla on tavoitteiden toteuttamisessa vastuunsa. Kansalliset tavoitteet neuvotellaan ja asetetaan vuoden 2022 aikana. Tarkentavaa teknistä ohjeistusta aluesuojelun käytännöistä laaditaan myös EU:n komission ja suojeltujen alueiden tiedonhallinnasta vastaavan Euroopan ympäristöviraston (*European Environment Agency EEA*) yhteistyönä. Viimeisteltävänä olevassa

¹⁴ EU Biodiversity Strategy for 2030: Bringing nature back into our lives COM(2020) 380 final, 20.5.2020.

¹⁵ Alustavan ohjeistuksen mukaan tarkoittaa alueen osoittamista kansallisen tai kansainvälisen säädöksen, hallinnollisen päätöksen tai sopimuksen perusteella.

¹⁶ EEA:n laskelma perustuen CDDA-tietokantaan vuonna 2019 tallennettuina olleiden IUCN suojelualueluokkiin I ja II kuuluvien kohteiden kattamaan pinta-alaan.

¹⁷ Euroopan komissio 2015. Väliarviointi luonnon monimuotoisuutta koskevasta EU:n strategiasta vuoteen 2020. COM (2015) 478.

ohjeistuksessa¹⁸ painotetaan kaikkien aluetyyppien (kansalliset luonnonsuojelu-, Natura 2000- ja OECM-alueet) osalta suojeluperusteiden, -tavoitteiden ja -toimien määrittelyä sekä toimien toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointia.

Myös kansalliset priorisoidut ennallistamistavoitteet sovitaan viimeistään alkuvuonna 2022. EU-tasolla tavoitteet asetetaan seuraavasti:

- Yhteisölle tärkeiden suojeluarvojen tilassa ei saa tapahtua huononemista; 30 % niistä luontotyypeistä tai lajeista, jotka ovat ei-suotuisassa tilassa, tulee saada suotuisampaan tilaan.
- Erityisesti hiiltä sitovaa ja heikentynyttä aluetta ennallistetaan merkittävästi.

Tarkennetut ennallistamistoimien tavoitteet vuoteen 2030 ulottuvalle strategiakaudelle sovitaan jäsenmaakohtaisesti. Komissio laatii teknistä ohjeistusta siihen, miten ennallistamisen ja luonnonhoidon toimenpiteet tulisi asettaa tärkeysjärjestykseen. Kukin jäsenmaa on laatinut alustavan priorisoidun toimintasuunnitelman Natura 2000 -verkoston ja siihen kytkeytyneiden muiden alueiden (*green infrastructure*) suojelutoimien toteuttamiseksi rahoituskaudella 2021-2027¹⁹. Tätä ns. PAF-dokumenttia täydennetään ja päivitetään hankesuunnittelun ja rahoituskauden edetessä.

Edellytyksenä EU:n biodiversiteettistrategian onnistuneelle toimeenpanolle ovat yhteisön yhteisen ympäristöpolitiikan tehokas toteutus sekä toimenpiteiden valtavirtaistaminen kaikille toimintasektoreille. Avainasemassa ovat yhteinen maatalouspolitiikka (*Common Agricultural Policy, CAP*) sekä maa- ja metsätalouden strategiat, vesi- ja meripuidedirektiivien strategiat, vihreän infrastruktuurin strategia sekä monien elinkeinosektoreiden ympäristöpolitiikka (kalatalous, energiantuotanto, turismi jne). Kaikkien sektoreiden tarkempia linjauksia, toimenpideohjelmia ja yksityiskohtaisempaa ohjeistusta biodiversiteettistrategian toimeenpanemiseksi valmistellaan vuoden 2021 loppuun mennessä. Jäsenmaat ja sidosryhmät pyrkivät aktiivisesti vaikuttamaan linjausten muotoiluun ja ohjelmien sisältöön. Luonnon olosuhteet eri puolilla Eurooppaa ja toimintaympäristön lähtökohdat tavoitteiden toteuttamiselle eri jäsenmaissa ovat varsin erilaiset.

Vuoden 2023 loppuun mennessä jäsenmaiden tulee voida osoittaa merkittävää edistymistä EUn biodiversiteettistrategian suojelu- ja ennallistamistavoitteiden sekä sektorikohtaisten muiden tavoitteiden toimeenpanemisessa. Vuonna 2024 EU:n komissio toteuttaa vuoteen 2030 ulottuvan biodiversiteettistrategian väliarvioinnin.

2.3 Kansallinen luonnon monimuotoisuuden strategia ja toimintaohjelma

Suomessa on ympäristöministeriön ja biodiversiteettisopimuksen kansallisen toimeenpanon seurantatyöryhmän johdolla käynnistetty keväällä 2021 laajapohjainen yhteistyö seuraavan kansallisen luonnon monimuotoisuuden strategian ja toimintaohjelman laatimiseksi. Strategia tuo kansainväliset ja EU-tason päämäärät ja tavoitteet osaksi kansallista ympäristöpolitiikkaa ja toimintaohjelman puolestaan konkretisoi sektorivastuiksi niitä toimenpiteitä, joiden avulla tavoitteisiin pyritään vuoteen 2030 mennessä.

Samaan aikaan OECM-työryhmän työn kanssa Suomessa on ollut menossa nyt jo päättyneet ns. KEIMO-, ja VASU-hankkeet sekä vielä jatkuva KOKASU-hanke²⁰, joissa tarkastellaan EU:n biodiversiteettistrategiassa vuoteen 2030 tavoitteeksi asetetun aluesuojelun ja ennallistamistoimien

¹⁸ Viimeisin versio: EC/ENV.D3. Draft technical note on criteria and guidance for protected areas designations, version 4, September 2021

¹⁹ Prioritised Action Framework (PAF) for Natura 2000 in Finland for the MFF period 2021-2027

²⁰ Luonnonvarakeskuksen vetämät hankkeet KEIMO = Kustannusvaikuttavat keinot metsäluonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysähdyttämiseksi ja VASU = EUn biodiversiteettistrategian 2030 vaikutukset Suomen kannalta sekä Suomen ympäristökeskuksen hanke KOKASU = Kohti kattavaa suojelualueverkostoa

kohdentamisen tarvetta ja mahdollisuuksia sekä tavoitteiden toteuttamisen vaihtoehtoja ja mahdollisia vaikutuksia. OECM-työryhmä on toiminut yhteistyössä näiden hankkeiden kanssa. Hankkeiden tarkasteluissa ei kuitenkaan toistaiseksi oteta kantaa OECM-tyyppisiin alueisiin.

Loppuvuodesta 2021 ja keväällä 2022 vielä odotetaan EU:n komission tarkempia määrittelyjä OECM-alueiden osalta. Kansallisen biodiversiteettistrategian toimeenpanemiseksi muotoillaan toimenpiteitä alustavien käsitteellisten määrittelyjen ja toteutuskeinoja koskevien selvitysten pohjalta.

3 OECM-ALUEIDEN KANSAINVÄLISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 OECM-alueen määritelmä ja kriteerit

3.1.1 Biodiversiteettisopimuksen osapuolikokouksen päätös OECM-alueista

Biodiversiteettisopimuksen vuonna 2018 pidetyssä 14. osapuolikokouksessa (BD COP 14) muotoillussa päätöksessä esitettiin määritelmä ja kriteerit ”tehokkaiden alueisiin kohdistuvien suojelutoimien” (*Other Effective area-based Conservation Measures OECM*) alueista sekä luettelo tällaisten alueiden perusteiksi soveltuvista luonnon monimuotoisuuden elementeistä. Päätöksen yhteydessä hyväksyttiin myös IUCNn laatima tarkempi ohjeistus näiden suojelualueverkostoja tukevien alueiden tunnistamisen, hyväksymisen ja raportoinnin menettelyiksi sekä sopimuksen suojelutavoitteiden toteutumisen seuraamiseksi kansainvälisten tietojärjestelmien avulla. OECM-käsitteen kansallisen soveltamisen lähtökohtana ovat nämä dokumentit.

OECM-työryhmässä laadittiin epävirallinen käännös BD COP 14 päätöksen OECM-määritelmästä²¹:

”Maantieteellisesti määritelty alue, muu kuin suojelualue, jota hallitaan, hoidetaan ja käytetään siten, että saavutetaan myönteisiä ja pitkäkestoisia vaikutuksia alueella esiintyvän luonnon monimuotoisuuden, siihen liittyvien ekosysteemitointojen ja -palvelujen sekä soveltuvien osin kulttuuristen, henkisten, sosioekonomisten ja muiden paikallisesti merkittävien arvojen turvaamisessa.”

Kriteerit OECM-alueen tunnistamiseksi lähtevät suoraan määritelmästä.

- **Kriteeri A:** Aluetta ei tällä hetkellä tunnusteta suojelualueeksi.
- **Kriteeri B:** Maantieteellisesti rajattua aluetta hallitaan, hoidetaan ja käytetään [siten, että]
- **Kriteeri C:** Saavutetaan tehokkaalla tavalla pitkäkestoisia vaikutuksia alueella esiintyvän luonnon monimuotoisuuden suojelussa.
- **Kriteeri D:** Turvataan [luonnon monimuotoisuuteen liittyviä] ekosysteemitointoja ja -palveluita sekä kulttuurisia, henkisiä, sosioekonomisia ja muita paikallisesti merkityksellisiä arvoja.

OECM-alueeksi tunnustaminen edellyttää päätöksen mukaan alueelle ominaisen ja/tai erityisen arvokkaan luonnon monimuotoisuuden tunnistamista. Alueella esiintyy esim. harvinaisia eliöyhteisöjä, vaarantuneita, uhanalaisia tai levinneisyydeltään pienialaisia lajeja, edustavia luonnontilaisia ekosysteemejä tai avainelinympäristöjä. Alueen ekosysteemien toiminta ja niiden tarjoamat palvelut tai tehtävä ekologisen kytkeytyneisyyden kannalta voivat myös olla erityisen tärkeitä. OECM-alueen kriteerit muistuttavat läheisesti Suomen luonnonsuojelulakiin kirjattuja varsinaisen luonnonsuojelun perustamisedellytyksiä. Lsl:n uudistuksen yhteydessä ehdotetaan luetteloon lisäystä: ”alueella on erityistä merkitystä luontotyyppien ja eliölajien mahdollisuuksille

²¹”A geographically defined area, other than a Protected Area, which is governed and managed in ways that achieve positive and sustained long-term outcomes for the in-situ conservation of biodiversity with associated ecosystem functions and services and where applicable, cultural, spiritual, socio-economic, and other locally relevant values”.

sopeutua muuttuvassa ilmastossa”, mikä tuo mukaan ajatuksen suojelualueita toisiinsa kytkevästä ekologisista käytävistä ja tukialueista.

3.1.2 IUCN:n ohjeistus OECM-alueiden tunnistamiseksi ja seuraamiseksi

IUCN:n suojelualuekomission (WCPA) piirissä on vuodesta 2015 toiminut laajapohjainen työryhmä²², joka on paneutunut OECM-alueisiin ja laatinut niitä koskevan yksityiskohtaisen ohjeistuksen²³. Vuonna 2019 julkaistu IUCN:n opas sisältää edellä esitetyt aluelähtöisen luonnon monimuotoisuuden suojelun käsitteet, OECM-alueiden määritelmät sekä työkalut ja lähestymistavan ko. kohteiden tunnistamiselle, tunnustamiselle, seurannalle ja raportoinnille. Vuonna 2020 työryhmä täydensi menettelyohjetta OECM-kriteerien aluekohtaiseksi arvioimiseksi²⁴.

OECM-kohteet voivat IUCN:n tarkentavan ohjeistuksen mukaan olla selkeästi maantieteellisesti rajattuja maa-, sisävesi- ja merialueita, joita hallitsevat ja/tai hoitavat valtio tai yksityinen taho, yhteisö tai näiden yhdistelmä. Ne eivät ole (kansainvälisesti tai kansallisesti hyväksytyjä) IUCN:n määritelmän mukaisia luonnonsuojelualueita, vaan muita sellaisia (haitalliselta) taloudelliselta toiminnalta ja rakentamiselta suojeltuja tai muutoin maantieteellisesti rajattuja alueita, joiden hallinnalla, hoidolla ja/tai käytön ohjauksella (jotka yhdessä sisältyvät käsitteeseen ”*management*”) on pitkäaikainen myönteinen ja kestävä vaikutus alueella olevan luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen kokonaisuudessaan.

Monimuotoisuuden säilyttäminen (”*conservation*”) voi olla mahdollisen OECM-alueen ensisijainen hoidon tavoite, kuten varsinaisella luonnonsuojelualueellakin aina. Yksittäisten luontokohteiden rajausten tulisi olla suojelun tavoitteeseen nähden riittävän laaja-alaisia, esim. lajiesiintymärajausten sisältää tarpeeksi elinympäristöä lajin elinvoimaisuuden turvaamiseksi. Suojelutoimien tulee olla myös suojelutavoitteeseen nähden riittävän pitkäjänteisiä. Lyhyiden määräaikaisten luonnonsuojelu- tai -hoitosopimusten perusteella erityisesti rajattuja alueita ei voida suoraan tulkita OECM-kohteiksi. Ainakin sopimusmenettelyjen tarkoitus (”*intent*”) tulisi olla jatkuvaluonteinen.

Luontoarvojen turvaaminen voi olla myös mahdollisten OECM-kohteiden toissijainen tavoite, kuten joillakin metsätalousalueiden alue-ekologisen suunnittelun (AES-) kohteilla, jotka tarkoituksellisesti tukevat ekologista verkostoa. Joissakin tapauksissa OECM-kohteeksi voidaan katsoa sellainenkin alue, jolla luonnonsuojelullista tavoitetta ei suoranaisesti ole, mutta käyttö tosiasiallisesti ylläpitää alueen keskeisiä luonnon arvoja. Tällainen tilanne voi olla esim. eräillä puolustusvoimien käytössä olevilla paahdealueilla, joilla on ko. arvoja tiedetään olevan ja niiden tilaa seurataan. OECM-alueiksi määriteltävien alueiden vaikuttavuutta monimuotoisuuden säilymisen kannalta tulisi yleisemminkin voida jollain tavalla seurata ja osoittaa.

IUCN:n ohjeen mukaan tavanomaisen kestävä käytön piirissä olevia maa-, metsä- tai kalatalousalueita ei voida tulkita OECM-kohteiksi, esimerkiksi sertifioitua metsätalousaluetta kokonaisuudessaan. Myöskään sellaisia ennallistamis- tai kunnostustoimia, jotka eivät kohdistu luontoarvoiltaan erityisesti tunnistetuille alueille, tai laji- ja eliöryhmäkohtaisia suojelutoimia, jotka kohdistuvat yleisesti laajoille rajaamattomille alueille, ei voida pitää ohjeistuksen mukaisina OECM-toimina. Nämä toimet kuuluvat enemmänkin biodiversiteettisopimuksen strategisen ohjelman (2011-2020) muiden Aichi-tavoitteiden piiriin (mm. 5, 6, 7 ja/tai 12, jotka koskevat yleisemmin uhanalaisia

²² IUCN WCPA Task Force on Other Effective Area-based Conservation Measures (OECM)

²³ Guidelines for recognising and reporting other effective area-based conservation measures (IUCN 2019) <https://portals.iucn.org/library/node/48773>

²⁴ Marnewick, D., Jonas, H., & Stevens, C. (2020): Site-level methodology for identifying other effective area-based conservation measures (OECMs). IUCN: Gland, Switzerland. - Draft, June 2020

luonnonympäristöjä ja lajeja sekä luonnonvarojen kestäväää käyttöä). Kriteerien mukaisesti OECM-kohteen tulee olla selkeästi rajattu ja kohteen erityisten luontoarvojen olla tunnistettuja.

3.2 Kansainväliset esimerkit OECM-käsitteen soveltamisesta

Kansainvälisessä kontekstissa OECM-käsitteen soveltamiseen ja -alueiden määrittelyyn on monenlaisia lähestymistapoja²⁵. Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa aluesuojelulla on yleensä pitkä historia, luonnonsuojelulainsäädäntö on suhteellisen kehittyntä ja ympäristöhallinnolla on merkittävä rooli. Useimmissa maissa suojelualueiden verkostoja rakennetaan järjestelmällisesti ja hoidetaan järjestäytyneesti. Tilanne ei kuitenkaan ole saman kaltainen kaikkialla maailmassa.

Yksityisessä omistuksessa tai erilaisten yhteisöjen, mukaan lukien alkuperäiskansojen, hallinnassa olevien maiden ja vesien luontoarvoja ja/tai näiden toimijoiden toimintatapojen myötävaikutusta arvokkaan luonnon säilymiselle ei kaikkien maiden hallinnossa tunnisteta ja/tai tunnusteta. Jotkut yhteisöt eivät toisaalta haluakaan, että heidän hallinnassaan olevia alueita osoitetaan viranomaisten toimesta suojelualueeksi, jos tämä tarkoittaa perinteisten tai sovittujen käyttöoikeuksien menettämistä. Biodiversiteettisopimuksen ja Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton piirissä ajatellaan, että luontokadon pysäyttämisen kannalta kaikki alueiden hallinta- ja hallinnointitavat (*“governance types”*), jotka tehokkaasti turvaavat luonnon monimuotoisuuden kestäväää käyttöä, ovat varteen otettavia ja niitä tulisi tukea. OECM-statuksen avulla voidaan kansainvälisesti huomioida esimerkiksi joidenkin alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen hallinnoimien ns. ICCA-alueiden²⁶ merkitys.

Toistaiseksi vain hyvin harvoissa maissa on kuitenkin lähdetty määrittelemään kansallisesti, mitä OECM-käsite tulisi tulkita tai myöskään tunnistamaan, osoittamaan ja raportoimaan yksittäisiä OECM-kohteita. Monissa maissa on kuitenkin viime vuosina ollut meneillään hankkeita, joissa OECM-konseptin mahdollisuuksia on selvitetty ja sovellettu (mm. Kolumbiassa ja Etelä-Afrikassa).

3.2.1 Kanada

Kanada on ollut eturintamassa OECM-käsitteen määrittelyssä ja -alueiden osoittamisessa. Tarve kehittämistyölle on tullut kansallisesta pyrkimyksestä vastata kunnianhimoisiin kansainvälisiin aluesuojelun tavoitteisiin (erityisesti strateginen Aichi-tavoite 11). Kanadassa on tunnistettu niin maa- kuin merialueellaan useita laajoja OECM-tyyppisiä kohteita ja nämä on ilmoitettu WDPA-tietokantaan. Vuoden 2020 alussa jo noin prosentti Kanadan suojellusta maa-alueesta ja n. 5 % merialueesta koostui OECM-alueista. Monet merialueen kohteista suojaavat laajoja kylmän veden koralliyhteisöjä, joiden säilymistä turvataan mm. tiukoin kalastusrajoituksin. Eräät manneralueen kohteet ovat Kanadan alkuperäiskansojen hallinnassa. Kanada ja Tanska ovat käynnistäneet hankkeen OECM-käsitteen ja potentiaalisten alueiden tarkastelemiseksi arktisella alueella laajemminkin.²⁷

3.2.2 Eurooppa

Euroopan maissa ei tiettävästi ole vielä laadittu linjauksia OECM-käsitteen tulkitsemiseksi kansallisella tasolla. Muutamissa maissa työtä on aloitettu, mutta valtaosassa on jääty odottamaan EU:n komission tarkennettuja määrittelyjä uuden vuoteen 2030 ulottuvan biodiversiteettistrategian kontekstissa.

Britanniassa on tehty alustavaa kartoitusta ja todettu, että OECM-tyyppisiä alueita on hyvin vaikea löytää tai osoittaa. Syynä on se, että jo varsinaiseksi suojelualueeksi luettavia kansallisia aluetyppejä on lainsäädännössä paljon ja uusia luonnontilaisia ja/tai suojeltavia alueita on tiuhaan asutetussa

²⁵ PARKS The International Journal of Protected Areas and Conservation. Special issue, June 2018.

<https://parksjournal.com/>

²⁶ “territories and areas conserved by indigenous peoples and local communities”

<https://www.iccaconsortium.org/>

²⁷ Hanke PAME/CAFF Overview report on OECMs in the Arctic (2/2021-2/2023)

maassa vaikea löytää, ainakaan maa-alueelta. Itsehallintoalue Guernsey (*"crown dependency"*, kruununsiirtomaa) on osoittanut muutamia OECM-kohteita merialueellaan.

EU:n piirissä yhtenäinen linjanveto suojelualueen ja OECM-alueen välillä on siksikin hankala, koska Natura 2000 -verkoston kohteita pidetään (IUCN:n määritelmän mukaisina) suojelualueina riippumatta siitä, minkälaisin suojelutoimin alueiden suojeluperusteina olevien luontoarvojen (eli ns. direktiiviluontotyyppien ja -lajien) säilymistä turvataan. Keski-Euroopassa on tavallista, että verkostoon on osoitettu maa- ja metsätalousalueita, joilla suojellaan hyvinkin kulttuurivaikutteisia luonto- ja maisema-arvoja. Vain pieni osa verkoston alasta on tiukan suojelun piirissä, toisin kuin Suomessa ja Ruotsissa. Pohjoismaissa ei myöskään ole samaan tapaan mielletty maisemansuojelu- tai hoitoalueita varsinaisiksi luonnonsuojelualueiksi²⁸. Suomessa maisema-arvojen turvaamiseen on pyritty pitkälti maankäytön ohjauksen keinoin, mm. kaavoituksen ja hoitotoimien kannustimien avulla.

Vesi- ja meripuidedirektiivien ja luontodirektiivien tavoitteiden ja niiden edellyttämien toimien välistä synergiaa pyritään aktiivisesti edistämään. EU:n komissio tilasi vuonna 2020 EEA:n koordinoiman selvityksen siitä, miten OECM-käsitettä voisi soveltaa vesipuidedirektiivin kontekstissa. Suomi ja Espanja osallistuivat hankkeeseen määrittelemällä muutamia vesienhoidon suunnittelua varten rajattuja *"potentiaalisia"* vesimuodostumia pilottikohteiksi, joita tarkasteltiin edellä esiteltyjä OECM-kriteereitä vasten, hyödyntäen IUCN:n laatimaa ohjeistusta. Hankkeen johtopäätöksiä hyödynnetään komission laatiessa teknistä ohjeistusta kaikille jäsenmaille²⁹.

Monet Euroopan maat ovat jo sitoutuneet poliittisella tasolla merialueen ns. *"30 by 30"* -aloitteeseen, jolla viitataan em. 30 % alueellisen suojelun tavoitteeseen vuoteen 2030 mennessä. Myös Suomi on Itämeren piirissä (HELCOM-yhteistyössä) alustavasti sitoutunut tähän aloitteeseen, jonka toteutuminen edellyttäne, että uusien suojelualueiden osoittamisen ohella merialueiden luontoarvojen turvaamiseksi kehitetään myös muita tehokkaita ohjaus- ja suojelukeinoja.

Rajaamalla arvokkaiksi tunnistettuja alueita suunnitelmallisten suojelutoimien kohteiksi ja hyväksymällä näitä OECM-alueiksi voidaan pitkällä tähtäimellä kasvattaa aluesuojelun kattavuutta kansainvälisesti sovittujen menettelytapojen edellyttämällä tavalla. Tämä tarkoittaa muun muassa, että perustiedot näistä alueista voidaan ilmoittaa tietokantoihin, joiden avulla suojelun toteutumista seurataan.

3.3 OECM-alueen määrittäminen ja kriteerien soveltaminen Suomessa

OECM-alueiden määrittelyn lähtökohdaksi työryhmässä otettiin Suomessa jo aiemmin tehty suojeltujen alueiden määrittelytyö. Tarkasteltiin suojelualueiden verkoston nykytilaa ja verkostoa tukevien muiden alueiden käyttöä ohjaavia monimuotoisuuden turvaamisen keinoja peilaten OECM-käsitteen ja -alueiden määrittelyyn. Aluksi kartoitettiin asiaan liittyviä kansallisia linjauksia suojelualueista, niiden luokittelusta ja tilastoinnista, sekä aluesuojeluun liittyvää lainsäädäntöä ja toimijoita.

Työryhmässä päätettiin ensivaiheessa ottaa potentiaalisten OECM-aluetyyppien tarkastelun lähtökohdaksi sellaiset suojelutoimet ja suojellut kohteet, jotka eivät kansainvälisen seurannan näkökulmasta tällä hetkellä tule huomioiduksi. Näin haluttiin tehdä näkyväksi yhteiskunnan taloudellinen tuki sekä yhteisöjen ja yksityisten tahojen pitkäaikainen ja merkittävä suojelupanostus

²⁸ Ruotsin Naturvårdsverket on selvittänyt eri EU-maiden suojelualueiden tilannetta ja raportointikäytäntöä.

²⁹ Raportti selvityksestä ja liite Suomen pilottitarkastelusta julkaistiin keväällä 2021

<https://biodiversity.europa.eu/protected-areas/other-effective-area-based-conservation-measures>

suojelualueverkoston ulkopuolella. Suojelualueiden lisäksi tulee muutkin monimuotoisuutta turvaavat alueet saattaa soveltuvin osin osaksi myös kansainvälistä raportointia.

Päätettiin myös järjestää avoimet sidosryhmätilaisuudet OECM-käsitteen tekemiseksi laajemmin tunnetuksi ja koota tilaisuuksissa työpajojen avulla ajatuksia mahdollisista käsitteen piiriin luettavista aluetyypeistä. Tilaisuuksien pohjalta tarkasteltiin ehdotettuja aluetyyppejä OECM-kriteerejä vasten.

4 KANSALLISET ALUESUOJELUN LÄHTÖKOHDAT

4.1 Aluesuojelun perusteet ja linjaukset

Vuoteen 2030 ulottuvan Biodiversiteettisopimuksen strategisen suunnitelman, EU:n biodiversiteettistrategian ja kansallisen luonnon monimuotoisuuden strategian ja toimintaohjelman mukaisesti yleisenä kansallisena päämääränä on luontokadon pysäyttämiseen tehokkaasti vaikuttava suojelualueiden ja muiden monimuotoisuutta turvaavien alueiden muodostama luontoalueiden verkosto. Tavoitteena on kehittää Suomeen entistä edustavampi ja paremmin kytkeytynyt ekologinen verkosto. Verkoston ytimenä ovat hyvin hoidetut lakisääteiset luonnonsuojelualueet sekä Natura 2000 - ja muut suojelualueet, joita tukevat muut tehokkaiden suojelutoimien (OECM-)alueet ja muu ns. vihreä infrastruktuuri (kuva 1). Elinympäristöjen ennallistamis-, kunnostus- ja hoitotoimet parantavat verkoston vaikuttavuutta luontoarvojen suotuisan suojelutason saavuttamisessa ja säilyttämisessä.

Kuva 1. Ekologisen verkoston aluetyypit

Suomen suojelualueet ja niiden luokittelun periaatteet määriteltiin kansallisesti vuonna 2013 laajapohjaisessa työryhmässä perustuen kansainvälisen luonnonsuojeluliiton ohjeistukseen ja kansalliseen lainsäädäntöön³⁰. Vuonna 2015 määriteltiin toisessa laajapohjaisessa työryhmässä luonnonvarakeskuksen kokoamaa metsien suojelutilastoa varten talousmetsien luonnon monimuotoisuusalueita ja -kohteita. Työryhmän raportissa ko. alueet ja kohteet tunnustetaan OECM-tyyppisiksi alueiksi, jotka täydentävät lakisääteisten suojelualueita³¹.

³⁰ IUCN:n suojelualueluokituksen soveltaminen Suomessa, 2013. <https://www.metsa.fi/wp-content/uploads/2020/11/iucnsuojelualueluokitus.pdf>

³¹ Suunnitelma metsien suojelualue- ja METSO-tilastoinnin kehittämiseksi, 2015. <https://mmm.fi/documents/1410837/1722412/MMM-TRM-2015-2/9a56016b-8b6e-486e-b719-7552136a8d89/MMM-TRM-2015-2.pdf>

Suomessa on jo vuosikymmenten ajan tehty järjestelmällistä ja laajapohjaista työtä ekologisen verkoston rakentamiseksi ja parantamiseksi kehittämällä lainsäädäntöä, suojeluohjelmia, alueidenkäytön suunnittelua ja ohjausta sekä alueiden suojelun ja hyvän hoidon kannustumia.

Aluelähtöisiä suojelutoimia on jatkossakin tarkoituksenmukaista edistää yhteisvastuullisesti. Päävastuu suojelualueiden ja niiden ulkopuolisten alueiden suojelutoimien edistämiseksi on ympäristöministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön hallinnonaloilla, mutta kaikkien hallinnonalojen suojelu- ja kehittämistoimia tarvitaan. Kaikkia toimijoita tulee myös kannustaa vapaaehtoisin suojelutoimiin paikallisten elinympäristöjen ja niiden tarjoamien kulttuuristen ja sosioekonomisten hyötyjen turvaamiseksi.

4.1.1 Lainsäädäntö ja ympäristötukijärjestelmät

Suomessa alueiden luonnon suojelua ja monimuotoisuuden turvaamista maankäytössä ohjaavat useat lait. Liitteeseen 1 on koottu tärkein kansallinen ja EU:n lainsäädäntö.

Keskeisimmät suojelualueita koskevat säädökset ovat luonnonsuojelulaki ja erämaalaki. Luonnonsuojelun lainsäädäntö on ollut olemassa lähes sata vuotta (ensimmäinen laki säädettiin vuonna 1923) ja ensimmäiset luonnonsuojelualueet on Suomessa perustettu jo 1920-30-luvuilla niin valtion kuin yksityiselle maalle. Luonnonsuojelualueverkostoa rakennettiin määrätietoisesti vuosina 1979-1996 hyväksytyjen luonnonsuojeluohjelmien avulla. Erämaalalla perustettiin 1990-luvun alussa laajat erämaa-alueet. Uusia luonnonsuojelualueita perustetaan jatkuvasti valtion ja yksityisten maille mm. osana METSO- ja Helmi-ohjelmia³².

Suomen liittyttyä Euroopan unioniin pantiin uuden luonnonsuojelusäädännön avulla vuonna 1996 toimeen EU-lainsäädäntöä, koskien luonto- ja lintudirektiivien säännöksiä ja niihin perustuvan Natura 2000 -verkoston toimeenpanoa. Suomen Natura-verkostoon sisältyvät kohteista päätettiin vuonna 1998 ja verkostoa on sen jälkeen laajennettu moneen kertaan. Natura-verkosto perustuu Suomessa pitkälti aiemmin perustettuihin ja suojeluohjelmissa suojelulle varattuihin alueisiin, mutta verkosto täydentää kansallista verkostoa varsinkin sisävesi- ja merialueilla. Erityisesti merialueella Natura-verkostoa on tarpeen täydentää edelleen.

Luonnonsuojelualueiden ulkopuolella maan- ja vedenkäyttöä, osin myös Natura-alueilla, ohjaavat maankäyttö- ja rakennuslaki, metsä- ja vesilait sekä mm. ulkoilulaki, maa-aineslaki, kalastuslaki, poronhoitolaki, maasto- ja vesiliikennelait. Lisäksi kulttuurivaikutteisten ympäristöjen ja kohteiden turvaamista ohjaavat mm. rakennetun ympäristön suojelusta annettu laki ja muinaismuistolaki. Näiden lakien säännösten nojalla osoitetaan alueita ja kohteita erilaisia käyttötarkoituksia varten, mutta veloitetaan huomioimaan luonto- ja kulttuuriarvot alueiden käytössä. Maa- ja vesialueita voidaan kaavoissa ja hakemuksesta viranomaispäätöksinä rajata (osa)alueita käytön ulkopuolelle luontoarvojen turvaamiseksi.

Ympäristötkiiin liittyvät painotukset vaihtelevat EU-maissa suuresti kansallisten ratkaisujen ja luonnonolosuhteiden mukaan. Suomen ympäristötukijärjestelmässä painottuvat erityisesti vesiensuojelutoimenpiteet. Näitä toteutetaan pääosin maa- ja metsätalouden piirissä. Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta tärkeimpiä tukitoimenpiteitä ovat kuitenkin metsien erityisen tärkeisiin elinympäristöihin ja maatalouden arvokkaisiin perinnebiotooppeihin kohdistuvat ympäristötukisopimukset. Ympäristötukisopimusten kohdentamista ja toimeenpanoa säätelevät kestävä metsätalouden määräaikainen rahoituslaki ja laki maatalouden tukien toimeenpanosta.

³² Helmi-elinympäristöohjelma 2021-2030. Valtioneuvoston periaatepäätös

4.1.2 Suojelualueet ja niiden luokittelu Suomessa (IUCN)

Suomen suojelualueiden määrittely ja luokittelun periaatteet pohjautuvat IUCN:n vuonna 2008 tarkennettuun määritelmään ja luokitteluohjeistukseen. Määritelmä on seuraava:

"Suojelualue on lainsäädäntöön tai muihin sitoviin päätöksiin perustuva, selkeästi rajattu ja tunnustettu maantieteellinen alue, jonka perustamisen tarkoituksena ja hoidon ensisijaisena tavoitteena on saavuttaa luonnon pysyväluonteinen suojelu sekä turvata siihen liittyvät kulttuuriset arvot ja ekosysteemipalvelujen saatavuus."

IUCN:n määritelmän tulkintaohjeistuksen³³ mukaisesti suojelualueen ensisijainen perustamisen tarkoitus ja tavoite tulee olla luonnon tai erityisten luontoarvojen pitkäjänteinen suojelu. Tämä voi tarkoittaa luonnontilaisia tai lähes muuttamattomia luonnonympäristöjä, ml. luonnon monimuotoisuus kaikilla tasoillaan (geneettinen, lajien ja ekosysteemien monimuotoisuus), mutta myös ihmisen ja luonnon pitkäaikaisessa vuorovaikutuksessa syntyneitä kulttuuriluontotyyppisiä ja sellaisista riippuvaisia eliöitä. Suojelualueella voi olla muitakin toissijaisia tavoitteita, kuten geologisten muodostumien, kulttuurikohteiden tai -perinnön suojelu, alueella sijaitsevien pyhien paikkojen suojelu, tutkimus, opetus, virkistys- tai muu sallittu tai luvanvarainen käyttö, mutta mikään näistä ei saa vaarantaa ensisijaista tavoitetta.

Suojelun tulee perustua kansainväliseen sopimukseen tai direktiiviin, kansalliseen lakiin tai asetukseen, taikka valtioneuvoston, ministeriön tai viranomaisen päätökseen, joka vahvistettuna varmistaa suojelualueen perustamistarkoituksen. Suojelualueen tulee olla julkisessa päätöksessä rajattu ja rauhoituksen käytännössä pysyvä tai riittävän pitkä suojelutarkoituksen toteutumiseksi.

Suojelualueen käsite pitää sisällään ajatuksen, että ensisijainen luonnonsuojelutavoite ja mahdolliset toissijaiset muut tavoitteet on määriteltä. Suojelutavoitteiden toteutuminen tarkoittaa, että suojelun kohteena olevien arvojen suojelutaso säilyy tai paranee ja arvoja uhkaavien tekijöiden vaikutuksia pystytään (tai ainakin pyritään) torjumaan. Tämä edellyttää, että jollakin tasolla niin arvojen tila kuin uhkat tunnetaan ja on olemassa suunnitelma, menetelmät ja voimavarat alueiden ja arvojen hoitamiseen sekä hoidon vaikuttavuuden seurantaan. Käytännössä tämä tarkoittaa usein hoito- ja käyttösuunnitelman (HKS) tai vastaavan laatimista ja tarvittavien suojelutoimien toteuttamista. Tavoitteet ja todellisuus eivät aina kohtaa, mistä syystä IUCN ja CBD painottavat suojelualueohjelmissa suojelualueiden perustamisen ohella yhä enemmän myös suojelualueiden hoidon tehokkuutta ja vaikuttavuutta ("*management effectiveness*").

Suomen suojelualueet kattavat luonnonsuojelulain (LsL) nojalla perustetut luonnonsuojelualueet ja sellaisiksi varatut alueet sekä erämaailailla perustetut erämaa-alueet. Luonnonsuojelualueita ovat lailla ja asetuksilla perustetut kansallispuistot ja luonnonpuistot sekä muut luonnonsuojelualueet valtionmailla ja luonnonsuojeluviranomaisen päätöksellä rauhoitetut yksityiset suojelualueet. Luonnonsuojelualuevaraukset sisältävät suojeluohjelmien ja kaavojen luonnonsuojelukohteita, joiden perustamissäädöksiä ei vielä ole laadittu ja vahvistettu tai rauhoituspäätöksiä annettu.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) hankkivat yksityisiltä maanomistajilta alueita suojeluun, perustavat päätöksillään yksityisiä suojelualueita (YSA), tekevät sopimuksia alueiden suojelemisesta määräajaksi (määräaikainen rauhoitus) sekä tekevät rajauspäätöksiä mm. erityisesti suojeltavien lajien esiintymispaikkojen ja suojeltujen luontotyyppien ja suojelemiseksi.

³³ Guidelines for Applying IUCN Protected Area Management Categories 2008. IUCN.

Alueen hankinta valtiolle tarkoittaa suojeltavan alueen myymistä kiinteistökaupalla valtion omistukseen luonnonsuojelutarkoituksiin. Alueesta maksetaan normaali käyvän hinnan mukainen kauppahinta. Yksityisen suojelualueen perustaminen tarkoittaa, että omistusoikeus säilyy metsänomistajalla, mutta metsä rauhoitetaan pysyvästi ja siitä maksetaan korvaus. Määräaikaisesti rauhoitettu alue säilyy metsänomistajan omistuksessa, mutta metsä rauhoitetaan yleensä 20 vuoden määräajaksi ja siitä maksetaan korvaus. LsL:n nojalla rauhoitettuja YSA-kohteita omistavat paitsi yksittäiset maanomistajat, myös mm. kunnat, seurakunnat, säätiöt ja metsäteollisuuden yritykset. Uusia luonnonsuojelualueita rauhoitetaan edelleen mm. osana METSO- ja Helmi-ohjelmia.

Suojelualueverkkoon luetaan edellisten lisäksi IUCN:n suojelualuejärjestelmän mukaisia muitakin aluetyppejä. Tällaisiin kuuluu em. kansallisesti sovittujen periaatteiden mukaan mm. kaavojen suojelulle varattuja (SL) alueita sekä Metsähallituksen päätöksellään perustamia, julkisten hallintotehtävien (Luontopalvelut) hallinnassa olevia suojelumetsiä, joiden suojelu ei välttämättä edellytä LsL:n mukaisen luonnonsuojelualueen perustamista.

Manner-Suomen alueella kansalliseen suojelualueverkostoon sisältyvien kohteiden yhteismäärä on kaikkiaan noin 18 300 ja kattaa yhteensä 4,8 miljoonaa hehtaaria, mikä vastaa noin 12 % Suomen kokonaispinta-alasta (taulukko 1). Ahvenanmaan maakuntahallitus ylläpitää omia tietojaan.

Taulukko 1. Suojelualueiden lukumäärä ja pinta-ala (Suojelualuejärjestelmä 14.10.2021)

	Lukumäärä	Pinta-ala (ha)		
		Yhteensä	Maata	Vettä
Kansallispuistot	40	1 004 351	824 073	180 278
Luonnonpuistot	19	154 153	151 310	2 843
Soidensuojelualueet	164	477 525	465 511	12 014
Vanhojen metsien suojelualueet	75	8 369	8 101	269
Lehtojensuojelualueet	45	1 050	1 038	11
Muut (valtion) luonnonsuojelualueet	861	421 902	376 216	45 685
Valtion luonnonsuojelualueet yhteensä	1 204	2 067 350	1 826 249	241 101
Luonnonsuojelualuejärjestelmään varatut alueet (MH)	2 344	522 001	384 072	137 929
Metsähallituksen suojelumetsät	341	55 392	39 002	16 389
Metsähallituksen muut suojelukohteet	154	263 959	4 127	259 831
Erämaa-alueet	12	1 489 146	1 377 921	111 226
Valtion muut suojelutarkoituksiin varatut alueet yhteensä	2 851	2 330 498	1 805 122	525 375
Yksityismaiden luonnonsuojelualueet	12 564	369 203	182 732	186 471
Määräaikaiset rauhoitusalueet	226	1 596	1 591	5
Luontotyyppien suojelualueet	1 193	2 189	1 673	516
Erityisesti suojeltavien lajien suojelualueet	280	783	747	36
Yksityismaiden suojelualueet yhteensä	14 263	373 771	186 743	187 028
SUOJELUALUEET YHTEENSÄ	18 318	4 771 619	3 818 115	953 504

Natura 2000 -alueita on Suomessa kaikkiaan 1866, joista 87 sijaitsee Ahvenanmaalla. Natura 2000 -verkosto kattaa yhteensä noin 5,2 miljoonaa hehtaaria. Tästä maa-alueita on noin kolme neljäsosa ja vesialueita yksi neljäsosa. Pohjoisin Lappi kuuluu alpiiniseen luonnonmaantieteelliseen vyöhykkeeseen, muu Suomi boreaaliseen. Merialue kuuluu Itämeren vyöhykkeeseen.

Luontodirektiivin mukaisia erityisten suojelutoimien alueita (*Special Areas of Conservation SAC*) on Suomessa 1721. ja lintudirektiivin mukaisia erityisiä suojelualueita (*Special Protection Areas SPA*) on 470. SAC- ja SPA-alueet ovat suurelta osin päällekkäisiä. Valtioneuvosto ehdotti lisäksi joulukuussa 2018 EU:n komissiolle luontodirektiivin mukaisten alueiden laajentamista kolmella merialueella. Laajennusten yhteispinta-ala on noin 113 500 hehtaaria. Niiden toteutumisen jälkeen Suomen Natura 2000 -verkoston yhteispinta-ala vastaa noin 13 % Suomen kokonaispinta-alasta.

Natura 2000 -verkosto kattaa Suomessa pinta-alallisesti valtaosan kansallisista suojelualueista. Noin puolet Natura-verkostosta on luonnonsuojelualueita, ml. kansallispuistot, ja noin kolmannes on erämaa-alueita. Natura-verkoston ulkopuolelle jää kuitenkin osia luonnonsuojelu- ja erämaa-alueista: mm. Saaristomeren ja Selkämeren kansallispuistojen laajoja merialueita sekä ennen Natura-verkoston hyväksymistä rauhoitettuja ja sen hyväksymisen jälkeen mm. METSO-ohjelmassa perustettuja yksityisiä suojelualueita ja valtionmaiden luonnonvarasuunnittelun yhteydessä suojeluun varattuja kohteita.

Natura 2000 -verkostoon sisältyy lisäksi kokonaisia Natura-alueita tai niiden osia, joiden suojelun toteutus perustuu muuhun kuin luonnonsuojelu- tai erämaalakiin. Tällaisia alueita ovat ulkoilulain nojalla perustetut valtion retkeilyalueet sekä eräät metsä-, maa-aines- ja maankäyttö- tai rakennuslailla toteutettavat kohteet, jotka ovat MH:n Metsätalous Oy:n käytössä tai yksityisomistuksessa. Myös osia monista muista valtion ja yksityisten maanomistajien hallinnassa olevista Natura-alueista, joiden suojelu perustuu pääosin luonnonsuojelulakiin (eli toteutuu luonnonsuojelualueena), toteutetaan vesilain tai muun lainsäädännön keinoin. Erityisen laajoja em. kaltaisia kohteita on rannikko- ja saaristoalueilla, suurilla sisävesillä ja jokialueilla. EU:n piirissä kaikkien näiden em. Natura-alueiden katsotaan kokonaisuudessaan, suojelutoimien toteuttamistavasta riippumatta, täyttävän IUCN:n määritelmän mukaisen suojelualueen kriteerit.

Suojelualueiden luokittelu ja raportointi

IUCN:n suojelualueluokitus esitetään suomenkielisenä liitteessä 2 ja liitteessä 3 kansallisesti sovittujen luokitteluperiaatteiden mukaiset valtionmaiden aluetyyppikohtaiset suojelualueluokat.

Lähes kaikki Suomen perustetut luonnonsuojelu- ja erämaa-alueet on luokiteltu IUCN:n suojelualueluokkiin kansallisten periaatteiden mukaisesti Metsähallituksen Luontopalvelujen ja ELY-keskusten yhteistyönä. Suojelualueluokat vahvistaa ympäristöministeriö. Luonnonsuojeluohjelmien kohteet luokitellaan vasta, kun ne on säädöksellä perustettu tai viranomaispäätöksellä rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi. Natura-alueita ei itsenäisinä kohderajauksina luokitella IUCN:n suojelualueluokkiin.

Tiedot perustetuista ja luokitelluista luonnonsuojelualueista ja erämaa-alueista toimitetaan Euroopan suojelualueiden tietokantaan (CDDA), mistä tiedot toimitetaan maailman suojelualueiden tietokantaan (WDPA). Menettelyä kuvataan tarkemmin luvussa 7.1.

Suomen suojelualueiden kattavuus oli WDPA-tietokannan mukaan vuoden 2021 alussa 13.3 % maa-alueista (44 913 km²/337 726 km²), ml. sisävedet sekä 12 % merialueesta (9 526 km²/79 468 km²). WDPA-tietokanta kattaa tiedot myös Natura 2000- Ramsar-, Helcom-, sekä Unescon maailmanperintö- ja biosfäärialueista. Tietoja toimittavat niitä ylläpitävät kansainväliset tahot.

4.1.3 Suojeltujen metsien tilastointi (METI)

Metsien suojelutilastoinnin (METI) perusteita ja luokittelua uudistettiin vuonna 2015. METI-luokituksen tavoitteena oli selkiyttää suojelun määritelmiä ja mahdollistaa yhteismitallisuus suojelualueiden ja metsiensuojelun kansallisessa ja kansainvälisessä tilastoinnissa. Luokituksen lähtökohtana on IUCN:n määritelmä suojelualueesta sekä Suomen luonnonsuojelu- ja muu lainsäädäntö. Pyrkimyksenä on mahdollistaa yhteismitallisuus myös Euroopan metsiensuojelutilaston (MCPFE) kanssa.

Metsäksi METI-tilastoinnissa määritellään kansallisen käytännön mukaisesti metsämaat ja kitumaat, joiden osuudet eritellään perustilastoinnissa. Suojelluiksi metsiksi määritellään IUCN:n kriteerit täyttävät metsäiset suojelualueet ja talousmetsien ensisijaisesti luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi selkeästi rajatut erityisalueet. Suojelualueen tai –kohteen suojeluarvot ja tavoitteet määrittelevät alueella mahdolliset toimet, mukaan lukien hakkuiden mahdollisuudet. Luonnonsuojelulaki määrittelee maankäytön rajoitukset luonnonsuojelualueella, suojeluohjelma-alueella ja Natura-alueella, metsä- ja muut lait muilla alueilla.

METI-luokitus esitetään liitteessä 4. Kunkin luokan määritelmään sisältyy monimuotoisuuden suojelun tavoite, suojelun perusteet ja metsäluonnon suojelusta aiheutuvien rajoitusten vaikutus puuntuotantoon. Suojelluiksi metsiksi luokittelussa määritellään lakisääteisten suojelualueiden (luokka 1) ja talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteiden (luokka 2) metsäksi maaluokan mukaan luettava osuus.

Lakisääteiset suojelualueet - luokka (1) vastaa pääosin kansallista suojelualuetilastointia, joka toimitetaan tilastokeskukselle ja julkaistaan osana Suomen virallista tilastoa (SVT). Näiden aluetyyppien tiedonhallinta on keskitetty Suojelualuetietojärjestelmään (vrt. taulukko x edellä), lukuun ottamatta Suomen metsäkeskuksen ylläpitämiä tietoja yksityismetsien monimuotoisuuden turvaamiseksi rajatuista metsälakiin perustuvista suojelukohteista ja kemera-lakiin perustuvista ympäristötukikohteista.

Talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteet -luokka (2) vastaa käsitteellisesti biodiversiteettisopimuksen tavoitteissa mainittuja ”muita tehokkaita aluelähtöisiä suojelutoimia” (OECM). Määrittely vastaa myös toistaiseksi voimassa olevaa Forest Europe’n MCPFE-ohjeistusta suojelluiksi metsiksi tulkittavista alueista. Näiden alueiden tietojen ylläpidosta vastaavat pääosin Metsähallituksen Metsätalous Oy ja Suomen metsäkeskus.

Muut rajoitetussa metsätalouksikäytössä olevat erityisalueet ja –kohteet (luokka 3) ehdotettiin METI-tilastoinnissa tilastoitavaksi aiemman SUTI-luokituksen mukaisesti. Näitä luontoarvojen suojelua tukevien erityisalueiden metsiä ei kuitenkaan lasketa suojelluiksi ja pinta-alat esitetäänkin tilastossa selkeästi suojelualueista ja –kohteista erillisinä. METI-työryhmän mukaan kyseisen 3-luokan aluetyyppien tilastoinnin tarkoitus on tehdä näkyväksi se luonnon monimuotoisuuden turvaamista tukeva vihreä verkosto, jonka valtion, kuntien ja yksityisten maanomistajien erityisalueina hoitamat metsäiset alueet muodostavat. Tällaisia ovat mm. retkeily-, ulkoilu- ja virkistymetsät sekä luonnonvarakeskuksen käytössä olevat tutkimusmetsät.

Metsien suojelu -tilasto (METI) koottiin ensimmäisen kerran vuoden 2015 periaatteiden mukaisesti vuonna 2016 ja toisen kerran vuonna 2019. Tilasto kootaan kolmen vuoden välein, seuraavan kerran vuonna 2022. Metsien suojelu -tilasto julkaistaan sähköisenä Luken tilastopalvelussa³⁴ ja yhteenvetotaulukoina osana Metsätalastollista vuosikirjaa. Tilastokokonaisuus sisältää tietoja myös METSO-ohjelman toteutuksesta. Näitä seurantatietoja päivitetään vuosittain.

³⁴ <https://stat.luke.fi/metsien-suojelu>

4.2 Aluesuojelun keskeiset toimijat

Suomen manneralueella ympäristöhallinto sekä maa- ja metsätaloushallinto vastaavat pääosin aluesuojelun piiriin kuuluvista tehtävistä. Tärkeää on kuitenkin pitkällä tähtäimellä ottaa huomioon ja käyttöön aluesuojelutoimien potentiaali kaikilla hallinnonaloilla.

Ympäristöministeriö (YM) ja hallinnonala

YM ohjaa ja seuraa luonnonsuojeluohjelmien ja -alueiden suojelutoimien toteutusta. Metsähallituksen luontopalvelut (MH LP) hallinnoi ja hoitaa valtion luonnonsuojelualueita ja erämaa-alueita sekä ylläpitää suojelualuetietojärjestelmiä. ELY-keskukset edistävät ja valvovat luonnon- ja maisemansuojelua, koordinoivat Natura 2000 -alueiden hoitoa ja käyttöä sekä toteuttavat vapaaehtoisuuteen perustuvaa luonnonsuojelua mm. METSO- ja Helmi-ohjelmien avulla. Lisäksi ELY-keskukset ovat mukana hankkeissa, joissa kunnostetaan ja hoidetaan arvokkaita perinnemaisemia. Suomen ympäristökeskus (Syke) vastaa osaltaan suojelualueverkoston ja kansainvälisten suojeluelvoitteiden raportoinnista. YM vastaa myös maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) piiriin kuuluvista ohjaustehtävistä ja seurannasta sekä vesien- ja merenhoidon tehtävistä.

Maa- ja metsätalousministeriö (MMM) ja hallinnonala

MMM ohjaa ja seuraa luonnon suojelutoimien ja muun aluesuojelun toteutusta Metsähallitus Metsätalous Oy:n (MH MT Oy) hallinnoimilla valtionmailla, mm. ns. yhteiskunnallisten velvoitteiden raportoinnin avulla, sekä yksityisten omistamien maiden osalta mm. Suomen metsäkeskuksen (SMK) avustuksella. SMK kerää ja jakaa tietoa Suomen metsistä, valvoo metsälainsäädännön noudattamista, edistää kestävä metsätaloutta ja alan elinkeinoja sekä neuvoo metsänomistajia metsien ja metsäluonnon hoidossa. Keskeisenä tehtävänä on kestävä metsätalouden ympäristötukien hallinnointi. Vastaavaa tehtävää maataloustukien hallinnoinnissa hoitaa MMM:n alainen ruokavirasto. MMM ohjaa ja seuraa myös kalavaroihin ja kalastukseen, riistaan ja metsästyksen sekä porotalouteen liittyvää alueiden käyttöä. Luonnonvarakeskus (Luke) vastaa luonnonvarojen käytön seurannasta ja tutkimuksesta sekä mm. metsien suojelun tilastoinnista.

Muut ministeriöt ja niiden hallinnonalat

ELY-keskuksilla on myös TEMin ja LVM:n ohjauksessa muita tärkeitä alueiden ja vesivarojen (ml. kalatalous) käytön sekä rakentamisen ja liikenteen ohjaukseen liittyviä tehtäviä, joilla on/voi olla liittyviä aluesuojelullisiin toimiin. Muita valtion hallinnonaloja mm. puolustusvoimat (PM), liikenne- ja väylävirastot (LVM), museovirasto (OKM).

Kunnat ja maakunnat

Kunnat ovat valtion hallinnon lisäksi tärkeitä julkisia toimijoita. Kuntia on vuonna 2021 yhteensä 309 kpl ja ne ovat kooltaan (alue, asukkaat) hyvin heterogeeninen joukko, jota kokonaisuutena edustaa kuntaliitto. Erityisesti suurimmilla kunnilla on mahdollisuus vaikuttaa mm. kaavoituksen avulla aluesuojelun toimiin. EU:n biodiversiteettistrategiassa ehdotetaan erityisen viherrakenne- (*green infrastructure*) suunnitelman laatimista kaikkiin yli 20 000 asukkaan kaupunkeihin ja kuntiin. Tällaisia Suomen kunnista on 56 kpl. Kaavoituksen osalta tärkeitä toimijoita ovat myös maakuntien liitot, joiden tehtävä on laatia maakuntakaavoja ja merialuesuunnitelmia.

Yksityisen sektorin keskeisiä toimijoita ovat mm. metsäteollisuusyritykset, joita edustaa Metsäteollisuus ry (Metry). Niillä on merkittäviä maanomistuksia ja valtion ja yksityisten metsänomistajien lailla suurin osa on sitoutunut metsäsertifointiin (PEFC tai FSC) ja sitä kautta talousmetsien aluesuojelutoimiin. Merkittäviä maanomistajia ja potentiaalisia aluesuojelutoimia toteuttavia tahoja ovat myös seurakunnat, säätiöt yms.

5 ELINympÄRISTÖKOHTAINEN ALUETYPPIEN TARKASTELU

5.1 Teematyöpajat

Työryhmä järjesti sidosryhmille neljä elinympäristökokonaisuuksina teemoitettua työpajaa:

- Metsä- ja suoympäristöt
- Makeat vedet ja lintukosteikot
- Meri- ja rannikkovedet
- Maatalous- ja kulttuuriympäristöt (ml. virkistysalueet)

Työpajoissa esiteltiin OECM-käsitettä ja -kriteerejä, näiden soveltamisen lähtökohtia Suomessa sekä kartoitettiin sidosryhmien näkemyksiä mahdollisista OECM-aluetyypeistä. Työpajoihin osallistui n. 150 asiantuntijaa. Lisäksi työryhmä kuuli erikseen lukuisia asiantuntijoita eri organisaatioista (mm. YM, MMM, SYKE, Luke, Metsähallitus, SMK, Ruokavirasto, Helsingin kaupunki, BirdLife Suomi).

5.1.1 Yleisiä huomioita OECM-käsitteen ja -kriteerien sekä -ohjeistuksen tulkinnasta

Sidosryhmien keskuudessa OECM-käsitettä juurikaan tunnettu etukäteen ja palautteen perusteella teemallisten tilaisuuksien järjestämistä pidettiin tarpeellisena ja tervetulleena. Vaikka työpajojen yhteydessä ei vielä päästy täyteen yhteisymmärrykseen OECM-alueiden määrittelystä, OECM-työryhmä piti käytyjä keskusteluja ja kirjallista palautetta jatkotyön kannalta arvokkaana.

Yleisesti ottaen työpajoissa pidettiin OECM-käsitettä vaikeaselkoisena ja määritelmää varsin paljon IUCN:n suojelualuemääritelmän kaltaisena, joskin eroja tulkittiin olevan mm. alueiden rajaukseen ja suojelutoimiin liittyvän päätöksen sitovuudessa sekä suojelun ja käyttörajoituksen perusteissa. Eroja tarkastellaan tietolaatikossa 1. Todettiin myös, että OECM-alueille tarvitaan vakiintunut suomenkielinen nimi, ja ehdotettiin mm. ilmaisua ”suojelualueverkostoa tukevat monimuotoisuusalueet”. Vakiintunutta termiä ei toistaiseksi kuitenkaan ole käytössä.

Työpajoissa kävi ilmi, ettei edellä kuvattuja IUCN:n määritelmän mukaista suojelualuekäsitteen tulkintaa Suomessa tai METI-tilastoinnin suojeltujen metsien määrittelyä tunneta kovin laajasti tai yksityiskohtaisesti. Esimerkiksi kansallisen suojelualue- ja Natura 2000 verkoston merkittävän päällekkäisyyden merkitystä ei aina hahmoteta, eikä toisaalta eroa muulla kuin LSL:lla toteutettavan suojelun ja OECM-alueen suojelutoimien välillä. Suojeltujen alueiden kansainvälisten tietokantojen merkitystä biodiversiteettisopimuksen ja -strategioiden toteutumisen seurannassa ei myöskään tunneta kovin hyvin, eikä etenkin tiedonhallintaan liittyviä menettelyjä. Tämä hankaloitti keskustelun fokusointia jossain määrin.

OECM-kriteerien osalta haasteina pidettiin joidenkin aluetyyppien in erityisten luontoarvojen määrittelyä ja näiden tilan seuranta, sekä suojelutoimien toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointia. Joitakin olemassa olevia liikkumis- ja käyttörajoitusten piirissä olevia aluetyyppejä pidettiin monimuotoisuuden turvaamisen kannalta potentiaalisina OECM-alueina, vaikka näiden alueiden luontoarvoja ei olisikaan kartoitettu. OECM-alueeksi tunnustamisen edellytetään sisältävän alueelle ominaisen luonnon monimuotoisuuden tunnistamista. Työpajoissa ei kuitenkaan käyty yksityiskohtaisesti läpi COP14 päätökseen liittyvää listaa, jossa OECM-alueen edellytyksiä kuvataan tarkemmin.

Toisaalta tuotiin esille monenlaisia luontoarvoiltaan jo arvoitettuja aluetyyppejä, joiden rajauksilla on monimuotoisuuden säilymisen kannalta tärkeää informatiivista merkitystä (esim. kaavoituksen yhteydessä), mutta ei välttämättä ole käytön kannalta juurikaan sitovuutta. Vesistö- ja valuma-alueella pidettiin osin ongelmallisena *in-situ*- (eli alueella sijaitsevan) monimuotoisuuden määrittelyä, sillä usein alueen ekologisen tilan säilyttäminen vaatii toimia nimenomaan sen ulkopuolella.

Aluetyyppien moninaisuuden vuoksi katsottiin, että aluekohtaisen hoitosuunnitelman edellyttäminen OECM-kohteilta ei yksiselitteisesti sovellu kaikkiin tilanteisiin. Metsäasiantuntijat tähdensivivät, että pitäisi voida käyttää hyväksi esimerkiksi aluetyyppi-kohtaisia säädöksiin perustuvia maankäytön rajoituksiin liittyviä määrittelyjä, joita sovelletaan paikkatietojärjestelmien koodituksessa.

Kaikissa työpajoissa keskusteltiin potentiaalisten alueiden ja kohteiden määräaikaaisuudesta suhteessa OECM-alueen määritelmään. Tavoitteena ja tarkoituksena tulee olla suojelun ja hoidon jatkuvuus. Esimerkiksi ympäristötukikohteilla tämä vaatii kannustavaa ja pitkäjänteistä rahoitusta sekä kohdetta hallinnoivan ja hoitavan tahon sitoutumista. Todettiin, että Suomessa tähän on periaatteellinen tahtotila ja lähtökohtaisesti voitaisiin huomioida tilastoissa kullakin hetkellä voimassa oleviin sopimuksiin perustuvat kohteet. Tämä edellyttää kuitenkin myös hyvää ja ajantasaista tiedonhallintaa.

OECM-työryhmän esittelemä alustava käänös OECM-alueen määritelmästä herätti kysymyksiä muiden arvojen turvaamisen edellyttämisestä luontoarvojen *lisäksi*. Englanninkielisen määritelmän painotus on kuitenkin nimenomaan alueen luonnonympäristöön ja sen suotuisaan tilaan kytkeytyvien ekosysteemipalvelujen ihmisille tuottamissa arvoissa ja hyödyissä. OECM-kriteerien tulkintaohjeistus painottaa, että alueen hallintoon, hoitoon ja käyttöön liittyvissä toimita tunnustetaan, kunnioitetaan ja ylläpidetään alueella esiintyviä kulttuurisia, henkisiä, sosioekonomisia ja muita paikallisesti merkityksellisiä arvoja. Toisaalta hoidon ja/tai käytön toimien kohdistuminen yhteen tiettyyn ekosysteemipalveluun ei tulisi vaikuttaa haitallisesti alueen/kohteen luonnon monimuotoisuuden kokonaisuuteen.

Lisäksi keskusteltiin paljon siitä, aiheuttaako OECM-status uusia velvoitteita maanomistajalle ko. alueilla. Ensi vaiheessa, kun OECM-status ”luokittelee” kriteerit täyttävät, jo olemassa olevat alueet, se ei tuo näiden alueiden käyttöön mitään muutosta. Kuitenkin, jos alue hyväksytään ja vahvistetaan (sekä raportoidaan) OECM-kohteeksi, määritelmällisesti tulisi aluetta hoitaa siten (ja/tai tarpeen mukaan välttää haitallista käyttöä), että luontoarvot alueella säilyvät. Mekanismi on esim. ympäristötuki- ja metsäsertifiointijärjestelmissä periaatteessa jo olemassa, vaikka aluekohtaista seurantaa ei läheskään aina voida toteuttaa.

Sidosryhmät peräänkuuluttivat OECM-käsitteen kansalliseen tulkintaan ja -alueiden määrittelyyn kansainvälistä vertailukelpoisuutta, erityisesti EU:n piirissä. Muissa Euroopan maissa ei tiettävästi ole kuitenkaan vielä laadittu linjauksia OECM-käsitteen tulkitsemiseksi kansallisella tasolla. Muutamissa maissa työtä on aloitettu, mutta valtaosassa on jääty odottamaan EU:n komission tarkennettuja määrittelyjä uuden vuoteen 2030 ulottuvan biodiversiteettistrategian kontekstissa. Myös OECM-käsitteen suhde EU:n vihreän infrastruktuurin käsitteeseen on vielä toistaiseksi tarkemmin määrittelemättä.

Samaan aikaan Suomessa on ollut menossa ns. VASU- ja KOKASU-hankkeet, joissa tarkastellaan EU:n biodiversiteettistrategiassa vuoteen 2030 tavoitteeksi asetetun aluesuojelun kohdentamisen tarvetta ja mahdollisuuksia sekä tavoitteiden toteuttamisen vaihtoehtoja ja vaikutuksia. Hankaluutena tarkasteluissa on ollut, ettei EU:n komission hyväksymiä määritelmiä kaikille keskeisille käsitteille ole ollut vielä käytettävissä.

Seuraavissa luvuissa 5.2- 5.5 käydään läpi elinympäristöryhmittäin suojelun tilannetta ja potentiaalisia lisäsuojelun aluetyyppejä. Tiedonhallintaan liittyviä haasteita käsitellään laajemmin luvussa 7.2.

TIETOLAATIKKO 1

Mitä eroa on suojelualueella ja suojelualueverkostoa tukevalla OECM-alueella?

Suojelualueen ja OECM-alueen määritelmä ja kriteerit ovat lähellä toisiaan, mutta joitakin eroja ovat mm. seuraavat:

- Suomessa suojelualueen perustamisen tai rauhoituksen ("*protection*") perustana on yleensä kansainvälinen sopimus, kansallinen säädös taikka valtioneuvoston, ministeriön tai viranomaisen päätös, joka vahvistettuna varmistaa suojelualueen perustamistarkoituksen.
- OECM-alueeksi voidaan hyväksyä myös aluerajaus, jolla on muukin oikeudellinen perusta (esim. hallinnollinen päätös tai sopimus) ja/tai aluetta hallinnoivan tahon toimivaltaisen elimen päätös (metsäyrittäjän johtokunta, kunnanvaltuusto tms). Yksityisen maanomistajan tai esimerkiksi yhdistyksen omalla päätöksellä tekemää rauhoitusta ei hyväksytä OECM-alueeksi.
- Suojelualueen ensisijaisena perustamistarkoituksena ja hoidon tavoitteena on aina luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen. Rauhoitus on käytännössä pysyvä tai riittävän pitkä suojelutarkoituksen toteutumiseksi. Alueen suojelutoimet ja hoito ("*management*") turvaavat suojeluperusteena olevat arvot.
- Monimuotoisuuden säilyttäminen ("*conservation*") voi olla mahdollisen OECM-alueen ensisijainen rajausperuste ja hoidon tavoite. Luontoarvojen turvaaminen voi olla myös mahdollisen OECM-kohteen toissijainen tavoite. Alueen ensisijainen käyttö ei saa kuitenkaan vaarantaa alueen luontoarvoja. Joissakin tapauksissa OECM-kohteeksi voidaan katsoa sellainenkin alue, jolla luonnonsuojelullista tavoitetta ei suoranaisesti ole, mutta käyttö tosiasiallisesti ylläpitää alueen keskeisiä luonnon arvoja.
- OECM-alueeksi tunnustaminen edellyttää alueelle ominaisen ja/tai erityisen arvokkaan luonnon monimuotoisuuden ja muiden arvojen tunnustamista.
 - o Alueella esiintyy esim. harvinaisia eliöyhteisöjä, vaarantuneita, uhanalaisia tai levinneisyydeltään pienialaisia lajeja, edustavia luonnontilaisia ekosysteemejä tai avainelinympäristöjä.
 - o Alueen ekosysteemien toiminta ja niiden tarjoamat palvelut tai tehtävä ekologisen kytkeytyneisyyden kannalta voivat myös olla erityisen tärkeitä.
 - o Luonnonmaisemaan liittyvää kulttuuriperintöä sekä perinteistä luonnonkäyttöä pyritään kunnioittamaan ja ylläpitämään.
- Kuten suojelualueidenkin osalta, OECM-alueiksi osoitettavien kohteiden vaikuttavuutta monimuotoisuuden säilymisen kannalta tulisi voida jollain tavalla seurata ja osoittaa.

5.2 Metsä- ja suoympäristöt

Suomen kokonaispinta-alasta yli kolmannes on metsiä ja viidennes on soita. Valtaosa sekä jo nykyisin suojellusta pinta-alasta että lisäsuojelun tarpeesta ja -potentiaalista kohdistuu näihin elinympäristöihin.

5.2.1 Metsät

Suomen maapinta-alasta 26 miljoonaa hehtaaria eli 86 % on metsätalousmaata. Valtaosa metsätalousmaasta on puuntuotoskyvyltään hyväkasvuista metsämaata (77 %). Lisäksi metsätalousmaahan kuuluu heikkokasvuisempaa kitumaata (10 %) ja puutonta tai lähes puutonta joutomaata (12 %). Kitu- ja joutomaista suuri osa on soita, mutta niihin kuuluu myös mm. puuttomia tai niukkuuustoisia kallioalueita.

Metsät ovat sekä pinta-alaltaan että lajimäärältään Suomen luonnon merkittävin elinympäristötyyppi. Metsät ovat uhanalaisten lajien tärkein elinympäristö, sillä yli kolmannes kaikista uhanalaisista lajeista on metsälajeja. Vanhojen metsien sekä vanhojen ja kookkaiden puiden väheneminen on yksi taantumisen syy 34 %:lle uhanalaisista ja silmälläpidettävistä metsälajeista ja yhtenä tulevaisuudessa vaikuttavana uhkatekijänä 34 %:lle näistä lajeista. Keskeiset keinot näiden lajien tilanteen parantamiseksi ovat metsien suojelualueverkoston kasvattamisen ohella talousmetsien arvokkaiden elinympäristöjen jättäminen metsätaloustoimenpiteiden ulkopuolelle. (KEIMO- raportti).

Metsien suojelun METI-tilastossa on koottuna suojelualueiden ja talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteiden osuudet metsä- ja kitumaasta (liite 5A) sekä aluetyypit pinta-aloineen (liite 5B). Kuvissa 2 ja 3 näkyvät suojelupinta-alat METI-luokittain ja suojeluosuudet maakunnittain.

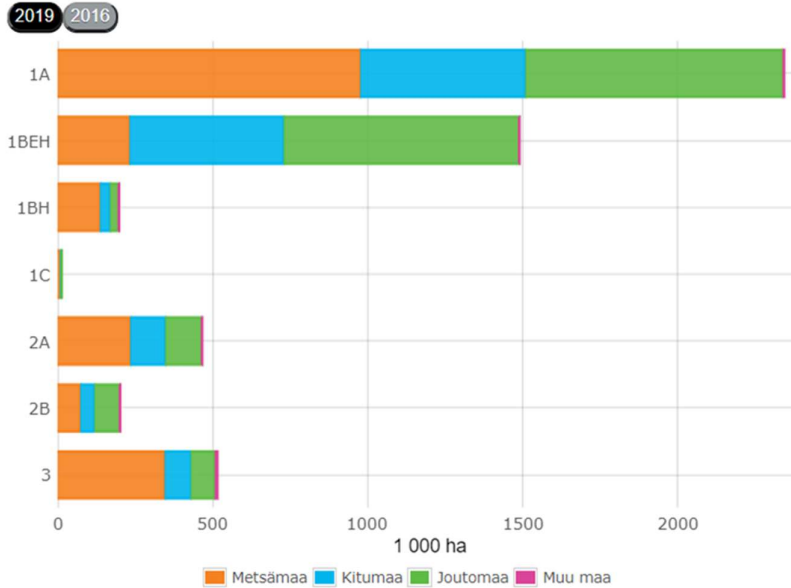
Kansalliset suojelualueet ja Natura-verkosto

Lakisäateisillä suojelualueilla, ml. Natura 2000 -verkostossa, suojeltua metsää (metsä- ja kitumaata yhteensä) on 2,9 miljoonaa hehtaaria eli 13 % metsä- ja kitumaan kokonaispinta-alasta. Tiukasti suojeltua metsämaata on 1,2 miljoonaa hehtaaria eli 6 % metsämaan pinta-alasta. Metsien suojelu on alueellisesti hyvin epätasaisesti jakautunut. Lähes 80 % suojelluista metsistä sijaitsee Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin maakunnissa. Suojelu painottuu paitsi pohjoiseen, myös keskimääräistä karummille kasvupaikoille. Erityisesti lehdot ja rehevät kangasmetsät hemi- ja eteläborealisessa vyöhykkeessä ovat suojelualueverkossa huonosti edustettuina.

Suojelualueverkostoa on laajennettu METSO-ohjelmassa vuosina 2008–2020 yhteensä yli 79 000 hehtaarin alalla, mikä on 82 prosenttia suojelualueverkoston kehittämiseksi METSO-ohjelmassa vuoden 2025 loppuun mennessä asetetusta kokonaistavoitteesta (96 000 ha). Suojelualueiden metsien laatua on pyritty parantamaan ennallistamisen ja luonnonhoidon avulla.

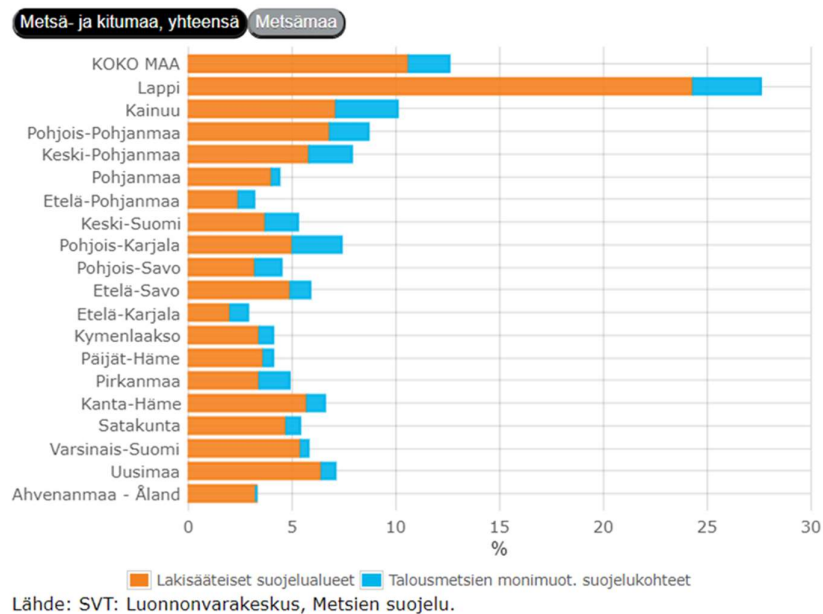
Ennen valtioneuvoston METSO-ohjelmaa koskevan periaatepäätöksen päättymistä valmistellaan päätös METSO-ohjelman jatkosta. Helmi-elinympäristöohjelma kestää vuoteen 2030, ja ohjelman yhteydessä esitetään alustavat toimenpiteet METSO-ohjelmassa vuosille 2026–2030. Tavoitteeksi esitetään, että maanomistajien vapaaehtoisesti tarjoamia alueita perustetaan yksityisiksi luonnonsuojelualueiksi, hankitaan valtiolle tai rauhoitetaan määräajaksi yhteensä 40 000 hehtaaria. METSOssa ja sen rinnalla myös Helmi-ohjelmassa tehdään metsien suojelun, ennallistamisen ja luonnonhoidon toimenpiteitä niin yksityisillä kuin valtion mailla vuosina 2021–2025 ja toimia esitetään jatkettavan vuosina 2026–2030. Helmi-ohjelmaa esitellään tietolaatikossa 3.

Suojelualueiden, talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteiden ja luontoarvojen suojelua
tukevien alueiden pinta-ala maaluokittain 1.1.2016 ja 1.1.2019

Kuva 2. Suojeltujen metsien pinta-ala suojeluluokittain ja maaluokittain.

Suojelualueiden ja talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteiden %-osuus maakunnittain
1.1.2019

Kuva 3. Suojelualueiden ja talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteiden %-osuudet maakunnittain

Muut suojelualueverkostoa tukevat alueet

Valtion metsätalousmaiden erityisalueet ja luontokohteet

Metsähallituksen johtoryhmän tai aluejohdon päätöksellä luonnonvarasuunnittelun alue-ekologisen tarkastelun tai muun suunnittelun yhteydessä rajataan valtion metsätalousmailla arvokkaita metsäelinympäristöjä kokonaan metsätaloustalouden ulkopuolelle tai metsätaloustaloustaloutta rajoitetaan. Rajoitukset perustuvat Metsähallituksen lakisääteisiin yleisiin yhteiskunnallisiin velvoitteisiin (YYV) ja metsätalouden ympäristöoppaan linjauksiin. Alue-ekologista suunnittelua valtionmailla esitellään tietolaatikossa 2.

Valtion erityisalueilla, joiden ensisijainen tavoite on monimuotoisuuden suojeleminen, ei tehdä lainkaan hakkuita. Näitä laajoja aluetyyppejä ovat suojelumetsät ja (puustoiset) suot sekä ns. dialogi- ja metsä-Lappi-kohteet, joiden rauhoittamisesta on neuvoteltu ympäristöjärjestöjen kanssa. Lisäksi valtion monikäyttömetsissä on alue-ekologisessa tarkastelussa rajattu hakkuiden ulkopuolelle pienempiä luontokohteita, jotka turvaavat uhanalaisten lajien esiintymistä. Joillakin luontokohteilla voidaan tarvittaessa tehdä ennallistamis-, kunnostus- tai hoitotoimia. Näitä tehdään valtionmailla osin myös Helmi-elinympäristöohjelmassa.

Suojeltujen alueiden verkostoa tukevat laajat erityisalueet, joiden ensisijainen tavoite on jokin muu kuin luonnonsuojelu: valtion retkeilyalueita, virkistysmetsiä ja -alueita, sekä kaavoituksessa rajattuja erityisalueita, joilla on ympäristö- tai ulkoilu-arvoja. Lisäksi valtion metsäalueita on erityisinä sopimuskohteina erämaa tai porolaidun-arvoja sekä tutkimusmetsiä. Näillä erityisalueilla luontoarvot otetaan korostetusti huomioon. Hakkuita ei tehdä lainkaan tai toteutetaan eri asteisesti rajoitettuja hakkuita. Aluerajauksen sisällä voi olla käytön ulkopuolella olevia luonto- ja riistakohteita tai hoidettuja perinnebiotooppeja tai kulttuuriperintökohteita.

Ensin mainittujen ensisijaisesti luonnon monimuotoisuuden turvaamista varten rajattujen aluetyyppien nähtiin täyttävän OECM-kriteerit melko hyvin, vaikka suojeluarvojen esiintymisen ja hoitotoimien dokumentointi sekä suojeluarvojen säilymisen seuranta voi vaatia kehittämistä. Sen sijaan muuta käyttötarkoitusta varten maankäyttöpäätöksiin perustetut aluetyypit ovat keskenään ja ryhmien sisällä kohteinakin varsin moninaisia, ja niitä tulisi tarkastella yksityiskohtaisemmin sen selvittämiseksi, miten hyvin ne vastaavat OECM-kriteereitä. Esim. tutkimusmetsien osalta Lukella on metsänkäsittelyn suhteen erilaisia tutkimuslinjoja ja -alueita, joista vain luonnontilaisen kehityksen ja tavanomaisesta metsänhoidosta selvästi poikkeavat linjat tulisivat kysymykseen.

Yksityismaiden arvokkaat metsäelinympäristöt

Vastaavasti kuin valtion monikäyttömetsissä, rajataan yksityisillä tai metsäyhtiöiden omistamilla mailla metsäinventoinnin tai -suunnittelun yhteydessä metsälain erityisen arvokkaita elinympäristöjä (ns. METE-kohteet) tai muita arvokkaista luontokohteita, joissa metsätaloustaloutta on rajoitettu kokonaan tai osittain. Suomen metsäkeskuksen (SMK) tai maanomistajaorganisaation vastaavan johdon päätöksellä tehdyt rajaukset rekisteröidään paikkatietojärjestelmiin.

Metsätalouden ympäristötukisopimuksia METE-kohteiden turvaamiseksi on tehty vuodesta 1997 lähtien. Aikanaan tukisopimuksia laadittiin 30 vuodeksi. Nykyinen ja edellinen metsätalouden ns. kemera-lain säätelemä tukijärjestelmä mahdollistaa vain 10 vuoden sopimuskauden, mutta maanomistajalle tarjotaan vapaaehtoista jatkosopimusta kauden päättyessä.

Ympäristötukisopimuksia on METSO-ohjelmassa tehty vuosina 2008–2020 yhteensä n. 46 500 hehtaarille ja luonnonhoitohankkeita toteutettu METSO-elinympäristöissä vajaalla 5 000 hehtaarilla. Ympäristötukisopimuksilla ja luonnonhoitohankkeiden toteutuksella on saavutettu kaikkiaan 63

prosenttia (n. 51 500 ha) niille vuoteen 2025 mennessä METSO-ohjelmassa asetetusta kokonaistavoitteesta (82 000 ha). Helmi-ohjelman yhteydessä METSO-ohjelmassa vuosina 2026–2030 esitetään suojeltavaksi määräaikaisesti yhteensä 20 000 hehtaaria ja metsäluonnon monimuotoisuutta luonnonhoitohankkein turvattavaksi yhteensä 2000 hehtaarilla. Lisäksi valtion monikäyttömetsien monimuotoisuutta edistäviä aktiivisia luonnonhoitotoimia esitetään toteutettavaksi noin 2500 hehtaarilla alue-ekologisen tarkastelun ja Metsähallituksen ympäristöoppaan periaattein.

TIETOLAATIKKO 2

Valtionmaiden alue-ekologinen suunnittelu tähtää yhtenäiseen luontoverkostoon

Alue-ekologisessa suunnittelussa laajan metsäalueen luontoa tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena, johon kuuluvat sekä luonnonsuojelualueet että valtion monikäyttömetsät erityiskohteineen.

Valtion maiden ekologinen verkosto koostuu luonnonsuojelualueista ja monikäyttömetsien arvokkaista luonto- ja erityiskohteista sekä niiden välillä kulkevista ekologisista käytävistä ja ns. askelkivistä, joita pitkin kasvi- ja eliölajit pääsevät leviämään. Metsätalous on näillä alueilla rajoitettua tai alueet ovat metsätaloustalouden ulkopuolella.

Alue-ekologisen suunnittelun tavoite on myös turvata metsien monikäyttö ja luontaiselinkeinojen harjoittaminen. Tätä varten suunnittelussa kartoitetaan riistan elinympäristöt, maisema-arvot sekä kulttuurikohteet. Pohjois-Suomessa porotalouden tarpeet ovat tärkeällä sijalla. Luonnon virkistyskäyttömahdollisuudet otetaan erityisesti huomioon matkailun kannalta tärkeillä alueilla.

Metsähallitus on tehnyt alue-ekologista suunnittelua jo yli 20 vuotta. Alue-ekologinen suunnittelu kehitettiin Metsähallituksen ja Suomen ympäristökeskuksen yhteistyönä 1990-luvulla Suomen olosuhteisiin soveltuva *Landscape ecology* -malliksi. Alusta asti tavoitteena on ollut alueen luontaisen monimuotoisuuden säilyttäminen pitkällä aikajänteellä. Tämä tarkoittaa sekä alueen luontaisten ekosysteemi- ja elinympäristötyyppien säilyttämistä että niihin sitoutuneen luontaisen lajiston suojelua. Suunnittelun lähtötilanteena on alueella vallitseva tila ja tavoitteena on nykyisin tunnettujen eliölaajien säilyminen elinvoimaisina populaatioina.

Vuosien mittaan verkostoa on täydennetty erilaisten luontoinventointien, uusien suojelupäätösten ja toimenpidesuunnittelun yhteydessä. Metsähallitus toteutti laajan alue-ekologisen verkoston päivitystyön vuosina 2015–2020. Työn yhteydessä uusittiin alue-ekologisen tarkastelun periaatteet ja menetelmäkuvaus ekologisen verkoston yhtenäistämiseksi ja ajantasaistamiseksi. Tavoitteena päivitystyössä on parantaa alue-ekologisen verkoston laatua ja vaikuttavuutta. Arvioidaan alue-ekologisen verkoston toimivuutta ja tehdään verkostoon tarvittavat korjaukset ja päivitykset. Samalla etsitään uusia potentiaalisia luonto- ja erityiskohteita.

Alue-ekologisten verkostojen päivitykset ovat valmistuneet Etelä-Suomen, Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin alueilla. Metsähallitus jatkaa alue-ekologisen verkoston täydentämistä koko maassa 2021-2022.

Metsähallituksen alue-ekologisen suunnittelun vaikuttavuus arvioidaan vuoden 2023 loppuun mennessä, osana Helmi-ohjelmaa. Samalla selvitetään myös valtionmaiden metsiensuojelun tehostamistarpeet ja mahdollisuudet mukaan lukien EU:n biodiversiteettistrategian monimuotoisuustavoitteiden vaatimukset valtion maiden osalta.

Lisätietoa alue-ekologisesta suunnittelusta löytyy Metsähallituksen metsa.fi -verkkopalvelusta. Alue-ekologisen verkoston tiedot on julkaistu myös Metsähallituksen Retkikartta-karttapalvelussa.

Kaupunkien ja kuntien suojelu- ja virkistysmetsät

Valtion monikäyttömetsien suojelu- ja muut monimuotoisuutta turvaavat alue- ja kohdetypit sekä SMK:n rekisteröimät ympäristötukisopimukset ja METE-kohteet ovat melko kattavasti mukana METI-tilastoinnissa. Sen sijaan mm. kuntien ja seurakuntien kohteet ovat jääneet tilaston ulkopuolelle. Kuntien METSO-kohteita on kartoitettu inventointihakkeissa, mutta ajantasaista tietoa kartoitusten perusteella suojelluista alueista ei ole ollut käytettävissä. Myöskään kuntien virkistyskäyttöön varattuja metsiä tai muutoin esim. kaavoituksen keinoin talouskäytön ulkopuolelle rajattuja arvokkaita kohteita ei METI-tilastossa ole mukana. Monet sellaisista metsäalueista, joita ei ole luonnonsuojelualueina rauhoitettu, nähdään esim. Helsingissä potentiaalisina OECM-kohteita.

Muut rajoitetussa käytössä olevat metsäalueet

Ylä-Lapin metsät on määritelty metsälain mukaisiksi suojametsiksi. Suojametsäalueella metsää on valtioneuvoston päätöksen mukaan hoidettava ja käytettävä erityistä varovaisuutta noudattaen ja siten, ettei toimenpiteillä aiheuteta metsärajan alenemista. Suojametsäalue kokonaisuutena ei hakkuurajoituksista huolimatta kuitenkaan tule kysymykseen OECM-alueena. Myöskään erämaa-alueiden liepeillä sijaitsevat laajat ns. luontaistalousalueet eivät tule kysymykseen. Ilman tunnistettuja ja dokumentoituja erityisiä luontoarvoja ja niiden perusteella tehtyjä tarkempia aluerajauksia ja toimenpidekirjauksia nämä eivät täytä OECM-kriteerejä.

Tunturialueilla luonnon monimuotoisuuteen vaikuttaa myös esimerkiksi maastossa liikkuminen. Maastoliikennelaki pyrkii ehkäisemään haittoja, joita aiheutuu esimerkiksi luonnolle tai muulle ympäristölle moottorikäyttöisten ajoneuvojen käyttämisestä maastossa sekä moottorikelkkailureitillä. Tunturissa, tai muuallakin, on mahdollista asettaa maastoliikenteelle rajoituksia maatai vesialueella lajiston tai kasvillisuuden vaarantumisen perusteella. Tällaiset liikennerajoitusalueet ovat kuitenkin pienialaisia ja luonteeltaan väliaikaisia, joten niillä on melko vähäinen merkitys luontoarvojen turvaamisen kannalta.

Metsähallituksen metsätalouden ympäristöoppaan mukaan metsänhoitotoimissa tulee huomioida suojelualueen reunavyöhyke, suon vaihettumisvyöhyke ja vesistön suojavyöhyke sertifiointikriteerien mukaisesti. Tarvittaessa tällainen alue rajataan erillisenä kohteena rajoitettuun metsätaloustalouteen tai kokonaan käytön ulkopuolelle. Sikäli kuin tällaisella rajatulla kohteella tunnistetaan erityisiä luontoarvoja tai sen voidaan katsoa toimivan ekologista verkostoa parantavana ekologisenä käytävänä tms., voitaisiin kohteen ajatella täyttävän OECM-kriteerit. Yleisohjeen perusteella tapahtuva rajoitettu metsänkäyttö ei sellaisenaan täytä kriteerejä, eikä suojavyöhykkeitä voida laskea aluesuojeluksi esim. pelkästään paikkatietotyökalujen avulla laskettuna.

5.2.2 Suot

Soiden alkuperäiseksi kokonaispinta-alaksi Suomessa on arvioitu 10,4 miljoonaa hehtaaria. Valtakunnan metsien yhdennentoista inventoinnin (VMI11) tulosten mukaan nykyinen suoala on 8,7 miljoonaa hehtaaria. Alkuperäisestä suopinta-alasta noin 1,7 miljoonaa hehtaaria on siten kokonaan hävinnyt. Jäljellä olevasta suoalasta alle puolet on säilynyt ojittamattomana, Etelä-Suomessa alle kolmannes. Eniten suoluonnon tilaa heikentävät vanhojen metsäojitusten ja kunnostusojitusten aiheuttama soiden kuivuminen sekä avointen soiden metsittyminen.

Luontotyyppien uhanalaisuuden arvioinnin mukaan koko maan tasolla yli puolet suoluontotyypeistä on uhanalaisia ja viidennes silmälläpidettäviä. Etelä-Suomessa yli 80 % suoluontotyypeistä on uhanalaisia. Uhanalaisten lajien osuus kaikista ensisijaisista suolajeista on noin 11 %.

Kansalliset suojelualueet ja Natura-verkosto

Noin 1,3 miljoonaa hehtaaria eli 15 % soiden pinta-alasta on suojeltu. Vaikka lakisääteisillä suojelualueilla suojeltujen soiden pinta-ala on huomattava, soiden suojelu painottuu Pohjois-Suomeen ja avosoihin. Pohjois-Suomessa suojeltujen soiden osuus on 28 %. Etelä-Suomessa suojeltujen soiden osuus on 8 %, ja suojelualueet ovat usein pieniä tai laadultaan heikentyneitä (Kontula ja Raunio 2018).

Soidensuojelun täydennysohjelmassa (SSTO) noin 15 000 ha siirrettiin valtioneuvoston päätöksellä Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien (Luontopalvelut) taseeseen suojelulle varattuna kohteina. Nämä kohteet odottavat luonnonsuojelualueeksi perustamista. Kohteet luetaan muiden suojeluohjelmakohteiden tavoin suojelualueeksi, mutta niitä ei ole toistaiseksi ilmoitettu kansainvälisiin tietokantoihin. SSTO:ssa osoitetut yksityismaiden kohteet on tarkoitus suojella osana muita toimenpideohjelmia.

Helmi-ohjelmassa suojellaan vuoteen 2030 mennessä vähintään 60 000 hehtaaria yksityisiä soita. Suojelusta neuvotellaan maanomistajien kanssa ja se perustuu vapaaehtoisuuteen. Kiireellisintä suojelu on Etelä-Suomessa kohteilla, jotka kuuluvat luonnonarvoiltaan arvokkaimpiin soihin, joilla on suunnitteilla välittömiä maankäytön muutoksia tai joilla on erityistä merkitystä nykyisen suojelualueverkon puutteiden korjaamisessa joko alueellisesti tai suon luonnonarvojen suhteen. Yksityisten maanomistajien lisäksi kohteiden suojelusta neuvotellaan kuntien ja seurakuntien kanssa.

Suojelualueilla tavoitteellinen soiden ennallistaminen alkoi jo 1980–1990-lukujen vaihteessa. Tällä hetkellä suojelualueiden ojituskohteista noin 32 000 hehtaaria on ennallistettu. Suurin osa ennallistetuista suokohteista on toteutettu ojien täyttönä, noin viidennes ennallistamiskohteista ojien patoamisina ja toistaiseksi vain muutamat kohteet ovat niin kutsuttuja vesienpalautuskohteita, jossa suolle johdetaan vesiä ympäröiviltä ojitetuilta alueilta. Vanhojen suojelualueiden rajausten puutteet estävät usein ennallistamisen ja ympäröivät ojitukset heikentävät suojelualueella olevien soiden luontoarvoja.

Tavoitteena Helmi-ohjelmassa on muodostaa hydrologisesti ja ekologisesti ehyitä kokonaisuuksia, jotka mahdollistavat tarvittaessa myös ennallistamisen. Ojitusalueet suojelusuo vieressä ovat yleensä samaa hydrologista kokonaisuutta, mutta usein yksityisten maanomistajien alueita. Valtion metsätalouskäytössä olevilla alueilla soita on ennallistettu. Suojelualueiden ulkopuolisilla yksityisillä mailla on myös tehty jokin verran ennallistamistoimia. METSO- ja Helmi-ohjelmien toimeenpanon myötä suojeluun tulee lisää suojelusoiden ojitettuja reuna-alueita, jotka kaipaavat ennallistamista.

Muut suojelualueverkostoa tukevat alueet

Vuonna 2015 yhteensä noin 14 400 ha soidensuojelun täydennysohjelmassa osoitettuja arvokkaita suokohteita siirrettiin valtioneuvoston päätöksellä Metsähallituksen metsätalousmailla (jotka ovat Metsätalous Oyn hallinnassa) kokonaan metsätalouskäytön ulkopuolelle. Liiketoimintojen taseessa olevia kohteita ei aiemmin ole tulkittu IUCN:n suojelualuemääritelmän piiriin, eikä näitä suojeltuja soita ole ilmoitettu kansainvälisiin tietokantoihin. Ne voidaan näin ollen tulkita OECM-kohteiksi.

Alue-ekologisen suunnittelun yhteydessä valtion metsätalousmailla rajataan arvokkaita soelinympäristöjä luontokohteina. Lisäksi tukialueina rajataan mm. suojelualueiden reunoja sekä suon ja kankaan vaihtumisvyöhykkeitä. Soiden ennallistamista tehdään osana Helmi-ohjelmaa. METSO-ohjelman yhteydessä yksityismetsissä rajattavissa arvokkaissa elinympäristöissä on mukana suoluontotyyppejä. Tietyin edellytyksin osa näistä kohteista voi olla potentiaalisia OECM-kohteita.

TIETOLAATIKKO 3**Helmi-ohjelmalla suojellaan, ennallistetaan, kunnostetaan ja hoidetaan luontoympäristöjä**

Helmi-elinympäristöohjelman päätavoitteena on vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja parantaa elinympäristöjen tilaa muun muassa suojelemalla ja ennallistamalla soita, kunnostamalla ja hoitamalla lintuvesiä, perinnebiotooppeja ja metsäisiä elinympäristöjä sekä kunnostamalla pienvesi- ja rantaluontoa. Tavoitteena on myös edistää ekosysteemipalveluja, vesiensuojelua, hiilensidontaa sekä muuta ilmastonmuutoksen hillintää ja muutokseen sopeutumista.

Helmi-ohjelman toimeenpano tulee olemaan keskeinen osa Suomen toimia EU:n biodiversiteettistrategian toteuttamiseksi elinympäristöjen suojelussa, hoidossa ja ennallistamisessa. Helmi-ohjelman toimenpiteillä parannetaan kaikkiaan lähes 40 luontodirektiivin luontotyyppin ja lukuisten lajien suojelutasoa. Helmi-ohjelmassa asetetaan vuoteen 2030 ulottuvat määrälliset ja laadulliset tavoitteet alueiden suojelulle ja elinympäristöjen kunnostukselle sekä suojelualueilla että niiden ulkopuolella. Ohjelman toteutus perustuu maanomistajien vapaaehtoisuuteen.

Luonnon monimuotoisuutta turvaavat ja palauttavat, hyvin kohdennetut ennallistamis- ja kunnostustoimet tukevat lajien ja luontotyyppien sopeutumista ilmastonmuutokseen. Rakenteeltaan ehjien ja toimivien ekosysteemien säilyminen edesauttaa ilmastonmuutokseen sopeutumisessa ja tarjoaa hyvinvoinnille välttämättömiä ekosysteemipalveluita. Helmi-ohjelma toteuttaa osaltaan kansallisia vieraslajien hallintasuunnitelmien linjauksia siten, että haitalliset vieraskasvilajit pyritään hävittämään kaikilta kohteilta, joilla Helmi-ohjelmassa tehdään muita ennallistamis- ja kunnostustoimia.

Helmi-ohjelman tavoitteena on tarkastella elinympäristöjä ja niiden tarvitsemia ennallistamis- ja hoitotoimia laajoina kokonaisuuksina yksittäisten kohteiden sijaan. Tätä tavoitellaan sekä Helmi-alueiden perustamisella että teemakohtaisten toimenpiteiden keskittämällä muun muassa valuma-alue-tarkastelun avulla.

Helmi-ohjelmassa tehtäville luonnon monimuotoisuuden tilaa parantaville toimenpiteille asetetaan selkeitä, mitattavia tavoitteita, joiden toteutuminen osoitetaan seurannalla. Seurannan tulee kattaa koko kunnostusprosessi lähtötilanteesta kunnostuksen jälkeiseen aikaan, jotta vaikutuksista saadaan selkeä kuva. Seurannat sisältävät sekä kaikille kohteille tehtävän toimenpiteiden toteutumisen seurannan että teemakohtaisia vaikuttavuusseurantoja. Helmi-ohjelman seurantojen toimenpiteet on eritelty teemakohtaisesti ohjelmapaperissa.

Ohjelman kuluessa arviointia tarvitaan ohjelman toimenpiteiden kehittämiseksi ja tarvittaessa resurssien uudelleen kohdentamiseksi. Ensimmäinen väliarviointi valmistuu vuoden 2024 alussa. Pääpaino on Helmi-ohjelman alkuvuosista saatujen kokemusten arvioinnissa, erityisesti METSO-ohjelman jatkokauden valmistelua varten. Väliarvioinnissa otetaan huomioon myös Helmi-ohjelman jälkeen valmistuvien EU:n biodiversiteettistrategian ja kansallisen biodiversiteettiohjelman tavoitteet.

Ohjelman toinen väliarviointi laaditaan vuoden 2027 alkuun mennessä. Pääpaino on ohjelman vaikuttavuuden ja mahdollisten muutostarpeiden arviointi ohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi 2030 loppuun mennessä. Ohjelman loppuarviointi tehdään ohjelman päättymisen jälkeen vuonna 2031.

5.3 Makeat vedet, rannat ja lintukosteikot

Sisävedet kattavat noin 8 % Suomen kokonaispinta-alasta. Sisävesiin luetaan kaikki makeat vedet eli järvien lisäksi virtavedet sekä pienvedet. Sisävesien suhteellinen pinta-ala ja lukumäärä on Suomessa eurooppalaisittain verrattain suuri. Sisävesien rantaympäristöjä on varsin paljon ja ne ovat lajistoltaan monimuotoisia.

Lintuvesi -nimitystä käytetään linnustollisesti arvokkaista järvistä tai merenlahdistä. Kosteikko puolestaan on yleisnimitys luontotyypeille, jotka sijoittuvat kovan maan ja avoveden välille, kun taas rakennetut vesilintujen elinympäristöt ovat patoamalla ja osittain kaivamalla aikaansaatuja alueita. Monet kosteikot ja lintuvedet yhdistyvät myös perinnebiotooppikohteisiin.

Kansalliset suojelualueet ja Natura-verkosto

Makeiden vesien ja kosteikoiden suojeluosuuksia ei ole järjestelmällisesti määritelty ja laskettu. Laskelmia hankaloittavat erilaisten aluetyyppien erilaiset määritelmät ja päällekkäiset suojelustatukset sekä muun muassa suojeluohjelmien edelleen keskeneräinen toteutus.

Sisävesiä ja kosteikkoja sijaitsee lähes kaikilla suurilla kansallispuisto- ja erämaa-alueilla ja monilla muilla perustetuilla luonnonsuojelualueilla. Rantaelinympäristöjä on suojeltu etenkin rantojen- ja lintuvesien suojeluohjelmilla. Rantojensuojeluohjelmasta on luonnonsuojelualueina toteutettu alle puolet ja siltä osin kuin ohjelman alueita sisältyy Natura 2000 -verkostoon, suojelun toteutuskeinona on usein rannalla maankäyttö- ja rakennuslain ja vesialueella vesilain suunnittelu- ja lupamenettelyt.

Eräitä ranta-alueita suojellaan myös luontotyyppisuojelein keinoin. Luonnonsuojelulain mukaan luonnontilaisia hiekkarantoja, merenrantaniittyjä, puuttomia tai luontaisesti vähäpuustoisia hiekkadynejä ei saa muuttaa niin, että luontotyyppin ominaispiirteiden säilyminen kyseisellä alueella vaarantuu. Rantaluontotyyppit eivät muista lakisääteisesti suojeltavista luontotyypeistä poiketen ole rajaukseltaan kovin pienialaisia, vaan ne ovat olleet yli 10 hehtaarin tai jopa 60 hehtaarin kokoisia.

Linnuston kannalta tärkeitä alueita on kartoitettu systemaattisesti Suomessakin osana BirdLife-järjestöjen yhteistä hanketta. Suojelluista alueista tärkeitä ovat etenkin lintudirektiivin mukaisina erityisinä suojelualueina (SPA) Natura 2000-verkostoon ilmoitetut alueet, joihin sisältyy monenlaisia lintuvesiä ja laajoja avoimia suoalueita. Myös Ramsarin kosteikkosopimuksen nojalla on perustettu Suomessa suojelualueita, joiden avulla kosteikkoja suojellaan. Suomessa nämä alueet kuuluvat pääosin Natura 2000 -verkostoon. Helmi-ohjelmassa kunnostetaan SPA-alueita ja muita suojeluverkoston arvokkaita lintuvesikohteita sekä ranta-alueita.

Muut suojelualueverkostoa tukevat alueet

Lintukosteikot suojelualueiden ulkopuolella

Kansainvälisesti tärkeistä IBA-kohteista (*Internationally Important Bird and Biodiversity Areas*) keskimäärin suojelun piirissä on noin 70 %, mutta joiltakin alueilta suojelu puuttuu kokonaan. Suojelutoimia näiden kohteiden turvaamiseksi tarvitaan. Mm. kaavoituksen avulla voidaan ohjata alueiden käyttöä siten, että merkittäviä lintujen pesimäalueita, muutto- tai talviaikaisia kerääntymäalueita tai tärkeitä lintujen muuttoreittejä voidaan turvata. On myös ehdotettu osoitettavaksi metsästykseltä häirintävapaiden lintualueiden verkostoa. Tärkeitä lintualueista kerrotaan tietolaatikossa 4.

Meneillään on monenlaisia hankkeita, joissa ennallistetaan luonnollisia umpeenkasvaneita kohteita ja kunnostetaan uusia kosteikkoja linnuston elinympäristöiksi.

TIETOLAATIKKO 4

Suomen tärkeät lintualueet ja muuttoreitit turvattava suojele- ja hoitotoimin

Tietyt alueet keräävät enemmän ja miellyttävät useampia lintuja kuin toiset. Linnuille tärkeitä alueita voi olla kaikissa elinympäristöissä. Linnuille tärkeät alueet ovat usein tärkeitä myös muulle luonnon monimuotoisuudelle sekä lintuharrastukselle ja luontomatkailulle.

BirdLifen Suomi -järjestön Tärkeät lintualueet -hankkeissa määritellään niin maakunnallisesti, kansallisesti kuin kansainvälisesti tärkeät lintualueet. Tärkeät lintualueet voivat olla merkittäviä lintujen pesimäalueita, muutto- tai talviaikaisia kerääntymäalueita tai tärkeitä lintujen muuttoreittejä.

Kansainvälisesti tärkeät lintualueet (IBA, Important Bird and Biodiversity Areas) on koko maailman BirdLife-järjestöjen yhteinen hanke, joka on viime vuosikymmenenä edistänyt eniten luonnon monimuotoisuudelle tärkeiden alueiden suojelema maailmassa. Suomessa on 100 kansainvälisesti tärkeäksi määriteltyä lintualueita. Keskimäärin IBA-kohteista on suojelemaan piirissä noin 70 %, mutta joiltakin alueilta suojelema puuttuu kokonaan. Suojelema-alueita näiden kohteiden turvaamiseksi tarvitaan.

Kansallisesti tärkeät lintualueet (FINIBA) -hankkeessa valittiin 411 aluetta edustamaan Suomen tärkeimpiä lintujen pesimä- ja kerääntymäalueita.

Maakunnallisesti tärkeät lintualueet (MAALI) -hankkeessa kartoitetaan ja valitaan tärkeitä lintujen pesimä- ja kerääntymäalueita kunkin BirdLife Suomen alueellisen jäsenyhdistyksen alueelta.

Valtakunnalliset lintujen päämuuttoreitit osoitettiin BirdLifen selvityksessä vuonna 2014.

Lisätietoa: <https://www.birdlife.fi/suojele/alueet/>

Helmi-ohjelmassa perustetaan ja kunnostetaan satoja suojelema-verkoston ulkopuolisia lintukosteikkoja ja täydennetään linnuston rauhoitus- ja levähdysalueiden kosteikkoverkostoa vapaaehtoisin toimintamallein. Lintuvesien ja -kosteikkojen kunnostuksen ja hoidon tavoitteena on turvata ja vahvistaa uhanalaisten ja taantuneiden vesi- ja rantalintujen poikastuottoa ja pesimämenestystä sekä parantaa niille tärkeiden elinympäristöjen tilaa ja muuтонаikaisia ruokailu- ja levähtämis-mahdollisuuksia. Lintuvesien ja -kosteikkojen hoito kohdennetaan siten, että se täydentää mahdollisimman hyvin olemassa olevaa suojelema-alueverkostoa, turvaa uhanalaista vesi- ja rantalinnustoa ja parantaa kosteikkoluonnon tilaa.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden lisäämiseen liittyvien kohteiden hoidosta voi saada korvausta esimerkiksi kosteikkojen perustamiseen ja niiden hoitoon. Lähtökohtaisesti ympäristötuki perustuu vapaaehtoisuudelle. Jotta korvausta voi saada, kohteet on säilytettävä monimuotoisina. Myös kestävä metsätalouden rahoituksella (kemera) tuetaan kosteikkotoimia. Pääosa toimista kohdistuu kuitenkin vesiensuojelemaan, lähtökohtana ei niinkään ole kosteikkolajisto ja lajien elinympäristö.

Toisaalta mm. riistahallinnon koordinoimissa hankkeissa (SOTKA- ja RIEKKO-hankkeet sekä kotiseutukosteikot) nimenomaan linnuston elpymistä tukevat elinympäristökosteikot ovat kunnostuksen ja hoidon kohteena. Maanomistaja voi hakea kosteikkokohteelle määräämäänsä maatai metsätalouden ympäristötukea. Kohteelle laaditaan suunnitelma toimenpiteiden toteuttamiseksi.

Vesilain ja metsälain kohteet

Vesialueiden monimuotoisuutta ylläpidetään muun muassa vesilakiin perustuvan vesiluontotyypisuojelun avulla. Vesilain mukaan luonnontilaisen enintään kymmenen hehtaarin suuruisen fladan, kluuvijärven tai lähteen taikka muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitsevan noron tai enintään yhden hehtaarin suuruisen lammen tai järven luonnontilan vaarantaminen on kielletty.

Myös metsälain 10 §:n mukaisiin erityisen tärkeisiin elinympäristöihin luetaan eräänlaisia vesialueita. Tällaisiksi elinympäristöiksi luetaan luonnontilaiset tai sen kaltaiset lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä enintään 0,5 hehtaarin suuruisten lampien välittömät lähiympäristöt.

Vesi- ja metsälain arvokkaita elinympäristöjä ei ole kattavasti kartoitettu, eikä rekisteröity paikkatietojärjestelmiin rajattuina luontokohteina. Näin ollen kohteiden luontoarvoja ei myöskään järjestelmällisesti ja suunnitelmallisesti oteta huomioon elinympäristöihin tai lähialueelle kohdistuvissa toimissa.

Kalastuslain kohteet

Kalastuslaki ohjaa kalavarojen kestäväan käyttöön ja hoitoon. Kalatalousalueen on esimerkiksi kalastuslain mukaan laadittava alueellinen käyttö- ja hoitosuunnitelma, jolla turvataan muun muassa alueen kalavarojen kestävä ja monipuolinen tuotto sekä käyttö ja myös biologinen monimuotoisuus. Suunnitelmassa voidaan osoittaa esimerkiksi tärkeitä kutu- ja syönnösalueita.

Kalastuslaki myös rajoittaa toimintaa, jolla saattaisi olla haitallisia vaikutuksia kalakantojen monimuotoisuuteen. Esimerkiksi kalastusta ei saa harjoittaa siten, että estetään kalojen pääsy niiden kutu- tai syönnösalueelle tai muualle, missä pyyntiä kalakannan turvaamiseksi on rajoitettu. Kalastuksella ei saa myöskään vaikeuttaa tarpeettomasti kalakannan hoitoa. Jokisuukalastus kielletään lain 66 §:ssä.

Kalastuslain mukaan viranomaisille syntyy suojeluvelvollisuus, jos kalakannan elinvoimaisuus on uhattuna. Kalastuslain mukaan kalalaji tai -kanta on mahdollista rauhoittaa asetuksella, jos jonkin kalalajin tai -kannan lisääntyminen vaarantuu tai sen heikentyneiden kantojen suojeleminen sitä edellyttää. Kyseinen kalalaji tai -kanta on mahdollista rauhoittaa koko maassa tai tietyllä alueella.

Vesimuodostumien arvokkaat monimuotoisuutta turvaavat kohteet

Vesienhoidon tavoitteena koko EU:ssa on saavuttaa pinta- ja pohjavesien vähintään hyvä tila. Vesienhoitoa suunnitellaan Suomessa vesienhoitoalueittain. Kukin muodostuu yhdestä tai useammasta vesistöalueesta. Vesienhoitoalueille laaditaan hoitosuunnitelma ja toimenpideohjelmia, joiden avulla voidaan saavuttaa vesien hyvä tila. Toimenpiteet voivat kohdistua määriteltyihin vesimuodostumiin valuma-alueineen tai laajemmalle vesistön osalle.

OECM-työryhmän jäsen osallistui yhteistyössä ympäristöministeriön, SYKEN ja Metsähallituksen asiantuntijoiden kanssa Euroopan ympäristökeskuksen (EEA) tilaamaan selvitykseen, jossa tarkasteltiin EU:n vesiputedirektiivin vesienhoito-suunnittelua varten rajattujen vesimuodostumien ja OECM-käsitteen yhteensovittamista. Selvitykseen kuului Suomessa ja Espanjassa muutaman kohteen pilottiarviointi.

Suomen pilottitarkasteluun valittiin kaksi erilaista järvikohdetta Etelä-Savossa, merikohde Länsi-rannikolla sekä jokialue Lapissa. Lähtökohtaisesti valittujen vesimuodostumien ekologinen tila tuli olla vähintään hyvä ja tila-arvion perustua laajaan biologiseen tietopohjaan. Pilottikohteiden osalta tarkasteltiin mahdollista OECM-rajasta vesimuodostumassa, tämän suhdetta suojelualuerajauksiin,

luontotiedon laatua, vallitsevia uhkatekijöitä, vesien hallintoa ja hoitoa sekä vesiluonnon suojelun seurantamenettelyjä.

Johtopäätöksenä pilottitarkastelussa todettiin, että tietyin edellytyksin esimerkiksi joissakin laajoissa sisävesimuodostumissa, joihin sisältyy esim. Natura 2000 -alueita, voisi OECM-kohteen rajauksella tukea suojelualuetta puskurivyöhykkeenä tai yhdysalueena. Tämän kaltainen kohde voisi toimia Natura-verkoston sinisenä infrastruktuurina, johon kohdistuville suojelutoimille olisi mahdollista saada EU:n rahoitusmekanismien tarjoamaa rahoitusta. EEA ja EU:n komissio eivät toistaiseksi ole ottaneet selkeää kantaa, kannustetaanko jäsenmaita tällaiseen menettelyyn. Joka tapauksessa Suomessa kannattaisi tehdä laajempi sisävesien vesimuodostumiin kohdistuva tarkastelu OECM-alueiden rajaamispotentiaalin kartoittamiseksi. Tarkastelu voitaisiin toteuttaa pääosin tietojärjestelmien avulla, paikallisten vesienhoidon asiantuntijoiden tuella.

5.4 Meri- ja rannikkoalueet

Itämeren pinta-ala on noin 422 000 km², josta Suomen aluevesien ja talousvyöhykkeen osuus on noin viidennes eli 82 000 km². Meren osuus Suomen kokonaispinta-alasta on vajaa viidennes. Karkean arvion mukaan Itämeren rantojen elinympäristöjä olisi noin 120 000 ha.

Kansalliset suojelualueet ja Natura-verkosto

Natura 2000, kansalliset ja kansainväliset suojeluverkostot kattavat noin 11 % meripinta-alasta. Valtaosa kansallisista luonnonsuojelualueista sisältyy vuonna 1998 hyväksytyyn ja sen jälkeen täydennettyyn Natura 2000 -verkostoon Suomessa. Verkostossa on noin 60 kohdetta, joiden merialueen osuus on yli 75 %. Yli 50 Natura-kohdetta sisältää vähäisemmän meriosuuden, mutta ne ovat mm. rannikko- ja merilinnustonsuojelun kannalta erityisen merkittäviä.

Helsingin komission (HELCOM) merisuojeluiden (MPA)-verkostoon kuuluu Suomessa 33 kohdetta, joista kuusi on Ahvenanmaalla. Yhtä lukuun ottamatta kaikki Suomen MPA-kohteet ovat Natura 2000 -alueita. Kaikki merialueen kansallispuistot sisältyvät osin tai kokonaan MPA-verkostoon. Rannikolla on 17 Ramsar-aluetta, joista kymmenen on myös MPA-verkostossa. Merenkurkun Natura 2000 -alue on myös osa maailmanperintöaluetta, Saaristomeren kansallispuisto ja Natura-alueet osa biosfäärialuetta.

Taulukossa 2 on koottuna merialueen suojelualuetyypit ja niiden IUCN-luokitus. Kuvassa 4 näkyy niiden sijainti maakunnittain.

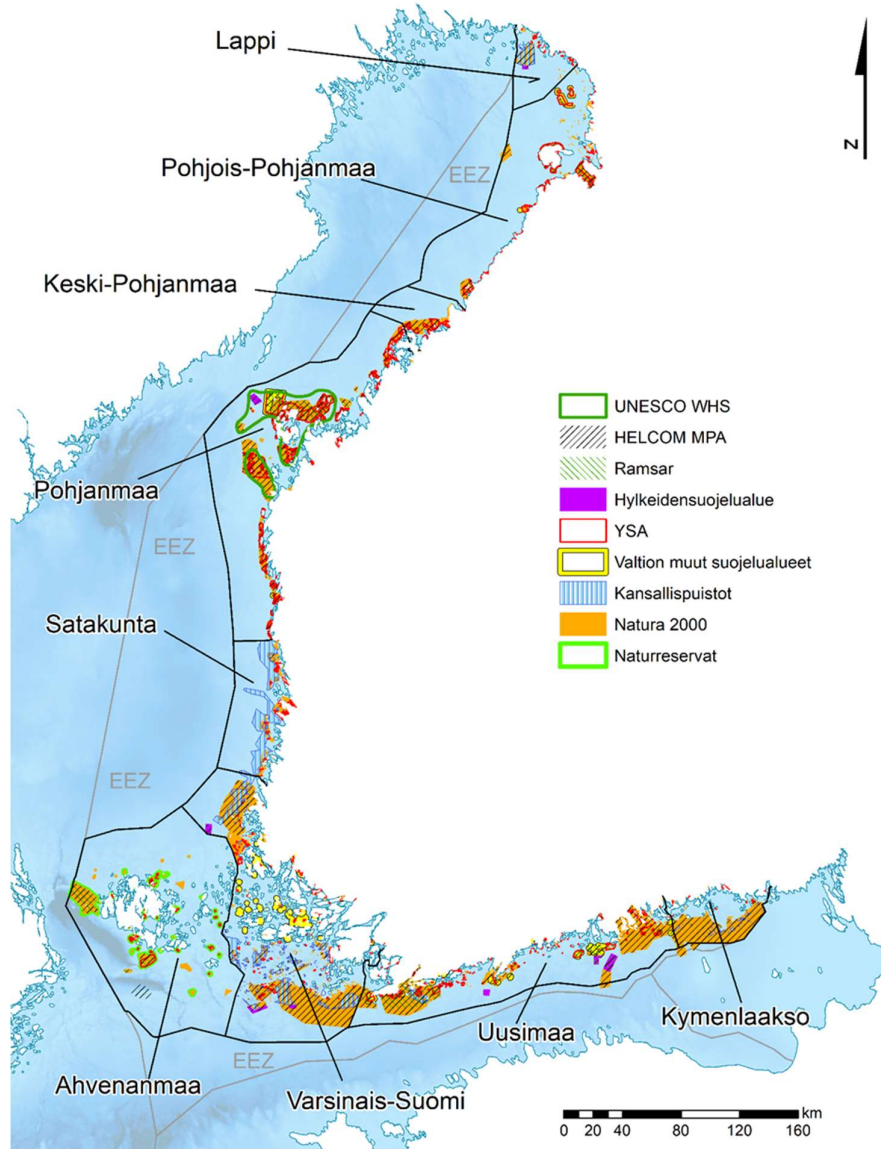
Taulukko 2. Suojelualuetyypit Suomen merialueilla ja niiden jakautuminen IUCN-suojelualueluokkiin.

Taulukko 1. Suojelualuetyypit Suomen merialueilla ja niiden jakautuminen IUCN-suojelualueluokkiin. Natura-alueita tai muita kansainvälisiin verkostoihin sisältyviä suojelualueita (HELCOM MPA -, maailmanperintö- ja Ramsar-alueet) ei erikseen luokitella IUCN:n suojelualueluokkiin. Taulukossa ko. aluetyyppien luokitusperiaatteita vastaavat luokitukset on kuitenkin esitetty suluissa.

Suojelualuetyyppi	IUCN -luokitus ^A	lkm	km ²	
Kansallispuistot	II	5	1655,7	<i>Luonnonsuojelullailla</i>
Yksityiset suojelualueet (YSA)	I - IV	619	1728,5	<i>toteutetut luonnonsuojelualueet</i>
Hylkeidensuojelualueet	IV	7	188,3	
Valtion muut luonnonsuojelualueet	I - V	42	116,3	
Naturreservat (Ahvenanmaa)	(I - V)	29	355,1	
Natura 2000 -alueet (SAC, SCI, SPA)	(IV)	170	8831,4	<i>Muu toteutustapa^B</i>
HELCOM MPA -alueet	(IV - V)	34	7827,1	<i>Kansainväliset</i>
UNESCO - Maailmanperintöalue	(V)	1	1962,1	<i>aluerajaukset</i>
Ramsar	(IV - V)	17	2098,1	

A) IUCN = Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto. Luokkien määritelmät ovat avattu liitteessä 1.

B) Vain osa Natura 2000 -alueista on toteutettu luonnonsuojelullailla.

Kuva 4. Merialueen suojelualuetyypit maakunnittain.

Vedenalaisen luonnon kannalta luonnonsuojelualueiden tai Natura 2000 –alueiden tarjoama suojelu ei ole aina ollut riittävää. Suomen merialue on hajanainen ja suurin osa nykyisestä aluesuojelusta tapahtunut ennen vedenalaisen luonnon monimuotoisuuden inventointiohjelmaa (VELMU). Alustavan arvon mukaan vain 27 % arvokkaimmista lajeista ja luontotyypeistä on suojeltu³⁵.

Monimuotoisuudeltaan erityisen arvokkaiksi tunnistettuja kokonaisuuksia Suomen meri- ja rannikkoalueella ovat Itämeren ekologisesti tai biologisesti merkittävien merialueiden verkostoon (Ecologically or Biologically Significant Marine Areas, EBSA) määritellyt kolme aluetta, kansallisessa VELMU-ohjelmassa tunnistettujen ekologisesti merkittävien merialueiden rajaukset (nk. EMMA-työ, ks. tietolaatikko 5) sekä kansainvälisesti tärkeät lintualueet (ks. tietolaatikko 4 edellä). Nykyisten suojeluverkostojen ulkopuolelle jää merkittäviä osia näistä aluekokonaisuuksista.

³⁵ Virtanen, E.A. et al. 2018.

TIETOLAATIKKO 5

Suomen ekologisesti merkittävät vedenalaiset meriluontoalueet osin vailla suojelua

Suomen ekologisesti merkittävät vedenalaiset meriluontoalueet, niin sanotut EMMAt, on määritelty osana Vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelma VELMUa. EMMAt kokoavat yhteen VELMUn yli kymmenen vuoden ajan kerätyn valtavan tietomäärän. Tavoitteena oli tiedottaa etenkin merialuesuunnittelijoille sekä alan asiantuntijoille, mutta myös julkisuudelle Suomen merialueiden arvokohteista, parasta mahdollista aineistoa hyödyntäen.

EMMA-työssä tuotettiin mahdollisimman helppokäyttöinen ja selkeä paikkatietoaineisto, sekä sanallisia kuvauksia Suomen merialueen arvoalueista. Arvoalueiden kuvaamisessa sovellettiin pienin muokkauksin YK:n biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen ekologisesti tai biologisesti merkittävien merialueiden kuvauksiin liittyvää kriteeristöä. Käytettyjä kriteerejä oli kuusi. Arvoalueiden aluekuvaukset tehtiin yhteistyössä yli kymmeneen organisaatioon kuuluvien lukuisten asiantuntijoiden kanssa, hyödyntäen heidän paikallis- ja erikoisasiantuntemustaan sekä kirjallisuutta.

Suomen rannikolta tunnistettiin 87 ekologisesti merkittävää aluetta. Aluerajaukset perustuvat pääasiassa VELMUn keräämään tietoon vesikasveista, makrolevistä, selkärangattomista eläimistä, Itämeren luontotyypeistä, geologiasta sekä kalojen lisääntymisalueista. Myös tärkeistä lintu- ja merinisäkäsalueista ja maanpäällisten luontotyyppien luontoarvoista kerrotaan aluekuvauksissa, mutta näitä ei huomioitu aluerajauksissa. EMMA-alueiksi tunnistettiin ainoastaan kohteita, joilta on tällä hetkellä riittävästi kartoitustietoa. EMMA-alueiden koot vaihtelivat 0,1 km² ja 577,5 km² välillä.

Kymenlaaksossa rajattiin 11, Uudellamaalla 20, Varsinais-Suomessa kahdeksan, Satakunnassa seitsemän, Pohjanmaalla viisi, Keski-Pohjanmaalla kaksi, Pohjois-Pohjanmaalla 17, Lapissa seitsemän ja Ahvenanmaalla yhdeksän EMMA-aluetta.

EMMAT soveltuvat monenlaiseen käyttöön. EMMA-työ toteutettiin erityisesti tukemaan kansallista merialuesuunnittelua ja muuta alueidenkäyttöä. Tavoitteina voivat olla mm. meren kestävän käytön edistäminen ja kehitys, tuulivoiman sijainnin ohjaus ja merenkulun reittien suunnittelu. On myös tärkeä muistaa, että luontoarvot voivat jatkua EMMA-rajauksen ulkopuolelle ja aluerajaukset sisältävät luontoarvojen ydinalueet. Koska VELMUn keräämää tietoa kertyy vuosittain lisää, ovat EMMAt myös päivitettävissä.

[https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Suomen_ekologisesti_merkittavat_vedenala\(55217\)](https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Suomen_ekologisesti_merkittavat_vedenala(55217))

Monivuotisessa EU:n LIFE-ohjelman rahoittamassa BIODIVERSEA-hankkeessa (2021-2029) on tarkoitus toteuttaa suojeltujen alueiden riittävyyden, edustavuuden ja kytkeytyneisyyden tarkastelu. Tavoitteena on laatia ehdotus, jolla päästään kustannustehokkaaseen suojeluun ja 30 % kattavuuteen, johon Suomi on sitoutunut. Suojelussa pyritään myös alueelliseen edustavuuteen kaikilla Suomen merialueen osa-alueilla. Yhä enemmän pyritään säilyttämään ekologista toiminnallisuutta yksittäisten lajien ja luontotyyppien sijaan. Työkaluina voivat perinteisten suojelualueiden lisäksi olla erilaiset muut aluelähtöiset monimuotoisuuden turvaamisen keinot. Tavoitteena on myös alueiden hyvä hoito, toimenpiteinä ennallistamistoimia, parempaa verkostomaista seuranta ja ekologisen vaikuttavuuden arviointia. Hanke kattaa koko Suomen meri- ja rannikkoalueen.

Muut suojelualueverkostoa tukevat alueet

Itämeren rannikon laguuneiksi luettavia fladoja ja kluuveja suojellaan vesilain tarjoaman vesiluontotyyppisuojelelun nojalla silloin, kun ne ovat luonnontilaisia. Näitä ei kuitenkaan ole aina rajattu varsinaisina suojelukohteina, eikä ole määritelty tarkemmin millaisin toimin nämä arvokkaat elinympäristöt voidaan turvata.

Muita meri- ja rannikkoalueella luontoarvoiltaan arvokkaiksi arvotettuja alueita ovat mm. inventoidut geologiset kohteet sekä valtakunnallisesti merkittävät maisema-alueet (VAMA 2021). Näiden alueiden rajaukset voivat osin sisältyä perustettujen suojelualueiden tai suojeluohjelma-alueiden sisälle tai ne voivat (osin) olla kaavassa suojelualuevarauksena tai erityisominaisuusmerkintöinä. Usein merkinnöistä puuttuvat kuitenkin selkeät rajat ja/tai sellaiset kaavamääräykset, joiden tavoitteena olisi (myös) alueille sijoittuvien (luonto-)arvojen turvaaminen. Alueiden luontoarvoja ei välttämättä tunneta riittävästi tai inventoituja tietoja ei ole osattu käyttää hyväksi maankäytön suunnittelussa.

Väylävirasto on osallistunut aktiivisesti vedenalaisen luonnon monimuotoisuuden kartoitusprojektiin (VELMU) mahdollistamalla mm. tarkkojen merenmittaustietojen hyödyntämisen projektissa yhteistyössä puolustusvoimien kanssa. VELMU:n tuottamia tietoja voidaan jatkossa hyödyntää väylien syvennysten suunnittelussa, väylätöiden aiheuttamien haittojen vähentämisessä ja lisäksi myös meriliikenneonnettomuuksien aiheuttamien ympäristövahinkojen pienentämisessä. Arvokkaat luontokohteet pyritään huomioimaan ruoppausten ja ruoppausjätteiden sijoittamisen suunnittelussa ja toteutuksessa. Vesiliikennettä ohjataan mahdollisuuksien mukaan pois monimuotoisuuden kannalta arvokkaimmilla alueilla. Tarvittaessa nopeuksia rajoitetaan yleisillä kulkuväylillä. Vesiliikenteelle voidaan ELY-keskuksen päätöksellä asettaa myös alueellisia rajoituksia tai kieltoja.

Työpajoissa nostettiin esille rannikkoluonnon turvaamisen kannalta mahdollisesti merkityksellisiksi myös puolustusvoimien suoja- ja maihin-nousurajoitusalueet sekä rajavyöhykkeet merialueella, metsästysrajoitusalueet ja pienpetojen poistoalueet, tuulipuistot ja ydinvoimaloiden lauhdevesialueet sekä hylkyihin muodostuneet pienelinympäristöt. Näiden ei katsottu aluetyyppinä täyttävän OECM-kriteerejä ja yksittäiset kohteet vaativat ainakin perusteellista selvittelyä. Vaikka näille erityisalueille kohdistuvat käyttörajoitukset voivat osaltaan turvata joitakin luontoarvoja, nämä jäävät yleensä tarkemmin määrittelemättä.

Parantamalla edelleen luontotiedon saatavuutta ja kehittämällä suojelutoimien suunnitelmallisuutta ja tiedonhallintaa osana merialuesuunnittelun menettelyjä voidaan huomattavasti edistää vedenalaisen meriluonnon turvaamista. Erilaisten OECM-kohteiden tunnistaminen ja rajaaminen voi tulevaisuudessa merkittävästi parantaa suojelualueverkoston kytkeytyneisyyttä ja tehokkuutta.

HELCOMin piirissä on alkamassa selvitystyö Itämeren OECM-kohteiden määrittelemiseksi, yhteistyössä IUCN:n ja YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö FAO:n kanssa.

5.5 Maatalous- ja kaupunkiympäristöt, rakennetut alueet ja väylät

Maatalous-, kaupunki- ja muut kulttuurivaikutteiset sekä rakennetut ympäristöt ovat epäyhtenäinen ja määritelmiltään jossain määrin tulkinnanvarainen kokonaisuus. Kulttuuriympäristöinä voidaan pitää sekä ihmisvaikutteista maaseutu- että kaupunkimaisemaa.

Maatalousmaan osuus Suomen kokonaispinta-alasta on n. 6,5 %, maa-alasta noin 9 %. Maatalousympäristöinä voidaan kuitenkin pitää välitöntä pelto- ja puutarha-alaa laajempaa aluetta. Lajiston kannalta tärkeitä ovat mm. perinnebiotoopit ja metsien reuna-alueet.

Rakennettujen elinympäristöjen osuus kaikista elinympäristöistä on noin 4 %. Rakennetut ympäristöt käsittävät asutuskeskuksia ja teollisuusalueita niiden välittömine ympäristöineen sekä liikenteen tarpeisiin muokattuja alueita.

Suomessa on vuonna 2021 yhteensä 309 kuntaa, joista 107 käyttää itsestään kaupunkinimitystä ja 202 kuntaa kuntanimitystä. Sekä pinta-ala että asukasmäärä vaihtelevat suuresti, kuten myös luonnontilaisten ja kulttuurivaikuttelujen elinympäristöjen osuudet. Myös maanomistus kunnissa vaihtelee varsin paljon. Tyypillisesti maaseudulla Etelä-Suomessa ja rannikolla on paljon yksityistä omistusta, Itä- ja etenkin Pohjois-Suomessa valtion omistamaan maan osuus on suhteellisesti suurempaa. Yli 50 000 asukkaan kaupunkeja on parikymmentä, näistä yli 100 000 asukkaan kaupunkeja vajaa puolet.

Kansalliset suojelualueet ja Natura-verkosto

Monien kansalliseen suojelualueverkostoon kuuluvien luonnonsuojelualueiden perustamistavoitteissa mainitaan kulttuuri- ja perinnemaisemat tai perinteinen maankäyttö. Merialueen kansallispuistojen suojeluarvoihin kuuluvat saaristoelinkeinoihin liittyvät rakennukset ja rakenteet, Lapin suojelu- ja erämaa-alueilla poronhoitoon ja perinteiseen saamelaiseen luontaistalouteen kuuluvat ympäristöt. Kansallis- ja erämaa-alueet omistaa valtio ja niitä hallinnoi Metsähallitus.

Monet isommat kaupungit omistavat (yksityisiä) luonnonsuojelualueita ja Natura 2000 -verkostoon kuuluvia alueita. Suojeluperusteina ovat useimmiten pääasiassa luontoarvot. Kulttuuriympäristöjä suojellaan valtaosin kaavoituksen keinoin.

Muut suojelualueverkostoa tukevat alueet

Maaseutumaiseman ja perinnebiotooppien suojelu ja hoito

Valtioneuvosto teki marraskuussa 2021 päätöksen valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista (VAMA 2021). Päätös sisältää 186 aluetta aluerajauksineen ja -kuvauksineen ja korvaa vuonna 1995 tehdyn aiemman päätöksen. Inventoinnissa on tarkasteltu elinvoimaisia, luonnon- ja kulttuuriarvoiltaan monipuolisia maaseudun kulttuurimaisemia, jotka ilmentävät poikkeuksellisen edustavasti maisemamaakunnalleen ja -seudulle ominaisia maisemapiirteitä. Inventointiin sisältyy myös muiden alkutuotannon elinkeinojen, kuten saaristoelinkeinojen, erätalouden, metsätalouden sekä poronhoidon ja muiden saamelaiselinkeinojen kulttuurimaisemia. Maisema-alueisiin sisältyy lisäksi nähtävyyden luonteisia historiallisia matkailukohteita ja kulttuurisesti merkittäviä luonnonmaisemakokonaisuuksia.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet viedään maakuntakaavoihin ja huomioidaan kuntatason kaavoituksessa. Aluerajausten sisälle voi sijoittua valtion tai yksityisiä luonnonsuojelualueita, mutta valtaosaltaan kulttuuri- ja luonnonmaisemaa koskevat tavoitteet toteutuvat maankäytön ohjauksen ja alueiden hoidon kautta. Kunnat voivat hakea ympäristöministeriöltä luonnonsuojelulakiin (32 §) perustuvan maisemanhoitoalueen perustamispäätöstä. Päätös edellyttää luonnonarvot huomioivan hoitosuunnitelman laatimista alueelle.

Suomessa on vuodesta 1995 lähtien ollut käytössä EU:n osin rahoittama maatalouden ympäristötukijärjestelmä (nyk. ympäristökorvausjärjestelmä), johon lähes 90 prosenttia viljelijöistä on sitoutunut. Maatalousympäristön monimuotoisuuden edistämiseksi ympäristökorvausjärjestelmässä on sekä peltoalueille että peltojen ulkopuolisille maatalousalueille suunnattuja toimenpiteitä.

Monimuotoisuuden ja maiseman hoitoon suunnatut ympäristösopimukset edistävät perinnebiotooppien, luonnonlaidunten sekä peltojen reuna-alueiden ja metsäsaarekkeiden

suunnitelmallista hoitoa. Arvokkaimpien kohteiden hoitoon kannustetaan korkeamman korvaustason avulla. Vaikka maatalousluonnon monimuotoisuus on ollut jo pitkään heikkenevä, on ympäristökorvausjärjestelmän toimilla merkittävä rooli monimuotoisuuden hoidon rahoittajana Suomessa.

Perinnebiotooppien kunnostuksen ja hoidon tavoitteena on pysäyttää perinnebiotooppien luontotyyppien uhanalaistuminen ja kääntää kehitys parantuvaksi. Tavoitteena on laadukkaasti hoidettujen perinnebiotooppien muodostama verkosto niistä riippuvaiselle lajistolle. Tämä vaatii arvokkaimpien perinnebiotooppikohteiden hoitoa ja samalla heikentyneiden kohteiden kunnostamista, jotta ne saadaan uudelleen jatkuvan hoidon piiriin.

Perinnebiotooppeihin kohdistuvat Helmi-ohjelman tavoitteet toteutetaan pääosin EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) mukaisella EU-osarahoitteisella Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmalla. Ohjelmassa on tavoitteena nostaa hoidossa olevien perinnebiotooppien alaa 52 000 hehtaariin ja parantaa perinnebiotooppien laatua kunnostamalla 26 000 ha arvokasta maatalousmaisemaa. Pääosin toimenpiteitä toteutetaan maanomistajien kanssa tehtävien määräaikaisten hoitositoumusten ja -suunnitelmien avulla.

Osana Helmi-ohjelman valmistelua luonnonsuojelulakiin tehtiin 2020 muutos, jonka nojalla voidaan tukea arvokkaiden elinympäristöjen, kunnostusta ja hoitoa. Tämän tuen avulla pyritään kunnostamaan uusia perinnebiotooppikohteita ja siten lisäämään maaseutuohjelmalla jatkuvasti hoidettavien perinnebiotooppikohteiden määrää sekä hoitamaan luontoarvoiltaan erityisen arvokkaita, pienialaisia kohteita.

Ympäristöministeriön päätöksellä perustetut maisemanhoitoalueet ja ELY-keskusten maanomistajien kanssa solmitut määräaikaiset perinnebiotooppien ympäristöhoitosopimukset ovat siten määritellyt menettelyjä, että hoitotoimien kohteiden voidaan katsoa täyttävän OECM-kriteerit. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueilla tunnistettuja luonnonarvoja ja luontoympäristön tuottamia ekosysteemipalveluita tulisi tarkastella laajemmin peilaten OECM-kriteereihin ja pohtia mahdollisuuksia muihin menettelyihin, joiden avulla alueiden käyttöä voitaisiin suunnitella ja ohjata siten, että tunnistettujen arvojen säilyminen voidaan turvata.

Kaupunkien kulttuurimaisemat ja lähivirkistysalueet

Suomessa on parinkymmenen vuoden aikana perustettu kymmeneen kaupunkiin kansallinen kaupunkipuisto. Kaupunkipuisto on kaupunkiympäristössä sijaitseva arvokkaiden kulttuuri- ja luonnonmaisemien sekä virkistysalueiden muodostama laaja kokonaisuus, jonka säilyttämiseen ja hoitamiseen kaupunki on sitoutunut. Kaupunkipuistokäsitettä ja -alueita esitellään tietolaatikossa 6.

Kaupunkipuistojen rajauksiin sisältyy vaihteleva määrä sekä jo perustettuja luonnonsuojelu- ja tai Natura 2000 -alueita että rakennettua kulttuuriperintöä ja hyvinkin hoidettua puisto-, virkistys- ja liikunta-alueita. Määritelmällisesti koko aluetta ei voida pitää OECM-alueena, vaikka osa-alueina kohteita voisi ehkä rajata. Aluetyyppejä voidaan toisaalta pitää eräänlaisena kaavoituksen keinon suojeltuna maisema-alueena, joka voisi sisältyä kokonaisuutena IUCN:n suojelualuemäärittelmäänkin. Ruotsi on hiljattain päättänyt raportoida oman ainoa kansallisen kaupunkipuistonsa IUCN:n määritelmän mukaisena suojeltuna maisema-alueena (IUCN suojelualueluokka V).

TIETOLAATIKKO 6. Kansalliset kaupunkipuistot säilyttävät arvokasta luonto- ja kulttuuriperintöä

Kansallinen kaupunkipuisto on maankäyttö- ja rakennuslaissa määritelty kaupunkiympäristössä sijaitseva arvokkaiden kulttuuri- ja luonnonmaisemien sekä virkistysalueiden laaja kokonaisuus, jonka säilyttämiseen ja hoitamiseen kaupunki on sitoutunut. Kansallisten kaupunkipuistojen tavoitteena on säilyttää kaupunkiluontoa ja rakennettua kulttuuriympäristöä laajana, eheänä kokonaisuutena.

Yhtenäiset kriteerit arviointia varten

Kansallisten kaupunkipuistojen tunnistamisessa ja arvioinnissa käytetään yhtenäisiä kriteereitä, jotka takaavat kaupungeille tasapuolisen kohtelun ja kaupunkipuistojen valtakunnallisen tason säilymisen.

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy sisältää:

- kaupunkiluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeitä luonnonalueita
- kansallisen historian tai kaupungin omien kehitysvaiheiden kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä rakennuksineen
- puistoarkkitehtonisesti tai esteettisesti merkittäviä puistoja ja viheralueita.

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla:

- puisto- ja viherympäristönä riittävän laaja ja häiriötön
- viher- ja sinirakenteeltaan niin yhtenäinen, että kaupunkipuistoa pitkin on mahdollisuus siirtyä kaupunginosasta toiseen.

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla osa kaupunkirakennetta eli alkaa ydinkeskustasta tai heti sen läheisyydestä. Kaupunkipuiston kokonaisuuteen sisältyy luonnonsuojelualueita ja muita viheralueita.

Ekologiselta kannalta on tärkeää, että:

- alueelle muodostuu lajiston siirtymisen ja vuorovaikutuksen mahdollistavia ekologisia käytäviä.
- alue on jatkuva eli liittyy välittömästi ilman selvää rajaa kaupungin ulkopuolisiin luonnon-alueisiin tai sitä ympäröivään maaseutuun.

Kansallista kaupunkipuistoa hoidetaan ja kehitetään sen luonnon- ja kulttuuriperinnöllisiä arvoja vaalien ja vahvistaen. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi kaupunki laatii alueelle hoito- ja käyttösuunnitelman, jonka hyväksyy ympäristöministeriö.

Jo yhteentoista Suomalaiseen kaupunkiin on tähän mennessä perustettu kansallinen kaupunkipuisto, viimeisimpänä Savonlinnaan syksyllä 2021 (päätös on vielä vahvistamatta). Lisäksi monessa kaupungissa, mm. Tampereella, selvitetään parhaillaan mahdollisuuksia sellaisen perustamiseksi. Hakemuksen tekee kaupunki ja perustamisesta päättää ympäristöministeriö.

2001 Hämeenlinna

2015 Forssa

2002 Heinola

2015 Kotka

2002 Pori

2018 Kuopio

2008 Hanko

2020 Kokkola

2010 Porvoo

2021 Savonlinna

2013 Turku

<https://kansallisetkaupunkipuistot.fi/>

Kaupunkiympäristössä luonnon monimuotoisuuden ja etenkin arvokkaiden pienialaisten luontokohteiden säilymiselle on ensiarvoinen merkitys ajantasaisella paikkatietona rekisteröidyillä luontotiedolla ja kaavoituksella, jonka avulla rakennetaan ja ylläpidetään tehokasta viherrakennetta. Keskeinen rooli on kaavalla osoitetuilla retkeily- ja ulkoilualueilla ja lähivirkistysmetsillä, joita usein hoidetaan suunnitelmallisesti luonnonhoidollisin menetelmin ilman tuottotavoitteita. Alueiden erityiset luontoarvot on tunnistettu ja rekisteröity hoitotarvemerkinnöin. Tällaisilla alueilla on edellytykset tulla osoitetuksi ja hyväksytyksi myös OECM-kohteena.

Korvaavat ympäristöt ja liikenneväylät

Korvaavilla ympäristöillä, joista voidaan käyttää myös nimityksiä uusympäristöt tai uuselinympäristöt, tarkoitetaan sellaisia ihmisen luomia tai voimakkaasti muokkaamia ympäristöjä, joilla on huomattava merkitys uhanalaistuneiden luontotyyppien lajiston elinympäristöinä. Korvaavia ympäristöjä voivat olla esimerkiksi vedenalaiset rakennelmat ja hylät, sorakuoppien pohjavesilammet, maatalouden vesiensuojelukosteikot, vanhat turvehaudat, jalopuustoiset puistot ja puukujat, kalkkilouhokset, ketomaiset tienpenkereet, pellonpientareet, ratapenkereet, pienlentokentät ja linnoitusvallit.

Suoraan korvaavia ympäristöjä ja niiden monimuotoisuutta käsittelevää lainsäädäntöä löytyy varsin vähän. Kuitenkin korvaavista ympäristöistä esimerkiksi tienpenkereisiin ja ratapenkereisiin vaikuttaa liikennettä koskeva lainsäädäntö. Liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain (503/2005) mukaan maantiet sekä ratalain (110/2007) mukaan rautatiet on suunniteltava, rakennettava ja pidettävä kunnossa niiden liikenteellinen merkitys huomioon ottaen siten, että esimerkiksi liikenneväylien ympäristölle aiheuttamat haitat jäävät mahdollisimman vähäisiksi. Väylävirasto pyrkiikin aktiivisesti kehittämään väylänpitoa sovitamalla väylänpidon ja luonnonympäristön suojelun tavoitteita toisiinsa, samalla taaten turvallisen liikennöinnin.

Tienvarret ja rautatiealueet ovat monien eläin- ja kasvilajien kannalta luonnonympäristöjä korvaavia elinympäristöjä. Tienvarsien avoimet, säännöllisesti niitettävät alueet muodostavat perinnebiotooppien lajistolle korvaavia elinympäristöjä. Tie- ja rautatiealueilla tavataan myös uhanalaista lajistoa, kuten paahdeympäristöjen kasvi- ja perhoslajeja. Arvokkaat luontokohteet turvataan rakentamisvaiheessa maastoon merkitsemisellä ja toimenpiteiden ajoituksella.

Vaikka korvaavilla ympäristöillä ja mm. väylänhoidon menettelyillä ja maa-aineksen ottoaikkojen jälkihoidolla voi olla merkitystä luontoarvojen säilymiselle, ei tällaisten kohteiden luontoarvoja yleensä tunneta kovin hyvin, eikä kohteilla tehtäviä toimia myöskään suunnitella arvoja silmällä pitäen. Tämän tyyppisten kohteiden ei voi katsoa täyttävän OECM-kriteerjä.

6 OECM-KOYTEIDEN MÄÄRITTELY, SELVITTÄMINEN JA HYVÄKSYMINEN

6.1 Yleiset periaatteet OECM-alueiden määrittelemiseksi

Tarkasteltuaan kokonaisuutena työpajoissa esillä olleita suojelualueiden ulkopuolisia aluetyyppejä ja IUCN:n laatimaa ohjeistusta potentiaalisten OECM-alueiden arviointimenettelyksi, **työryhmä ehdottaa seuraavia yleisiä periaatteita OECM-kohteiden määrittelemiseksi Suomessa.**

- Ehdotetaan OECM-alueiksi ensi vaiheessa olemassa olevia aluetyyppejä, jotka täyttävät kaikki kriteerit. Lisäksi linjattiin, että
 - OECM-kohteen rajauksen koon ja rauhoituksen pituuden tulisi olla riittäviä turvataksaan alueen luontoarvojen suojelutavoitteet.
 - OECM-kohteen rajausta ja suojelutoimet voivat olla määräaikaisia, jos suojelun tavoite on pitkäaikainen ja toimien jatkuminen on taattu tai ainakin todennäköistä.

- OECM-kohteen rajauksen paikkatieto ja aluetyyppi sekä päätöksen tehnyt taho ja ajankohta tulee olla käytettävissä kriteerien arviointia ja raportointia varten.
- Ehdotetaan jatkoselvitettäväksi potentiaalisia OECM-aluetyyppejä.
 - Pitkällä tähtäimellä on mahdollista edistää monimuotoisuuden turvaamisen kannalta potentiaalisten aluetyyppien luontoarvojen kartoitusta, suojelutoimia ja tiedonhallintaa siten, että uusilla alueilla on edellytykset täyttää OECM-kriteerit.
- Asetetaan tavoitteeksi asteittainen OECM-kohteiden tunnustaminen ja hyväksyminen sekä paikkatietoaineistojen kokoaminen ja tietojen raportointi kansainvälisiin tietokantoihin.

6.2 Potentiaalisten aluetyyppien arviointi OECM-kriteereitä vasten

Työryhmä kokosi kaikki työpajoissa ja asiantuntijayhteistyössä esillä olleet potentiaaliset aluetyypit ja tarkasteli niitä edellä esitettyjen periaatteiden mukaisesti OECM-kriteereitä vasten, noudattaen niitä koskevaa CBD:n ja IUCN:n laatimaa ohjeistusta. Ohjeistus painottaa, että kriteerejä tulee tarkastella aluekohtaisesti. Suomessa kuitenkin monille aluetyypeille on olemassa säädösperuste, laajasti hyväksytty ohjeisto ja rajausmenettely (ml. rekisteröinti paikkatietojärjestelmään), johon sisältyy biodiversiteettipohjainen rajausperuste. Tämän vuoksi on katsottu, että OECM-käsitettä ja -kriteerejä voidaan tarkastella ja laatia soveltamisperiaatteita aluetyypeittäin. Vastaavasti on aiemmin toimittu IUCN:n suojelualueluokituksen soveltamisessa.

Arvioinnin yhteydessä tarkasteltavat aluetyypit jaettiin ns. ”OECM-koreihin” seuraavasti:

1. Aluetyypit, jotka pääosin täyttävät OECM-alueelle asetetut kriteerit.
2. Potentiaalisia OECM-aluetyyppejä, joiden rajausperusteet ja/tai suunnitelmallisen hoidon toteutumisen arviointi edellyttävät tarkempaa kohdekohtaista selvitystä
3. Potentiaalisia OECM-aluetyyppejä, joiden in-situ luontoarvot, rajausperusteet ja suunnitelmallisen hoidon toteutumisen arviointi edellyttävät kohdekohtaista selvitystä
4. Aluetyyppejä, jotka eivät sellaisenaan täytä OECM-kriteerejä

6.3 Ehdotus eräiden aluetyyppien soveltuvuudesta suoraan OECM-alueiksi

Työryhmän ehdotus OECM-kriteerit täyttävistä ja jatkoselvitettävistä aluetyypeistä perusteluineen ja huomioineen esitetään kokonaisuudessaan liitteessä 6 A. Seuraavassa edellä mainittuihin koreihin viedyt aluetyypit esitellään koreittain.

Korin 1 aluetyyppejä ehdotetaan kohde(tyyppi)kohtaisesti arvioitavaksi ja valitut kohteet hyväksyttäväksi OECM-alueina.

- Pääosa näistä aluetyypeistä on METI-työryhmän raportissa ja Luken metsien suojelutilastossa³⁶ suojelluiksi metsiksi määriteltyjä talousmetsien erityisiä monimuotoisuusalueita ja -kohteita. Näitä aluetyyppejä on valtionmailla Metsähallitus Metsätalous Oyn ja metsäteollisuusyritysten sekä yksityisten maanomistajien mailla.
- Kaupunkien ja kuntien monimuotoisuusalueisiin ja -kohteisiin lukeutuvat mm. kansallisten kaupunkipuistojen luonnonsuojelualueiden ja rakennettujen alueiden ulkopuoliset osat, kaavalla suojellut metsät ja muut luontoalueet sekä kaavalla osoitetut retkeily- ja ulkoilualueet, joita hoidetaan ilman metsiin liittyvää tuottotavoitetta.
- Maaseudun monimuotoisuusalueina ja -kohteina pidetään maisemanhoitoalueita (LsL 32§) sekä maatalouden ympäristösopimusten kohteita, joilla hoidetaan arvotettuja perinnebiotoopeja.

³⁶ Suunnitelma metsien suojelualue- ja METSO-tilastoinnin kehittämiseksi. METI-työryhmä. MMM:n työryhmämuistio 2015:2. <https://stat.luke.fi/metsien-suojelu>

KORI 1. Alueyyppit, jotka pääosin täyttävät OECM-alueelle asetetut kriteerit.

Ehdotetaan kohde(tyyppi)kohtaisesti arvioitavaksi ja valitut hyväksyttäväksi OECM-alueina.

Ympäristöministeriön vahvistamat OECM-kohteet viedään CDDA- ja WDPA-tietokantoihin.

ALUETYYPPI	PERUSTELUJA, HUOMIOITA
Valtion talousmetsien erityiset monimuotoisuusalueet ja -kohteet (laki Metsähallituksesta)	
Valtion monikäyttömetsien erityisalueet - rajattuja maankäyttökohteita, joille on määritelty tavoite ja metsänkäsittelyluokka/-luokat	
Esisijainen tavoite luonnon monimuotoisuuden suojelu (Metsätalous Oyn hallinnassa olevia suojelukohteita ei lueta IUCN:n kriteerien mukaiseksi lakisääteiseksi suojelualueeksi)	
• suojelumetsä	Metsähallituksen suojelupäätös (esim. luonnonvarasuunnitelman yhteydessä)
• suojelusuo	Valtioneuvoston tai Metsähallituksen suojelupäätös (soidensuojelun täydennysohjelma)
• muu suojelulle varattu maankäyttökohde	Metsähallituksen suojelupäätös (mm. ns. dialogi- ja Metsä-Lappi-kohteet)
Esisijainen perustamistarkoitus tai rajausperuste muu kuin luonnon monimuotoisuus - luontoarvot kartoitettu ja ne turvataan, hoitosuunnitelma laaditaan tarvittaessa	
• valtion retkeilyalue	ulkoilulakiin perustuva, Naturen ulkopuolinen osa voi olla OECM-aluetta
• virkistysalue tai -metsä	Metsähallituksen maankäyttöpäätös
• kaava-alue, jolla erityisiä ympäristö- tai ulkoilu-arvoja	Metsähallituksen maankäyttöpäätös, taustalla maakuntakaavan MY- tai MU-merkintä
• erityisalue, joilla erämaa- tai porolaidunarvoja	osalla kohteista määräaikainen maankäyttösopimus (saamelaiskäräjät, paliskunnat) - arviointi yhteistyössä
• tutkimus- tai geenireservimetsä	toistaiseksi voimassa oleva maankäyttösopimus (Luke); Luonnonvarakeskus vastaa tutkimustoiminnasta, vanhojen metsien tai luonnontilaisten metsien tutkimuslinjan alue mahdollinen OECM - arviointi yhteistyössä
Valtion monikäyttömetsien <u>rajatut</u> luontokohteet - Metsähallituksen metsätalouden ympäristöopas 2018, paikkatiedot Metsätalous Oy	
• metsälakikohde (erityisen tärkeä elinympäristö, 10 §)	rajattuna alueena voi täyttää lakisääteisen suojelualan määritelmän (vrt. LSL luontotyyppien rajauspäätökset)
• uhanalainen luontotyyppi tai lajin esiintymä; muu arvokas metsäelinympäristö	MH:n ympäristöoppaan mukaiset muut luontokohteet
• muu rajattu suojelu-, ennallistamis-, kunnostus- tai luonnonhoitokohde	METSO- ja Helmi-ohjelmien inventoidut, suojelualueita ja/tai lajien suojelua tukevat alueet, mm. metsä-, suo-, paahde-, virta-/pienvesien suojelu- ja aktiivisten luonnonhoitotoimien kohteita
• monimuotoisuuden lisäämisalue tai ekologinen yhteys	alue-ekologisen suunnittelun yhteydessä rajattu ekologista verkostoa tukeva kohde, jolla erityisiä luontoarvoja
Valtion monikäyttömetsien muut <u>rajatut</u> kohteet, joilla (tunnistettuja) luontoarvoja - Metsähallituksen metsätalouden ympäristöopas 2018, paikkatiedot Metsätalous Oy	
• riistakohde	soidinalue, riistaelinympäristö, kunnostettu kosteikko
• kulttuurikohde	esim. perinnebiotooppi (hoidetaan)
• maisemakohde	esim. virkistys-, ranta-, reuna-alue (erityiskäsittely)

Yksityisten maanomistajien metsien monimuotoisuusalueet ja -kohteet	
- Metsälaki, kemera-laki; rajaus- ja sopimus päätökset, paikkatiedot Suomen metsäkeskus (SMK)	
<ul style="list-style-type: none"> • rajattu metsälakikohde (erityisen tärkeä elinympäristö, 10 §) 	rajattuna alueena voi täyttää lakisääteisen suojelualueen määritelmän (vrt. LsL luontotyyppien rajaus päätökset)
<ul style="list-style-type: none"> • metsätalouden ympäristötukisopimus kohde 	kemera-lakiin perustuva määräaikainen ympäristösopimus (10 v), kohteena esim. laajennettu metsälain elinympäristö
<ul style="list-style-type: none"> • metsätalouden luonnonhoitohankealue (toteutuneet toimenpiteet) 	SMK:n rajaama arvokas metsäelinympäristö, jolla toteutetaan toimenpiteitä hankesuunnitelman mukaisesti (hankesopimuksessa 10 v turvaamisvelvoite)
<ul style="list-style-type: none"> • muu rajattu arvokas elinympäristö 	SMK:n rajaama edellisiin aluetyyppeihin sisällymätön kohde
Yritysten metsien monimuotoisuusalueet ja -kohteet	
- perusteena oleva ohjeistus ja paikkatiedot tarvitaan	
<ul style="list-style-type: none"> • suojeltu metsäalue 	muu kuin YSA; yrityksen johdon päätös
<ul style="list-style-type: none"> • rajattu metsälakikohde (10 §) 	rajattuna alueena voi täyttää lakisääteisen suojelualueen määritelmän
<ul style="list-style-type: none"> • rajattu luontokohde 	paikkatietorajaus, vastaava kuin valtion alue-ekologisen suunnittelun kohteet
<ul style="list-style-type: none"> • muu rajattu kohde, joilla (tunnistettuja) luontoarvoja 	paikkatietorajaus, vastaava kuin valtion alue-ekologisen suunnittelun kohteet
Kaupunkien ja kuntien monimuotoisuusalueet ja -kohteet	
- perusteena oleva ohjeistus ja paikkatiedot tarvitaan	
<ul style="list-style-type: none"> • kaavalla suojeltu metsä- tai muu luontoalue 	muu kuin YSA; SL- tai muu suojelualuevarauksen kaavamerkintä ja sitova kaavamääräys;
<ul style="list-style-type: none"> • kaavalla osoitettu retkeily- tai ulkoilualue 	VR- aluevarauksen kaavamerkintä, sitova kaavamääräys; kartoitetut luontoarvot, hoitosuunnitelma
<ul style="list-style-type: none"> • rajattu luontokohde 	paikkatietorajaus, hoitotarvemerikintä (ml. käytön rajoitus)
<ul style="list-style-type: none"> • muu rajattu kohde, joilla (tunnistettuja) luontoarvoja 	paikkatietorajaus
Maaseudun maisema-alueet ja monimuotoisuuskohteet	
<ul style="list-style-type: none"> • maisemanhoitoalue 	YM:n päätöksellä (LsL 32§), liittyy hoitosuunnitelma
<ul style="list-style-type: none"> • maatalouden ympäristötukisopimusalue 	ELY-keskuksen päätös, määräaikainen ympäristötukisopimus (5v), liittyy hoitosuunnitelma; kohteena arvokas perinnebiotooppi, voi olla myös maatalouskosteikko

Valtion monikäyttömetsien maankäyttökohteet ja alue-ekologisen suunnittelun kohteet

Valtion maa-alueista reilu puolet on monikäyttömetsiä. Metsätaloutta harjoitetaan kuitenkin vain noin kolmanneksella maa-alueista, noin 3 492 000 hehtaarilla, mm. koska osa metsämaasta on niukkakasvuista kitu- ja joutomaata. Muuhun käyttöön on myös valtioneuvoston ja Metsähallituksen maankäyttöpäätöksin osoitettu merkittävä osuus monikäyttömetsistä. Esimerkkeinä erityisalueina rajattujen aluetyyppien suuruusluokista mainitaan seuraavat työryhmän ehdottamista:

- suojelumetsiä 51 500 ha ja suojelusoita 14 400 ha
- virkistysmetsiä 148 400 ha ja virkistysalueita 26 800 ha
- erityisalueita, joissa kaavalla osoitettuja erityisiä ympäristöarvoja 53 600 ja
- erityisalueita, joissa kaavalla osoitettuja erityisiä ulkoilualueita 74 200 ha

- erityisalueita, joissa erämaa- ja porotalousarvoja 103 400 ha

Metsähallitus Metsätalous Oy katsoo, että valtionmailla olisi varsin merkittävä potentiaali OECM-kriteerit täyttävien alueiden osoittamisessa ja raportoinnissa kansainvälisiin tietokantoihin. Ensivaiheessa raportoitavia aluetyyppejä voisivat olla suojelumetsät ja -suot. Muut aluetyypit edellyttävät kohdekohtaista tarkastelua.

Alue-ekologisen suunnittelun ja inventointien yhteydessä valtionmaille rajattuja luonto- ja muita kohteita on lukumääräisesti varsin paljon ja niiden kattama yhteispinta-ala on merkittävä. Kohdetyyppien osoittaminen OECM-tyyppisiksi alueiksi ja niiden raportointi edellyttäisi kuitenkin mm. tiedonhallintaan liittyviä kehittämistoimia.

Yksityisten maanomistajien metsä- ja maatalouskohteet

OECM-työryhmän esityksessä sisällytetään metsä- ja kemeralakien aluetyypit OECM-kokonaisuuteen, vaikka nämä lasketaan METI-luokittelussa ”lakisäätteisiin suojelualueisiin”. Tämä on tehty siitä syystä, ettei ko. aluetyyppejä huomioida CDDA/WDPA-tietokantojen suojelualueityyppeinä ja ne jäisivät näin ollen kansainvälisistä tilastoista muuten pois.

Suomen metsäkeskuksen hallinnoimien aluetyyppien osalta on tiedossa, että niissä on käytännössä päällekkäisyyttä. Sikäli kuin yksityisten metsäomistajien ympäristötuki- ja muita kohteita tarkastellaan lähemmin mahdollisina OECM-alueina, on tämä otettava huomioon. Pienialaiset METE- ja muut luontokohteet voivat osoittautua ongelmallisiksi myös EU:n komission esittämien aluekohtaisten OECM-kriteerien täyttämisen kannalta.

Metsäyhtiöiden aluesuojelun tietoja sisältyy nykyisin METI-tilastoon valtakunnallisena koosteena. Aluekohtaisia tietoja ei ole saatavissa, eikä rajausten suojeluperusteita avoimesti nähtävissä (esim. ohjeistusdokumentaatiota tms.). Jotta aluetyyppejä/alueita voitaisiin arvioida OECM-kriteerejä vasten, tulisi enemmän tietoa olla käytettävissä.

Kaupunkien kaava-alueet, luontokohteet ja viheryhteydet

EU:n biodiversiteettistrategia asettaa tavoitteeksi, että kaikissa yli 20 000 asukkaan kaupungeissa laadittaisiin viherrakennesuunnitelma. Sitran teettämän selvityksen mukaan Suomessa vain joka viides kunta on tehnyt strategisen luonnon monimuotoisuutta koskevan suunnitelman ja yleensä vain suurimmissa kaupungeissa on aktiivisesti suunniteltu ja rakennettu viherverkostoja³⁷.

Suomessa on yhdeksän yli 100 000 asukkaan kaupunkia³⁸. Ainakin näiden kaupunkien osalta voisi selvittää kaavoitustilannetta ja tarkastella kaavamerkintöjä OECM-käsitteen näkökulmasta. Esimerkiksi Helsingin kaupungilla on paitsi merkittävästi ulkoilu- ja virkistysmetsiä, tuhansia hehtaareja viheralueita myös muissa Uudenmaan kunnissa, sekä olemassa olevat luonnonhoitolinjaukset ja hyvät tiedot alueiden luontokohteista.

Tämä kohta täydennetään myöhemmin.

Maisemanhoitoalueet ja maatalouden ympäristötukikohteet

Maisemanhoitoalueiden tiedot ovat saatavissa Syken avoimena paikkatietoaineistona. Maatalouden ympäristökorvaussopimusten rajaukset ovat saatavissa ruokavirastolta.

³⁷ Missä mennään kuntien ilmasto- ja luontotyössä? Sitran selvityksiä 190.

³⁸ Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Turku, Oulu, Jyväskylä, Lahti, Kuopio

6.4 Ehdotus soveltuvien OECM-kohteiden hyväksymismenettelyksi

Työryhmä ehdottaa OECM-kriteerit täyttävien kohteiden hyväksymismenettelyksi seuraavaa:

- Kansallisella tasolla hyväksytään periaatteet, joiden mukaan tietyt aluetyypit (kori 1) voidaan lähtökohtaisesti katsoa OECM-kriteerit täyttäväksi. OECM-kohteiksi voidaan esittää näihin aluetyyppeihin kuuluvia yksittäisiä alueita kriteereihin perehtyneen asiantuntijan tarkistuksen ja hallinnoinnista vastaavan tahon hyväksynnän perusteella.
- Ympäristöministeriö vahvistaa uudet OECM-kohteet, minkä jälkeen niiden perustiedot voidaan raportoida Euroopan ja maailman suojelualuetietokantoihin (CDDA ja WDPA).
- Vastaava menettely on käytössä koskien suojelualueiden IUCN-luokittelua.

Edellä kuvattiin suojelualueiden IUCN-luokittelun (3.1.2) ja METI-tilastoinnin (3.1.3.) periaatteiden määrittelyä. Molempien työryhmien laatimat periaatteet perustuvat aluetyyppeihin. Ehdotuksissa otetaan myös kantaa siihen, miten yksittäisten alueiden tai kohteiden osalta voidaan hyväksyä ja vahvistaa alueluokittelu. OECM-työryhmä ehdottaa, että saman kaltaista menettelyä sovelletaan OECM-kohteiden hyväksymiseksi ja vahvistamiseksi. Asiaa käsiteltiin BD seurantatyöryhmän kokouksessa marraskuussa 2020, jolloin ohjausryhmä totesi ehdotetun menettelyn toimivaksi lähtökohdaksi.

Perustettujen suojelualueiden IUCN-luokittelua on Suomessa tehty hankeluontoisesti määräajoin. Luokittelun yhteydessä tarkastelluista aluetyypeistä ja yksittäisistä kohteista tehdään luettelo, johon liitetään perustelumuiotio, joka tallennetaan pysyvästi. Vahvistus tapahtuu tällöin dokumentoidusti. Vastaavaa menettelyä tulisi harkita osoitettavien OECM-kohteiden osalta.

6.5 Ehdotuksia jatkoselvitys- ja kehittämistoimista aluesuojelun tehostamiseksi

EU BD 2030 ja CBD 2030 kunnianhimoiset aluesuojelun kattavuuden tavoitteet edellyttävät ”kaikkien kivien kääntämistä”. Hyödynnetään jo meneillään olevia prosesseja ja pyritään löytämään uusia biodiversiteetin ”tehokkaita aluelähtöisiä suojelun ja turvaamisen keinoja”.

Korien 2 ja 3 aluetyyppejä esitetään jatkoselvitettäväksi ja aluekohtaisesti arvioitaviksi. Nämä ovat yleistyypiltään seuraavanlaisia:

- Erityisalueita, joilla päätös koko alueen suojelurajauksesta on olemassa, mutta aluetyypin kohderajaus sisältää luonnonsuojelualuetta tai rakennettua aluetta.
- Arvotettuja alueita, joiden luontoarvot on ohjelmallisesti kartoitettu, rajaukset voivat sisältää luonnonsuojelualueita, osia voi olla kaavassa suojelualuevarauksena (S, SL, SM) tai erityisominaisuusmerkintöinä, mutta koko alueella ei ole päätöstä suojelusta.
- Alueita, joiden luontoarvot on tunnistettu; joilla ei aina ole selkeätä rajausta; suojelutoimien suunnitelmallisuus tai jatkuvuus voi olla epävarma. Esim. osa kunta-METSO-kartoituksessa tunnistetuista arvokkaista kohteista voisi olla OECM-tyyppisiä.
- Vesienhoitosuunnitelmien vesimuodostuma-kohteita tai niiden osa-alueita, jolla on tunnistettuja erityisiä monimuotoisuusarvoja.
- Kulttuuriperintöalueita, joilla on tunnistettuja erityisiä monimuotoisuusarvoja.
- Käyttö- tai liikkumisrajoitusalueita, joilla on tunnistettuja monimuotoisuusarvoja.

KORI 2. Potentiaalisia OECM-alueityyppejä, joiden rajausperusteet ja/tai suunnitelmallisen hoidon toteutumisen arviointi edellyttävät tarkempaa kohdekohtaista selvitystä

ALUETYYPPI	PERUSTELUJA, HUOMIOITA
Erityisalueita, joilla päätös koko alueen suojelurajauksesta olemassa, yleensä aluetyypin kohderajaus sisältää luonnonsuojelualuetta, kaavassa aluevaraus tai erityisominaisuusmerkintä	
<ul style="list-style-type: none"> kansallinen kaupunkipuisto 	11 ympäristöministeriön päätöksellä perustettua puistoa; suojelualueiden ja rakennettujen alueiden ulkopuoliset osat mahdollista OECM-aluetta; kaavamerkintä (kp)
<ul style="list-style-type: none"> Unescon luonnon maailmanperintöalue 	Merenkurkun maailmanperintöalue; suojelualueydin, yhteistoiminta-alue mahdollista OECM-aluetta; kaavamerkintä (un)
<ul style="list-style-type: none"> Unescon biosfäärialue 	Saaristomeren, Pohjois-Karjalan biosfäärialueet; suojelualueydin, yhteistoiminta-alue mahdollista OECM-aluetta; kaavamerkintä (un)
<ul style="list-style-type: none"> vanhojen 1978-1996 luonnonsuojeluohjelmien toteuttamatta jäänyt osa tai kaavan Natura-aluevaraus 	Is-ohjelmista VN-päätös; perustettujen luonnonsuojelu-alueiden ulkopuolelle jääneet ohjelmakohderajauksen alueet (rantojen suojeluohjelma, lintuvesiohjelma jne) tai toteutumattomat Natura-alueen varausmerkinnät (nat)
Arvotettuja alueita, joiden luontoarvot on ohjelmallisesti kartoitettu³⁹; rajaukset voivat sisältää luonnonsuojelualueita, voi olla kaavassa suojelualuevarauksena (S, SL, SM) tai erityisominaisuusmerkintöinä, koko alueella ei ole päätöstä suojelusta	
<ul style="list-style-type: none"> arvokas lintualue 	rajaus BirdLife Suomi (FINNIBA, MAALI); kaavassa voi olla luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeän alueen merkintä (luo)
<ul style="list-style-type: none"> arvokas vedenalainen alue 	rajaus Suomen ympäristökeskus (EMMA); merialue-suunnitelmassa tai kaavassa voi olla luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeän alueen merkintä (luo)
<ul style="list-style-type: none"> arvokas geologinen alue 	rajaus Suomen ympäristökeskus ⁴⁰ ; kaavassa voi olla harjun tai arvokkaan geologisen muodostuman merkintä (ge)
<ul style="list-style-type: none"> valtakunnallisesti arvokas maisema-alue 	valtioneuvoston päätös (rajatiedot SYKE); kaavassa on maisemallisesti arvokkaan alueen merkintä (ma)
Alueita, joiden luontoarvot on tunnistettu; ei aina selkeätä rajausta; suojelutoimien suunnitelmallisuus tai jatkuvuus voi olla epävarma	
<ul style="list-style-type: none"> flada, kluuvi tai pienvesi (vesilaki 11 §) 	luontokohteina rajattuina ja seurannan piirissä olevina voivat täyttää OECM-kriteerit (paikkatieto tarvitaan)
<ul style="list-style-type: none"> elinympäristökosteikko (kotiseutukosteikko- SOTKA-, RIEKKO-hankkeet) 	riistahallinnon määräaikaisia sopimuskohteita; selkeästi rajattuina ja seurannan piirissä olevina voivat täyttää OECM-kriteerit (paikkatieto tarvitaan)

Kansalliset kaupunkipuistot ja UNESCO:n ohjelmien alueet

Kansalliset kaupunkipuistot esitellään tietolaatikossa 6. Kaikkiin kaupunki puistoihin sisältyy sekä perustettuja luonnonsuojelualuetta että kaavalla muutoin osoitettuja kulttuurihistoriallisia kaupunkialueita. UNESCO:n maailmanperintö- ja biosfäärialueisiin sisältyy myös ydinalueena luonnonsuojelualueita ja niiden ympärillä on laaja yhteistyöalue.

³⁹ ohjelmallinen kartoitus viittaa siihen, että luontoarvoja arvotetaan ennalta sovittuja kriteerejä vasten

⁴⁰ valtakunnallisesti arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat, kivikot, moreenimuodostumat, kallioalueet

Näiden aluetyyppien osalta pitää tehdä aluekohtainen paikkatietoanalyysi, jossa tarkastellaan millaisena osa-alueena OECM-kohde tulisi rajata. Aluetyyppien kohteet voidaan raportoida myös kokonaisuutena, jolloin päällekkäisyyden poisto tapahtuisi paikkatietotyökaluin vasta jälkikäteen.

Kansallisten kaupunkipuistojen osalta nousi sidosryhmätilaisuudessa esille Ruotsin päätös tulkita ja raportoida CDDA:han kansallinen kaupunkipuisto IUCN suojelualueluokkaan V sijoittuvana suojeltuna maisema-alueena. Vastaavaa menettelyä voitaisiin harkita myös Suomessa.

Vanhojen suojeluohjelmien toteuttamattomat osa-alueet

Vanhojen suojeluohjelmien kohteista on aikanaan tehty valtioneuvoston päätös perustuen paperisiin karttoihin. Kohteiden rajat on sittemmin digitoitu paikkatietojärjestelmiin. Luonnonsuojelualueita perustettaessa niiden rajat tarkistetaan vastaamaan niiden kiinteistöjen rajoja, joista suojelukohteet muodostetaan. Usein ohjelma- ja toteutusrajausten väliin jää ”klappia”, jota ei välttämättä ole korjattu säädösvalmisteluprosessin yhteydessä. Tällaiset epätarkkuudet eivät varsinaisesti ole ”muita suojelukohteita”, kuin ehkä joissakin poikkeustapauksissa, mutta niistä tulisi tehdä tarkastelu ja lopullinen päätös rajojen korjaamisesta. Toisaalta kaikkien ohjelmien Natura-verkoston sisältyviä alueita ei ole tarkoituksaan perustaa luonnonsuojelualueiksi. Muun toteutuksen osalta suojelutapa tulisi kirjata paikkatietona niin, että toteutustavat ovat kattavia koko aluerajauksen osalta.

Arvotetut luonto- ja maisema-alueet

Tärkeät lintualueet (IBA) ja merenalaiset alueet (EMMA) esitellään tietolaatikoissa 4 ja 5. Lintualueita arvioi ja niiden tietoja ylläpitää BirdLife Suomi. Arvokkaat merenalaiset kohteet, geologiset kohteet ja valtakunnallisesti arvokkaat maisema-aluekohteet on koottu Syken paikkatieto- ja kartta-aineistoiksi. Maisema-alueiden osalta kohteiden päivitys tehdään, kun alueet on hyväksytty valtioneuvoston päätöksellä (pätös tehtiin 18.11.2021). Kaikista aluetyypeistä on tehty jo inventointivaiheessa kohdekohtainen maankäyttömuotojen tarkastelu. Suojelu- ja OECM-alueiden näkökulmasta tulee kohteet analysoida uudelleen ja tarkastella aluesuojelun keinoja ja kohderajauksia.

Kosteikkokohteet

Tämä kohta täydennetään myöhemmin.

KORI 3. Potentiaalisia OECM-alueityyppejä, joiden in-situ luontoarvot, rajausperusteet ja suunnitelmallisen hoidon toteutumisen arviointi edellyttävät kohdekohtaista selvitystä

ALUETYYPPI	PERUSTELUJA, HUOMIOITA
Vesienhoitosuunnitelman vesimuodostumia tai niiden osa-alueita, jolla on tunnistettuja erityisiä monimuotoisuusarvoja (ELY-keskus laatii VHS:n, jossa huomioidaan luontodirektiivien vaatimukset; tekee päätöksen tukihakemuksista vesienhoidon toimenpiteiden edistämiseen)	
<ul style="list-style-type: none"> • järviolue (esim. Puruvesi) 	vesimuodostuman hyvä ekologinen tila, arviointiperusteena hyvät biologiset tiedot; mahdollinen OECM esim. Natura-alueen bufferi-alueena
<ul style="list-style-type: none"> • virtavesi (esim. Ivalojoiki) 	vesimuodostuman hyvä ekologinen tila, arviointiperusteena hyvät biologiset tiedot; mahdollinen OECM esim. Natura-alueiden yhdysalueena
Kulttuuriperintöalueita, joilla on tunnistettuja erityisiä monimuotoisuusarvoja	
<ul style="list-style-type: none"> • valtion kulttuurihistoriallinen kohde 	Metsähallituksen maankäyttöpäätös; joissakin tapauksissa mahdollinen OECM-kohde, jolla esim. erityisiä luonnonmaisemallisia arvoja
<ul style="list-style-type: none"> • valtakunnallisesti merkittävä arkeologinen kohde (suoja-alueineen) 	Museoviraston päätös; joissakin tapauksissa esim. laajempi rauhoitettu hylkyalue mahdollinen OECM-kohde, voi olla kaavassa esim. SM-varausmerkintä
Käyttö- tai liikkumisrajoitusalueita, joilla on tunnistettuja monimuotoisuusarvoja	
<ul style="list-style-type: none"> • jokisuun kalastuskieltoalue 	kalastuslakiin perustuva puskurietäisyys, rauhoitusperusteena vaelluskalat, (paikkatieto on olemassa)
<ul style="list-style-type: none"> • määräraikainen kalastuksen rauhoituspiiri 	ELY-keskuksen päätös; rauhoitusperusteena esim. kutualue
<ul style="list-style-type: none"> • vesiliikenteen rajoitusalue 	ELY-keskuksen päätös; kun rajausperusteena luontoarvot, mahdollinen OECM
<ul style="list-style-type: none"> • puolustusvoimien suoja-alue 	mahdollisen OECM-alueen perusteena inventoidut luontoarvot (maalla/merellä), hoitosuunnitelma

Vesimuodostumakohteet

Tämä kohta täydennetään myöhemmin.

Kulttuuriperintökohteet

Tämä kohta täydennetään myöhemmin.

Käyttö- ja liikkumisrajoitusalueet

Tämä kohta täydennetään myöhemmin.

Jatkoselvitettäväksi ehdotetut aluetyypit on koottu toimijoittain liitteessä 6 B.

- Päävastuuta jatkoselvitysten koordinoinnista ehdotetaan ympäristöministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön hallinnonaloille. Kehittämistoimia on kuitenkin tarkoituksenmukaista ja tarpeen viedä eteenpäin yhteistyössä muiden hallinnonalojen toimijoiden kanssa. Keskeisiä aineistoja hallinnoivat mm. Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset ja Metsähallitus, joiltakin osin myös Suomen riistakeskus, Museovirasto, Väylävirasto ja Puolustusvoimat sekä kaupungit, kunnat ja seurakunnat ja BirdLife Suomi.

Korin 4 aluetyyppien osalta OECM-status edellyttää selkeiden aluerajauksien osoittamista, erityisten luontoarvojen tunnistamista tai esim. rauhoituksen hakemista viranomaiselta. OECM-alueina eivät suoraan tule kysymykseen mm. seuraavat aluetyypit:

- Metsäsertifiointikriteereihin tms. ohjeisiin yleisesti perustuva rauhoitus- tai rajoitusalue (esim. vesistön suojavyöhyke) ilman tunnistettuja *in-situ* luontoarvoja ja/tai niihin perustuvaa rajauspäätöstä.
- Kaupunkialueen viherrakennealue, jolla ei ole erityisiä luontoarvoja ja/tai ei selkeää aluerajausta (esim. kaavassa kehittämisperiaate/-tarve- tai erityisominaisuus-merkinnät ilman sitovaa kaavamääräystä).
- Erityisalue, jolla on käyttö- tai liikkumisrajoitus, mutta ei erityisiä luontoarvoja (esim. energiantuotantoalue).

KORI 4. Aluetyypejä, jotka eivät sellaisenaan täytä OECM-kriteerejä

ALUETYYPPI	PERUSTELUJA, HUOMIOITA
Metsäsertifiointikriteereihin tms. perustuva alue ilman tunnistettuja <i>in-situ</i> luontoarvoja ja/tai niihin perustuvaa rajauspäätöstä - OECM-status edellyttää (paikkatieto)rajausta luontokohteena	
• suojelualueen reuna-alue	
• suon vaihtumisvyöhyke	
• vesistön suojavyöhyke	
• ekologinen käytävä	
• säästöpuuryhmä	usein hyvin pienialainen, ei merkitystä OECM-kohteena
Kaupunkialueen viherrakennealue, ei erityisiä luontoarvoja ja/tai ei selkeää aluerajausta	
• luonnonmuistomerkki	usein hyvin pienialainen, ei merkitystä OECM-kohteena
• lähivirkistysmetsä	VL- aluevarauksen kaavamerkintä, ei erityisiä luontoarvoja tai arvoja turvataan erikseen rajattuina luontokohteina
• rakennettu puisto tai viheralue	VP- aluevarauksen kaavamerkintä, ei erityisiä luontoarvoja
• istutettu niittynurmikko tai keinotekoinen hulevesikosteikko	ei yleensä erityisiä luontoarvoja
• kaavoihin sisältyvät kehittämisperiaate/-tarve- tai erityisominaisuus-merkinnät	esim. ekologinen kehittämisvyöhyke, viheryhteystarve, luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeä alue (luo) tai muu ominaisuusmerkintä - ko. merkinnöissä ei yleensä selkeää rajausta, eikä sitovaa kaavamääräystä;
Arkeologinen kohde, ei erityisiä luontoarvoja	
• rakennettu alue tai kohde	
• vedenalainen hylky	
Käyttörajoitusalue omalla päätöksellä, ei luontoarvoihin perustuvaa viranomaisen päätöstä	
• hakkuurauhoitusalue	yksityisen maanomistajan oma päätös
• metsästysrajoitusalue	metsästysseuran oma päätös
• kalastusrajoitusalue	osakaskunnan oma päätös
Erityisalue, jolla liikkumisrajoitus, ei erityisiä luontoarvoja	
• energiantuotantoalue	tuulipuisto, ydinvoimalan edusta merialueella
• puolustusvoimien hallinta-alue (maa/meri)	toistaiseksi voimassa oleva maankäytösopimus (MH-PV) maihinnousukielto- ja suoja-alueet
Muu erityinen alue tai -kohde, ei tunnistettuja luontoarvoja ja/tai ei selkeää rajausta	
• pienpetojen poistoalue	jos arvokas lintualue, voi rajattuna täyttää OECM-kriteerit
• luomusertifiointialue	rajauksella ei yhteyttä erityisiin luontoarvoihin

• ekologisen kompensaation kohde	kohdekohtaisesti harkittava OECM-kriteerejä vasten kompensaation toteuduttua
----------------------------------	--

Metsien sertifiointikriteerien alueet ilman osoitettuja luontoarvoja tai kohderajausta

Sellaiset PEFC-/FSC-sertifiointiin perustuvat metsätalouskäytön ulkopuolelle (mm. MH MT ympäristöoppaan mukaisesti) jätettävät alueet, joista ei tehdä varsinaisia kohderajauksia, eivät ehdotuksessa suoraan sisälly huomiotaviin metsien OECM-tyyppisiin suojelutoimenpiteisiin (ja pinta-aloihin), vaikka näillä nähdään olevan merkitystä biodiversiteetin kannalta yleisesti.

Jos osia näistä rajataan luontokohteina, joille määritellään suojeluperuste/-tavoite/-toimenpide, voidaan harkiten huomioida OECM-kohteina, esim. HELMI-ohjelmassa toteutettavia kohdistettuja luonnonhoitotoimia):

- suojelualueiden reuna-alueet
- vesistöjen suojavyöhykkeet
- virtavesien kunnostuskohteet
- riistatiheiköt/säästöpuuryhmät
- FSC:n 5 %:n suojeluosuuteen laskettavat alueet (jos eivät täytä suojelu/OECM-alueen kriteerejä)

Viherrakenteen elementit ilman osoitettuja luontoarvoja tai kohderajausta

Tämä kohta täydennetään myöhemmin.

Käyttö- ja liikkumisrajoitusalueet ilman osoitettuja luontoarvoja tai viranomaispäätöstä

Tämä kohta täydennetään myöhemmin.

7 OECM-KOHEIDEN TIEDONHALLINTA JA RAPORTOINTI

7.1 Kansainväliset suojelualueetietokannat ja OECM-alueet

Nykyinen maailman suojelualueetietokanta eli World Database on Protected Areas (WDPA) on yhteinen hanke YK:n ympäristöohjelman eli United Nations Environment Programme (UNEP) ja kansainvälisen luonnonsuojeluliiton eli International Union for Conservation of Nature (IUCN) kanssa. Tietokantaa ylläpitää UNEP:in alaisuudessa toimiva maailman luonnonsuojelun seurantakeskus eli World Conservation Monitoring Centre (UNEP-WCMC).

Vuodesta 2010 tieto maailman suojelualueista on ollut helposti tarjolla WCMC:n ylläpitämän www.protectedplanet.net -nimisen verkkopalvelun välityksellä. Vuodesta 2012 lähtien, joka toinen vuosi on WDPA-aineistoa hyväksi käyttäen laadittu yhteenveto, *Protected Planet Report*, jonka perusteella on arvioitu mm. Biodiversiteetti-sopimuksen strategisen suunnitelman (2011-2020) suojelualueita koskevan tavoitekokonaisuuden (Aichi target 11) toteutumista vuoteen 2020 ulottuvan tavoitteen mukaisesti.

Euroopan ympäristökeskus (*European Environment Agency EEA*) ylläpitää yhteistä tietokantaa Euroopan kansallisin päätöksin osoitetuista suojelualueista (*Common Database on Designated Areas CDDA*). Tietokantaan perustuen EEA on koostanut Euroopan maa- ja merisuojelualueita koskevat yhteenvetoraportit vuosina 2012 ja 2015⁴¹.

⁴¹ European Environment Agency 2012. Protected areas in Europe — an overview. EEA Report No 5/2012.

CDDA:sta tiedot välitetään edelleen yhteistyösopimukseen perustuen WCMC:lle vietäväksi WDPA-tietokantaan. CDDA-aineistojen lisäksi WDPA-tietokantaan toimitetaan yhteistyösopimusten nojalla Euroopan unionin alueelta luonto- ja lintudirektiivien perusteella osoitettujen Natura 2000 -alueiden sekä alueellisten merensuojelusopimusten (HELCOM), kansainvälisten Ramsarin kosteikko- ja maailmanperintösopimusten perusteella nimettyjen suojelualueiden paikka- ja perustiedot (näitä viimeksi mainittuja alueita ei esim. IUCN-luokitella). Toimituksista vastaavat EEA:lle ja mainittujen sopimusten sihteeristöille aluekohtaisia tietoja ylläpitävät yhteistyötahot.

WDPA-tietokannassa yksi suojelualue voi koostua myös useasta osa-alueesta, jotka tallennetaan samalla tunnuksella. Alueilla, jotka kuuluvat useaan eri verkostoon (esim. kansallinen ja Natura 2000), on tietokannassa erillinen tunnus kunkin verkoston osalta. WCMC:n toimesta Natura-verkoston tai muiden kansainvälisten ja kansallisten verkostojen päällekkäisyydet poistetaan paikkatietotyökaluin esimerkiksi CBD:n tavoitteisiin liittyvien aluesuojelun kattavuusarviointeja varten. Mainittujen käytäntöjen johdosta valtaosa Suomen vielä perustamattomista suojeluohjelma-alueista tulee mukaan tarkasteluihin, koska ne kuuluvat Natura- ja muihin alueellisiin ja kansainvälisiin verkostoihin.

Viime vuosina sekä CDDA:n että WDPA:n osalta on tehty teknistä kehitystyötä ja laadittu ohjeistusta, jonka avulla on mahdollista tallentaa kyseisiin tietokantoihin suojelualueista erillisinä myös OECM-kohteita koskevia tietoja. Biodiversiteettisopimuksen osapuolimaita kannustetaan määrittelemään näitä alueita ja toimittamaan niiden paikkatietorajaukset ja perustiedot ko. tietokantoihin. Tämä mahdollistaa maailmanlaajuisten aluesuojelutavoitteiden seurannan. Biodiversiteettisopimuksen piirissä tehtiinkin vuonna 2018 päätös OECM-kohteiden huomioimisesta osana Aichi 11 -tavoitteiden toteuttamista ja seurannan perustumisesta WDPA-tietokantaan vietyihin tietoihin. Käytäntö tulee jatkumaan sopimuksen tulevan strategiakauden (2022-2030) aikana.

Toistaiseksi, syksyllä 2021, maailmanlaajuiseen WDPA-tietokantaan on rekisteröity OECM-kohteita maa-alueella vajaa 500 ja merialueella vajaa 200. Euroopassa CDDA-kantaan ei OECM-kohteita ole rekisteröity vielä lainkaan. Toisaalta monista Keski-Euroopan maista tietokantaan on raportoitu monia sellaisia aluetyppejä, joita vastaavia esim. pohjoismaissa ei ole hyväksytty IUCN:n määritelmän mukaisiksi suojelualueiksi. Asiaa on selvitetty Ruotsissa Naturvårdsverketin toimesta ja verrattu Ruotsin ja Suomen käytäntöjä Viron, Saksan, Itävallan ja Iso-Britannian käytäntöihin.

7.2 Suojeltujen alueiden tiedonhallinnan nykytila, tarpeet ja haasteet

7.2.1 Suojeltujen alueiden ja potentiaalisten OECM-aluetyyppien tietoja ylläpitävät tahot

Suomessa suojelualueita koskevien tietojen hallinta on nykyisin keskitetty, mutta kansallisen suojelualueverkoston ulkopuolisten luonnon monimuotoisuutta turvaavien alueiden paikka- ja ominaisuustietoja ylläpitävät useat eri tahot, eikä tiedonhallinnan kokonaisuutta koordinoita minkään toimijan taholta. Yhteenvetoluettelo nykyisistä tiedon tuottajista ja kokoajista on koottu liitteeseen 7.

Metsähallituksen Luontopalvelut hallinnoi, kehittää ja ylläpitää Suojelualuejärjestelmää (SATJ) yhteistyössä ympäristöministeriön ja ELY-keskusten kanssa. Tietojärjestelmässä on koottuna tiedot luonnonsuojelulain nojalla perustetuista valtion ja yksityisistä luonnonsuojelualueista sekä erämaailailla perustetuista erämaa-alueista ja muista luonnonsuojelualueiksi valtionmailla varatuista aluetypeistä, jotka sisältyvät kansallisesti määriteltyyn suojelualueverkostoon. Suojelualueista on tallennettu paikkatietojärjestelmään niiden rajaus (geometria) sekä melkoinen määrä ominaisuustietoa. Ns. ”perustieto” kattaa alueen nimen, perustamisvuoden ja maa- ja vesipinta-alan.

SATJ:ssa on erillinen moduuli Natura 2000 -verkoston alueille ja varaus myös kansainvälisten sopimusten aluetyypeille, joiden tietoja ei kuitenkaan toistaiseksi ole tallennettu järjestelmään (mm. HELCOMin sopimuksen meri-, Ramsarin sopimuksen kosteikko-, UNESCO:n maailmanperintöalueet). Suojelu- ja Natura-alueista ylläpidetään biotooppi-, lajisto-, reitti- ja rakennelmatietoja erillisissä tietojärjestelmissä, jotka muodostavat SATJ:n kanssa integroidun kokonaisuuden (ULIAS).

Metsähallituksen Metsätalous Oy hallinnoi, kehittää ja ylläpitää osana Silvia-tietojärjestelmää tietoja valtion (metsätalous)maan alue-ekologisen suunnittelun erityisalueista sekä luonto- ja muista kohteista. Silvian ja SATJ:n taustalla käytetään valtion alueiden hallinnassa Metsähallituksen kiinteistötieto-järjestelmää (OmaisuusGIS).

Suomen metsäkeskus hallinnoi tietoja yksityisten metsänomistajien maatalousmaille lakisääteisinä luontokohteina, METSO-elinympäristöinä ja luonnonhoitokohteina rajatuista alueista sekä näille kohteille maanomistajien kanssa tehdyistä ympäristösopimuksista ja niiden toimeenpanosta.

Metsäteollisuuden yritykset hallinnoivat tietoja omistamistaan maista, ml. rajatuista luontokohteista. Yksityisinä suojelualueina rauhoitetuista kohteista tiedot on rekisteröity ELY-keskusten toimesta ja sisältyvät SATJ:hin. Metsäteollisuus ry kokoaa sovittuja jäsenyritystensä tietoja, mm. METI-tilastointia varten.

Maakuntaliitot kokoavat maankäyttö- ja luontotietoja mm. maakuntakaavoitusta ja merialuesuunnittelua varten. Metsähallituksen tietojärjestelmiin on viety luonnonsuojelu-, ulkoilu- ja virkistyskäyttöön varatut kaavakohteet, mutta muutoin ei aluesuojelun kannalta tärkeitä kaavavaroja ei ole valtakunnallisesti helposti käytettävissä. Ahvenanmaan maakuntahallitus vastaa itsenäisesti maakunnan alueita koskevasta tiedosta.

Kaupungit ja kunnat sekä seurakunnat kokoavat tietoja hallinnoimiensa alueiden osalta, mutta tiedonhallinnan käytännöt ja työhön saatavissa olevat resurssit vaihtelevat hyvin paljon.

Ruokavirasto ylläpitää paikkatietopohjaista peltolohkokisteriä, johon merkitään peltolohkoittain ne maanomistajan kanssa tehtyyn ympäristöhoitosopimukseen liittyvät toimenpiteet, joihin sopimuksissa ja niiden edellyttämässä hoitosuunnitelmissa sitoudutaan ja jotka on hyväksytty ympäristökorvausten piiriin. Itse sopimuksista ja hoitotoimien toteutuksen valvonnasta vastaavat ELY-keskukset.

Suomen ympäristökeskuksen kokoamina tietoa-aineistoina on käytettävissä tietoja muista sellaisista alueista, joilla on merkitystä luonnon monimuotoisuuden kannalta. Syke ja ELY-keskukset ylläpitävät tietoja vesienhoidon suunnittelua varten määritellyistä vesimuodostumista ja niiden tilasta. Lisäksi Syke hallinnoi tietoja mm. arvokkaista maisema-alueista, geologisista kohteista ja vedenalaisen luonnon kohteista (EMMA-kohteet). Viimemainittuja on rajattu paikkatietopohjaisina arvotettuina kohteina ilman, että kohteilla on maankäyttöön liittyviä erityisiä rajauspäätöksiä, ko. alueella esiintyvien arvojen turvaamiseen liittyviä hoidon tavoitteita tai käytön rajoitteita.

BirdLife Suomi määrittelee paikkatietopohjaisia rajauksia ja ylläpitää tietoja linnustolle tärkeitä alueista (IBA, FINNIBA, MAALI-kohteet).

Museovirasto ylläpitää rekisteriä arvokkaista rakennetuista ympäristöistä ja muinaismuistokohteista.

ELY-keskuksissa tehdään päätöksiä ja ylläpidetään tietoja kalastuskielto- ja rajoitusalueista, joiden perusteena on esim. vaarantuneiden kalakantojen kutualueet, vaellusreitit tms.

Väylävirasto ylläpitää tietoja vesiliikenteen kiello- ja rajoitusalueista, ml. sellaisista, joiden perusteena ovat luontoarvot.

7.2.2 Tietojen kokoaminen kansallisiin tarpeisiin ja välittäminen kansainvälisiin tietokantoihin

Suojeltujen alueiden tilastointi ja raportointi kansallisella tasolla

Vaikka IUCN:n määritelmän mukaisista varsinaisista suojelualueista on saatavissa Suojelualueetieto-järjestelmästä (tarvittaessa) jatkuvasti ajantasaista tietoa ja erilaisia vakioraportteja, kattavia julkisia tilastoja ja raportteja ei ole tuotettu säännöllisesti, eikä pitkän aikavälin seurantatietoa suojelualueista ei ole koottu. Mikään yksittäinen taho ei tällä hetkellä vastaa suojelualueiden tiedonhallinnasta, tilastoinnista ja raportoinnista kokonaisuudessaan.

Tilastokeskus kokoaa vuosittain tilaston luonnonsuojelualueista ja erämaa-alueista osana Suomen virallista tilasto (SVT). Metsähallitus julkaisee omilla verkkosivuillaan vuosittain päivitettävää koostetta Metsähallituksen hoitamien suojelu-, retkeily- ja erämaa-alueiden määrä ja pinta-alat. Natura 2000 - alueista, joiden määrä on kasvanut vain valtioneuvoston tekemien verkoston täydennyspäätösten yhteydessä, ei erillistä tilastoa ole pidetty. Verkostoa esitellään yleisellä tasolla ympäristöministeriön ja Metsähallituksen verkkopalveluissa, Suomen ympäristökeskuksen karttapalveluna ja alueiden tietolomakepohjaisina kuvauksina.

Luonnonvarakeskus julkaisee kolmen vuoden välein tilaston suojelluista metsistä (METI), joka on myös osa SVT:a. Tilastoon sisältyvät lakisääteiset luonnonsuojelu- ja Natura-alueet sekä talousmetsien OECM-tyyppiset kohteet. Näkökulma on metsäksi luokiteltavissa maaluokissa, joten vaikka tilastoaineistoon sisällytetään muutkin maaluokat ja vedet, suojeluluokkien ja aluetyyppien kokonaispinta-alojen hahmottaminen ko. tilastosta on vaikeaa. Yksittäisten alueiden ja kohteiden rajat tunnistetietoineen eivät ole paikkatietona käytössä Luken Tilastopalvelussa.

Yksikään edellä mainituista kansallisesta koostettavista tietokokonaisuuksista ei vastaa sisällöltään tilastoa, joka syntyy kansainvälisiin tietokantoihin lähetettyjen tietojen kokonaisuudesta.

Suojelualueverkoston ja sen ulkopuolisten kohteiden raportointi kansainvälisiin tietokantoihin

Päivitetyt aluekohtaiset perustiedot perustetuista luonnonsuojelualueista ja erämaa-alueista toimitetaan Suomen ympäristökeskuksen toimesta vuosittain Euroopan ympäristökeskuksen suojeltujen alueiden CDDA-kantaan. Tietojen toimitus on osa Euroopan ympäristötietoverkoston pakollista ja ensisijaista tietovirtaa (Eionet "priority data flow") ja Syke on verkostossa kansallinen vastuujärjestelmä.

SATJ:ään tallennetaan myös valtionmaiden luonnonsuojelualueiksi varatut suojeluohjelmien ja muut perustamattomat kohteet, mutta näitä ei ole ilmoitettu kansainvälisiin tietokantoihin. Syke ei tällä hetkellä myöskään kokoa, eikä lähetä tietoja Natura-verkoston sisältyvistä kansallisten suojelualueiden ulkopuolisista alueista. Myöskään METI-tilastoon sisältyvien talousmetsien metsälaki-tai muita luontokohteita ei toistaiseksi ole ilmoitettu.

EEA seuraa EU:n komission toimeksiannosta CDDA- ja Natura-tietojen perusteella EU:n biodiversiteettistrategian aluesuojelutavoitteiden etenemistä. WDPA-tietokantaa ylläpitävä WCMC arvioi saamansa aineiston perusteella CBD:n osapuolimaiden "virallisen" suojelutilanteen (maa- ja sisävesien sekä merialueiden osuudet, osuus kokonaispinta-alasta) ja seuraa biodiversiteettisopimuksen aluesuojelutavoitteiden toteutumista maanosittain ja peilaten tilannetta muihin saatavilla oleviin aineistoihin.

EUn 2030 strategian ja CBD:n seurantarpeita varten tarvitaan koostettua tietoa sekä suojelualueista että niiden ulkopuolisista ”suojelutoimien” alueista. Tällä hetkellä ei ole kansallista tahoa, joka vastaisi tiedon kokoamisesta. Kukin (osa)tiedon tuottaja toimii omista lähtökohdistaan.

OECM-aluetyyppejä ollaan vasta määrittelemässä ja tiedostetaan vahvasti, että erityisesti näiden osalta suojeltujen alueiden tiedonhallinta on haasteellista, koska kysymyksessä on moninaisten toimijoiden kokonaisuus. Toisaalta tarvitaan toimijoilta koostettua tietoa alueista (vastaavasti kuin metsiensuojelun METI-tilastoinnissa), toisaalta analyysejä varten myös aluekohtaista paikkatietoa koottuna yhteen paikkaan (vastaavasti kuin suojelualuejärjestelmässä SATJ:ssa).

Syke on tähän asti toiminut suojelualueiden tiedon kokoajana ja raportijana, joten se voisi jatkossa ottaa roolia laajemminkin, ml. OECM-kohteiden osalta. Tämä vaatisi kuitenkin ylemmän tason päätöksen ko. vastuutahosta, yhteistyötä tiedon tuottajien välillä, tiedon luovutusmenettelyistä sopimista ja tietovirtojen automatisointia.

Syken FEO (*Finnish Ecosystem Observatory*) -hankkeessa toteutettiin OECM-kohteiden tiedonhallinnan ja -välityksen kehittämiseksi sovittu harjoittelijan toteuttama pilottitarkastelu. Tarkastelua varten koottiin saatavilla olevat paikkatietoaineistot niistä aluetyypeistä, joiden on arvioitu täyttävän OECM-kriteerit. Keskeisiä aineistoja hallinnoivat Metsähallituksen Luontopalvelut ja Metsätalous Oy, Suomen metsäkeskus ja Suomen ympäristökeskus Metsäteollisuus ry sekä ja Ruokavirasto. Aineistoja ei saatu käyttöön kahdelta viime mainitulta. Pilottitarkastelu toi valaisevasti esille tiedon koontiin ja analysointiin liittyviä moninaisia käytännön haasteita.

Suojeltujen alueiden määrittely ja luokittelu EU:n sisäisessä raportoinnissa

Toistaiseksi OECM-alueita ei ole yhtenäisesti ja yksityiskohtaisesti määritelty EU:n piirissä eikä kohteita viety yhteiseen tietokantaan kantaan yhdestäkään EU-maasta. Komission ja EEA:n tarkempaa ohjeistusta odotetaan vuoden 2021 loppuun mennessä.

Ruotsin Naturvårdsverketin alkuvuodesta 2021 laatima selvitys eri maiden raportoinnista CDDA-tietokantaan osoitti, että eri maissa jo lakisääteisesti suojeltujen alueiden määrittely on tapahtunut varsin eri lähtökohdista. Vertailumaat Saksa, Itävalta ja Iso-Britannia kaikki pitävät jonkinlaisina suojelualueina vahvasti kulttuurivaikutteisia maisemansuojelu- ja kansanpuistoina perustettuja viheralueita. EU:n piirissä Natura 2000 verkoston alueita pidetään kokonaisuudessaan suojelualueina, riippumatta siitä, millaisin suojelutoimin alueiden suojeluarvoja turvataan.

Selvityksen perusteella Ruotsi aikoo laajentaa CDDA-raportointia tiettyjen aluetyyppien osalta. Osalla näistä aluetyypeistä on vastineita Suomessa (mm. kansalliset kaupunkipuistot). Myös Suomen osalta on aiheellista tarkastella kriittisesti raportoitavia aluetyyppejä ja niiden luokittelua tietokannassa. OECM-kohteiden osalta tulisi myös selvittää, miten määräaikaisten kohteiden raportointi on mahdollista siten, että tiedot pysyvät kokonaisuudessaan ajan tasalla ja laatu tietokannassa säilyy.

7.3 Ehdotuksia tilastoinnin ja raportoinnin menettelyiksi ja kehittämiseksi

Työryhmä ehdottaa OECM-kohteiden raportoinnin edistämiseksi seuraavaa:

- OECM-alueet raportoidaan jatkossa yhdessä suojelualueiden kanssa (tai erikseen) Euroopan ympäristökeskuksen (EEA) ylläpitämään Euroopan suojeltujen alueiden tietokantaan (*Common Database of Designated Areas CDDA*). Päivitys tapahtuu vuosittain (tai OECM-kohteiden osalta määrävälein).
- CDDA-kantaan toimitettavien aluetyyppien osalta tehdään tarkistus ja uudelleen arviointi. Otetaan huomioon ko. tietojärjestelmän kehittämisessä ja ohjeituksessa tapahtuneet

muutokset, tämän työryhmän OECM-alueityyppejä koskevat linjaukset sekä muiden jäsenmaiden raportointikäytännöt.

- Tavoitteeksi asetetaan, että ensimmäisten tunnistettujen, hyväksytyjen ja vahvistettujen OECM-kohteiden tiedot saadaan välitetyksi CDDA-kantaan seuraavan mahdollisen päivityksen yhteydessä.
- Päävastuu raportoinnista suojelualueiden osalta on ollut Suomen ympäristökeskuksella. Jatkossa tulee kuitenkin kansallisesti sopia, mikä tai mitkä tahot vastaavat suojelualueiden ulkopuolisten OECM-kohteiden tietojen kokoamisesta ja raportoinnista.

8 MAA- JA MERIALUEIDEN SUOJELUOSUUKSIEN LASKENTA

8.1 Suojeltujen alueiden kattavuuslaskelmien tarve ja kriteerit

Työryhmä toteaa maa- ja merialueiden suojeluosuuksien laskennan nykytilanteesta ja tulevasta tarpeesta seuraavaa:

- Suomen suojelualueista ylläpidetään tietoa Metsähallituksen Luontopalvelujen vastuulla olevassa Suojelualue tietokannassa (SATJ). Metsähallitus toimittaa sopimuksen mukaisesti Suomen ympäristökeskukselle säännöllisesti tietoaineiston, joka sisältää luonnonsuojelulain mukaiset luonnonsuojelualueet ja erämaalain mukaiset erämaa-alueet, jonka SYKE julkaisee ja jakaa avoimena tietona. Lisäksi MH toimittaa SYKE:lle vuosittain aineistoja mm. valtion omistamista ja valtiolle suojelutarkoituksiin hankituista alueista (jotka on tarkoitus perustaa LsL:n mukaisiksi luonnonsuojelualueiksi).
- SATJ:n ns. vakioraportteihin on määritelty erottelu maa- ja vesialueiden osalta, mutta ei erikseen sisä- ja merivesien osalta. Paikkatietotyökaluin tietojärjestelmän tiedoista voidaan laskea erikseen maa-alueiden sekä sisä- ja merivesien osuudet.
- Suomessa ei toistaiseksi ole laskettu kansallisella tasolla ”virallista” maa- ja sisävesialueiden tai merialueiden suojeluosuutta, eikä kokonaissuojeluastetta siten, että huomioitaisiin OECM-tyyppisiä alueita. Biodiversiteettisopimuksen kuudenteen maaraporttiin vuonna 2019 laadittiin karkea kokonaisarvio, joka perustui suojelualueiden lisäksi metsien suojelu (METI)-tilastoa varten koottuun tietoon talousmetsien monimuotoisuusalueista ja -kohteista. Arvion mukaan suojelualueiden osuus Suomen kokonaispinta-alasta arvioitiin olevan noin 14,3 %. Suojeltujen maa-alueiden osuus on noin 13,8 % Suomen maapinta-alasta ja muiden METI-alueiden noin 2-3 %. Eriksen laadittu arvio suojelluista merialueista on noin 11 % (ml. Suomen talousvyöhyke EEZ).
- Kansallista ja kansainvälistä seuranta varten tarvitaan virallinen lähtötaso suojelualueiden ja OECM-alueiden suojeluosuuksille (eriteltyinä maa- ja sisävesialueiden ja merialueiden osalta) sekä säännöllisesti toistuva laskentaruutiini kehityksen toteamiseksi. Tämä edellyttää yksityiskohtaisten laskentakriteerien, -menettelyiden ja -vastuiden määrittelyä.
- Suojeluosuuksien seurantatietoja tarvitaan paitsi edellä kuvattuja kansainvälisiä tarkoituksia varten, lisäksi eri verkostoista laadittavia muita raportointeja varten (mm. Ramsarin sopimuksen kosteikonsuojelualueet, HELCOMin sopimuksen meren-suojelualueet) ja myös erilaisilla hallinnollisilla aluejaoilla. Toistuvien raporttien laatiminen ja/tai ajantasaisen hakujen toteuttaminen edellyttäisi sitä, että olisi koottuna ja saatavilla paikkatietoaineisto, joka mahdollistaa erilaiset analyysit.
- Suojelualueverkostojen osalta paikkatieto on periaatteessa käytettävissä jo nyt, mutta OECM-tiedot ovat hajallaan eri toimijoilla.

8.2 Ehdotuksia suojeleusuuksien laskennan menettelyiksi ja kehittämiseksi

Työryhmä ehdottaa maa- ja merialueiden suojeleusuuksien laskemiseksi seuraavia kriteereitä ja toimenpiteitä tarkemman selvityksen toteuttamiseksi, että:

- Suomen maa- ja merialueiden suojeleusuudet lasketaan jatkossa siten, että huomioidaan sekä suojeleualueet että suojeleualueverkostoa tukevat muut monimuotoisuutta turvaavat OECM-alueet.
- Lähtökohtaisesti suojeleualueet huomioidaan vuonna 2013 tehdyn määrittelyn mukaisesti ja OECM:t nyt tehtyjen määrittelyjen mukaan, jotka myötäilevät vuonna 2015 tehtyä METI-tilastoon sisällytettävien suojeleutujen (metsä)alueiden määrittelyä.
- OECM-kohteet voidaan laskea mukaan siinä vaiheessa, kun ne on edellä ehdotetun menettelyn mukaisesti aluekohtaisesti arvioitu, hallinnoivan tahon hyväksymiä ja ympäristöministeriön vahvistamia.
- Ensi vaiheessa laskenta perustuu edellä mainitun korin 1 aluetyyppeihin. Myöhemmässä vaiheessa seurantalaskelmiin voidaan ottaa mukaan uusia aluetyyppejä ja -kohteita, sitä mukaa, kun OECM-konseptia kehitetään Suomessa (vrt. korien 2 ja 3 selvitykset).
- Suomen ympäristökeskus vastaisi maa- ja sisävesien sekä merivesien suojeleusuuksien lähtötason laskennasta ja myös osuuksien kehittymisen seurannasta vuoteen 2030 ulottuvien strategisten ohjelmien edellyttämällä tavalla. Asiasta tulisi tehdä erillinen päätös.
- Ehdotettua laskentaa varten tulisi edellä mainittujen tiedontuottajien sitoutua luovuttamaan tarpeelliset paikkatietoaineistot SYKEN käyttöön. Myöhemmässä vaiheessa tulisi osana SYKEN FEO-hanketta tai muutoin selvittää, voitaisiinko aineistoja saada laskentaa varten käyttöön suoraan rajapinnan kautta.

9 ELINYMPÄRISTÖJEN SUOJELUN SEURANTA JA ARVIOINTI

9.1 Alueisiin kohdistuvien suojeleutoimien seurannan tarpeet ja toimijat

Kansallisen biodiversiteettistrategian ja toimintaohjelman seuranta on tehty mm. tarkoitusta varten laaditun indikaattorikonaisuuden avulla. Indikaattoreita kehittäminen aloitettiin Suomen ympäristökeskuksen (Syke) hankkeena jo ensimmäisen kansallisen toimintaohjelman (1997-2005) arvioinnin yhteydessä. Nykyinen seurantakokonaisuus on koottu Luonnontila.fi-verkkopalveluksi, joka on julkinen ja avoin suurelle yleisölle. Seurantaindikaattorit on ryhmitelty elinympäristötyypeittäin: metsät, suot, Itämeri, sisävedet, maatalousympäristöt, tunturit, rakennetut ympäristöt, rannat sekä kalliot ja harjut. Syke on kehittänyt ja ylläpitänyt palvelua pitkään erittäin niukoin resurssien.

Luonnontila-indikaattorit on luokiteltu kansainvälisen DPSIR-viitekehyksen mukaan. DPSIR muodostuu sanoista *driver* (taustavoima), *pressure* (paine), *state* (tila), *impact* (vaikutus) ja *response* (toimenpiteet). DPSIR-viitekehyksen avulla pyritään hahmottamaan sitä, mistä näkökulmasta kukin indikaattori kuvaa biodiversiteettiä ja sen muutosta. Viitekehyksen käyttö varmistaa sen, että biodiversiteetin tilaa ja sen mahdollisen muutoksen syitä ja seurauksia tarkastellaan monipuolisesti.

Tilaindikaattorit kuvaavat luonnonvarojen käytön ja muun kuormituksen aiheuttamia muutoksia lajien ja niiden elinympäristöjen tilassa. Vaikutusindikaattorit taas kertovat tilan muutoksen seurauksista lajeille ja elinympäristöille, esimerkiksi niiden uhanalaistumiskehitykselle. Toimenpideindikaattorit kuvaavat menetelmiä, joilla kielteisiä vaikutuksia pyritään torjumaan. Toimenpiteet kohdistuvat usein paineiden vähentämiseen tai tilan parantamiseen.

Keskeisiä seurattavia toimenpiteitä ovat elinympäristöjen suojeleu, ennallistaminen ja luonnonhoito. Näitä toimia kuvaavia indikaattoreita ovat mm. metsien ja soiden suojeleuaste ja ennallistamisen määrä, suojeleutujen kallio- ja harjuympäristöjen määrä sekä ennallistettujen ja hoidettujen

paahdeympäristöjen määrä, suojeltujen tunturiympäristöjen määrä ja erämaisuuden säilyminen, suojeltujen sisä- ja merivesien ja rantojen määrä sekä virta- ja rantavesien kunnostustoimien määrä, maatalousympäristöjen hoidettujen perinnebiotoppien määrä ja kaupunkien suojelualueiden määrä.

Edellä mainittujen indikaattoreiden seuraaminen jatkossakin on tärkeää niin tulevan kansallisen luonnon monimuotoisuuden strategian ja toimintaohjelman kuin EU:n biodiversiteettistrategiaan liittyvien sitoumusten kannalta. Aiemmillä strategiakausilla (2006-2016 ja päivitettyä 2012-2020) elinympäristökohtaisten suojeluindikaattoreiden laskentaan ei ole riittävästi panostettu Luonnontilakokonaisuudessa (eikä muutenkaan), eikä aluesuojelun kehittymistä ole kyetty seuraamaan järjestelmällisesti.

Mainittujen CBD- ja EU-strategioiden ohella aluesuojelun kattavuuden ja suojelutoimien toteutuksen seurantarvetta on myös sektorihallinnon sekä maantieteellisten alueiden tasoilla. Tietoja tarvitaan esimerkiksi muiden kansainvälisten ympäristösopimusten (Ramsarin sopimuksen kosteikot, HELCOM-sopimuksen merialueiden suojelu), EU:n direktiivien (luontodirektiivit, vesi- ja meripuitedirektiivit) sekä kansallisten suojeluohjelmien (METSO-, Helmi-ohjelmat) raportointiin ja suojelutilastojen kokoamiseen (metsiensuojelutilasto METI). Yhtenäistä menettelyä tai vastaavaa tahoja kyseisten tietojen ylläpitämiseksi ja kokoamiseksi ole aina ollut, vaan ne on koottu *ad hoc* tilanteen ja tarpeen mukaan. Koordinoimattomuus on saattanut johtaa keskenään ristiriitaisiin tuloksiin tai vähintäänkin tehottomuuteen hallinnossa, kun eri tahoilla on koottu (lähes) samoja tietoja hieman eri tarkoituksiin.

Sykeessä on käynnistetty kaksi hanketta, joiden yhteydessä on mahdollista kehittää menettelyjä aluesuojelun ja alueperusteisten suojelutoimien seuraamiseksi ja ottaa kantaa seurannan järjestämiseen pitkällä tähtäimellä.

Suomen ekosysteemiobservatorio (FEO – Finnish Ecosystem Observatory 2020-2024) -hankkeen laajempi tavoite on luoda kansallinen yhteistyömalli ja tietoa tukemaan ekosysteemien tilan laajamittaista seuranta, arviointia ja tutkimusta. FEO kokoaa yhteen hajallaan olevia luonnon tilan seurantaan tukevia toimintoja ja kehittää tutkimus- ja seurantainfrastruktuurien puutteellisia osia. Hanke edistää havaintoverkoston, kaukokartoitusaineistojen, analyysialgoritmien sekä avoimien aineisto- ja raportointituotteiden hyödyntämistä ja kehitystyötä. Hankekokonaisuus on jaettu kuuteen työpakettiin, joiden tehtävänä on mm. viedä kehitettyjä seurantamenetelmiä käytäntöön sekä toisaalta koota yhteen hajanaisia tietoaineistoja ja kehittää seurantaverkostoja. Luonnontila.fi -sivuston indikaattorien ja ekosysteemitilinpidon kehittäminen kuuluvat kokonaisuuteen.

Kohti kattavaa suojelualueverkostoa (KOKASU 2021-2022) -hanke kokoaa yhteen olemassa olevaa pohjatietoa EU:n Biodiversiteettistrategian 30 prosentin suojelutavoitteen kansallista määrittelyä ja toteutusta varten. Hankkeessa kootaan tutkimus- ja selvityshankkeissa ja erilaisissa prosesseissa tuotettua tietoa ja hyödynnetään monenlaisia paikkatietoaineistoja Suomen suojelualueverkosta ja sen kehittämistarpeista. Hankkeessa tarkastellaan maa- ja merialueiden pääluontotyyppien nykyistä suojelutilannetta ja pyritään hahmottamaan tärkeimmät lisäsuojelun temaattiset tarpeet, ja mahdollisuuksien ja aineistojen niin sallissa, myös hahmottelemaan lisäsuojelun alueellisia painopisteitä siten, että nykyisen suojelualueverkoston yhtenäisyys ja kytkeytyneisyys paranisivat.

Nyt, kun suojelualueiden lisäksi on kasvava tarve seurata kokonaisvaltaisesti myös suojelualueiden ulkopuolisia toimia luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi, tarvitaan laajasti hyväksytyt ja riittävällä tarkkuudella dokumentoidut määrittelyt suojelun kattavuuden ja -asteen laskemiseksi sekä sovittu vastuu ja kestävä resurssointi laskelmien toteuttamiseksi seurannan kannalta säännönmukaisesti.

9.2 Ehdotuksia suojelutoimien elinympäristökohtaisen seurannan kehittämiseksi

Työryhmä ehdottaa elinympäristöjen suojeluasteen arvioinnin edistämiseksi, että:

- Elinympäristöjen aluesuojelun tilastoinnin tulisi vastata luonnon monimuotoisuutta koskevien strategisten tavoitteiden seurannan ja raportoinnin tarpeita. Tavoitteita, joiden seurannan osalta tiedonhallinnassa on kehitettävää, ovat mm. elinympäristöjen edustavuuden parantaminen suojelun kattavuudessa ja suojeltujen ekosysteemien kytkeytyvyyden lisääminen ekologisessa verkostossa sekä luontotyyppien ja lajien suotuisan tilan parantaminen aluesuojelun avulla (EU BD 2030).
- FEO-hankkeen yhteydessä kartoitettaisiin hankesuunnitelman mukaisesti toistuvat elinympäristöjen ja lajien tilaan kohdistuvat tietotarpeet. Kartoitukseen tulisi ottaa mukaan myös aluesuojelun tilan ja alueisiin kohdistuvien suojelutoimien näkökulma, huomioiden sekä määritellyt suojelualueet että OECM-kriteerit täyttävät aluetyypit.
- Luonnontila.fi:tä tai vastaavaa indikaattorikonaisuutta kehitettäisiin siten, että keskeiset elinympäristöjen suojeluun liittyvät seurantaindikaattorit määritellään (osin uudelleen, huomioiden myös OECM-alueet), lasketaan ja niitä ylläpidetään järjestelmällisesti. Tarvitaan kaikkien elinympäristökokonaisuuksien osalta nykytilaa vastaava lähtötaso ja seuranta, ml. kehitystrendiä kuvaavat aikasarjat.
- Suomen ympäristökeskuksen tehtävänä olisi pitkällä tähtäimellä luonnon monimuotoisuuden tilan ja strategisten toimintaohjelmien suojelutoimien, ml. aluesuojelun, toteutumisen ja vaikuttavuuden seuranta. Sen tehtäviin kuuluisi myös tarvittavien tietoaisteistojen kokoaminen ja raportointi, ml. sellaisten säännöllisten aluesuojeluun liittyvien tietotuotteiden julkaiseminen, jotka palvelisivat niin hallintoa, viranomaisia, päättäjiä kuin kansalaisia.

LÄHTEET

Aapala, K., Akujärvi, A., Heikkinen, R., Pöyry, J., Virkkala, R., Aalto, J., Forss, S., Kartano, L., Kemppainen, E., Kuusela, S., Leikola, N., Mattsson, T., Mikkonen, N., Minunno, F., Piirainen, S., Punntila, P., Pykälä, J., Rajasärkkä, A., Syrjänen, K., Turunen, M. 2020. Suojelualueverkosto muuttuvassa ilmastossa - kohti ilmastoviisasta suojelualuesuunnittelua. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 1/2020. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/311226>

Anttila S., Syrjänen K., Paloniemi R. 2013. Kunnat ja seurakunnat METSO:n toteuttajina. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 21 | 2013. 66 s.

Anttila S., Koskela T., Löfström I., Paloniemi R., Syrjänen K. 2016. Luontoinventoinneista luontoarvojen turvaamiseen – METSO-ohjelman toteutus kunnissa ja seurakunnissa. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2 | 2016. 56 s.

Anttila, S., Koskela, T., Simkin, J., Aapala, K. 2021. METSO-tilannekatsaus 2020: Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2025

Arnkil, A., Hoikkala, J., Sahla, M. (toim.) 2019. Suojelualueet merialuesuunnittelussa - suositus suojelualueiden huomioimiseksi. 42 s. <https://julkaisut.metsa.fi/fi/julkaisut/show/2396>

Auvinen, A.-P., Kemppainen, E., Jäppinen, J.-P., Heliölä, J., Holmala, K., Jantunen, J., Koljonen, M.-L., Kolström, T., Lumiaro, R., Punntila, P., Venesjärvi, R., Virkkala, R., Ahlroth, P. 2020. Suomen biodiversiteettistrategian ja toimintaohjelman 2012–2020 toteutuksen ja vaikutusten arviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020/36: 1–337. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162392>

CBD (2018). CBD/COP/DEC/14/8. (Sharm El-Sheikh, Egypt, 17-29 November 2018) Protected areas and other effective area-based conservation measures.

CBD (2021). CBD/WG2020/3/3 (On-line meeting, August-September 2021). First draft of the post-2020 Global Biodiversity Framework. 12 p.

Dudley, N. 2008: Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. – Gland, Switzerland: IUCN. 86 p.

European Environment Agency 2012. Protected areas in Europe — an overview. EEA Report No 5/2012. 130 p.

European Environment Agency 2015. Marine protected areas in Europe's seas. An overview and perspectives for the future. EEA Report No 3/2015. 35 p.

Euroopan komissio 2015. Väliarviointi luonnon monimuotoisuutta koskevasta EU:n strategiasta vuoteen 2020. COM (2015) 478 final. 21 s. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0478&from=EN>

Euroopan komissio 2020. Vuoteen 2030 ulottuva EU:n biodiversiteettistrategia. Luonto takaisin osaksi elämäämme. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. COM(2020) 380 final. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a3c806a6-9ab3-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0006.02/DOC_1&format=PDF

European Commission 2020. The state of nature in the European Union. Report on the status and trends in 2013 - 2018 of species and habitat types protected by the Birds and Habitats Directives. COM(2020) 635 final. 22 p.

European Commission. ENV.D3. 2021. Draft Technical note on criteria and guidance for protected area designations. Version 4, September 2021. 23 p.

European Topic Centre on Biological Diversity 2019. CDDA version 17 (2019) reporting guidelines. Version 1. 38 p. <https://cdr.eionet.europa.eu/help/cdda/CDDAv17%202019%20guidelines%20v1.pdf>

Heinonen, M. 2021. FINLAND Country Report. 27 p. Annex In: Assess the potential of other effective area-based conservation measures as a driver for landscape-level connectivity in the EU. 51 p.

Heiskanen, M., Bergström, I., Kosenius A.-K., Laakso, T., Lindholm, T., Mattsson, T., Mäkipää, R., Nieminen, M., Ojanen, P., Rankinen, K., Tolvanen, A., Viitala, E.-J. & Peltoniemi, M. 2020. Suomensien hoidon tuet ja niiden ilmasto-, vesistö- ja biodiversiteettivaikutukset: Kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain (Kemera-lain) mukaisten tukien tarkastelu. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 27/2020. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 81 s.

Hyvärinen, E.; Juslén, A.; Kemppainen, E.; Uddström, A.; Liukko, U.-M. 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. <http://hdl.handle.net/10138/299501>

Hyvönen, T., Heliölä, J., Koikkalainen, K., Kuussaari, M., Lemola, R., Miettinen, A., Rankinen, K., Regina, K. & Turtola, E. 2020. Maatalouden ympäristötoimenpiteiden ympäristö- ja kustannustehokkuus (MYTTEHO): loppuraportti. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 12/2020. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 76 s.

IUCN WCPA (2018). PARKS. The International Journal of Protected Areas and Conservation, Volume 24 Special Issue on OECMs, Gland, Switzerland: IUCN.

IUCN-WCPA. 2019. *Recognising and reporting other effective area-based conservation measures*. IUCN. Gland.

Keskinen, H.-L., Rintala, T. Siitonen J. (toim.) 2021. Helmi-elinympäristöohjelma 2021–2030. Valtioneuvoston periaatepäätös. 74 s. https://ym.fi/documents/1410903/33891758/Helmi-elinymp%C3%A4rist%C3%B6ohjelma+2021%E2%80%932030_Valtioneuvoston+periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s.pdf/091a7376-4a20-60e6-8821-a063a10b5324/Helmi-elinymp%C3%A4rist%C3%B6ohjelma+2021%E2%80%932030_Valtioneuvoston+periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s.pdf?t=1633600246140

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018: Luontotyyppien punainen kirja. Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristö 5/2018. 338 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4816-3>

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018: Luontotyyppien punainen kirja. Osa 2: Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristö 5/2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4819-4>

Koskela, T., Anttila, S., Simkin, J., Aapala, K. & Syrjänen, K. (toim.). 2020. METSO-tilannekatsaus 2019: Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2025. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 36/2020. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 46 s. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/545957>

Kaukonen, M., Eskola, T., Herukka, I., Karppinen, H., Karvonen, L., Korhonen, I., Kuokkanen P. ja Ervola, A. (toim.) 2018: Metsähallitus Metsätalous Oy:n ympäristöopas. 2. korj. painos 130 s. <https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/mt/MH-ymparistoopas-2019.pdf>

Kärkkäinen, L., Hynynen, J., Rätty, M., Horne, P., Juutinen, A., Korhonen, K.T., Koskela, T., Miettinen, J., Maidell, M., Miina, J., Määttä, K., Otsamo, A., Punntila, P., Svensberg, M., Syrjänen, K. 2021. Kustannusvaikuttavat keinot metsäluonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämiseksi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:21.

Korhonen, K.T. et al. 2021. Julkaisussa: Kärkkäinen, L. ja Koljonen Saija (toim.) 2021. Arvio EU:n biodiversiteettistrategian 2030 vaikutuksista Suomessa. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 75/2021. Luonnonvarakeskus. Helsinki. s.

Lappalainen, J., Kurvinen, L., Kuismanen, L. (toim.) 2020. Suomen ekologisesti merkittävät vedenalaiset meriluontoalueet (EMMA) – Finlands ekologiskt betydelsefulla marina undervattensmiljöer (EMMA). Suomen ympäristökeskuksen raportteja 8 / 2020. 293 s.

Lehtiniemi, T., Toivanen T., Södersved J. 2021. Linnuston tila Suomessa. <https://tiedostot.birdlife.fi/julkaisut/linnuston-tila-suomessa-verkkoversio.pdf>

Leskinen, P. 2020. Liite 2. Katsaus elinympäristöjen monimuotoisuutta koskevaan kansalliseen ja EU-lainsäädäntöön. Teoksessa: Auvinen, A.-P. et al. 2020. Suomen biodiversiteettistrategian ja toimintaohjelman 2012–2020 toteutuksen ja vaikutusten arviointi. Valtio-neuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020/36. s. 233-262.

Löfström, I., Koskela, T., Anttila, S., Syrjänen, K. & Paloniemi, R. 2019. Metsäluonnon turvaaminen kuntien metsissä – METSO-ohjelmaa toteuttamassa Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 90/2019. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 67 s.

Marnewick, D., Jonas, H. and Stevens, C. 2020. Site-level methodology for identifying other effective area-based conservation measures (OECMs). IUCN. Gland.

Metsähallitus 2015. Alue-ekologisen tarkastelun menetelmäkuvaus. https://www.metsa.fi/wp-content/uploads/2020/05/AE-menetelmakuvaus_2015.pdf

Metsätalouden kannustejärjestelmä 2020-luvulla. Työryhmän muistio. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2021:2. 156 s.

Missä mennään kuntien ilmasto- ja luontotyössä? Sitran selvityksiä 190. 39 s. <https://media.sitra.fi/2021/05/26093010/sitra-missa-mennaan-kuntien-ilmasto-ja-luontotyossa.pdf> (olemassa myös taustaselvitys)

Naturvårdsverket 2021. Uppdrag att jämföra, redovisa och föreslå förändringar i den internationella rapporteringen av skyddad natur. 151 p.

PARKS The International Journal of Protected Areas and Conservation. Special issue, June 2018. <https://parksjournal.com/>

PEFC-metsäsertifiointin kriteerit. Suomen PEFC-standardi. PEFC FI 1002:2014. 41 s. http://pefc.fi/wp-content/uploads/2016/09/PEFC_FI_1002_2014_Metsaesertifiointin_kriteerit_20141027.pdf

PEFC-kriteerien tarkistamistyö 2019–2020. PEFC FI 1002:2014 -standardi vs. Luonnon uudeksi PEFC FI -standardin kriteeristöksi-Standardiluonnoksen 2. versio. Jätetään julkiseen kommentointiin 23.9.–22.10.2020. https://pefc.fi/wp-content/uploads/2016/06/PEFC-FI-standardiluonnos_2.pdf

Prioritised Action Framework (PAF) for Natura 2000 in Finland including the Province of Åland pursuant to Article 8 of Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora (the Habitats Directive) for the Multiannual Financial Framework period 2021 – 2027. Ministry of the Environment. March 2021. 130 s.

Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön kansallisen strategian ja toimintaohjelman toteutusta ja seuranta edistävä työryhmä 2006–2016. 2013. Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön toimintaohjelma 2013–2020. 102 s.

Stolton, S., Redford, K.H., Dudley, N. 2014. The Futures of Privately Protected Areas. Gland, Switzerland: IUCN. 113 p.

SVT. 2019. Suomen virallinen tilasto (SVT): Metsiensuojelu. Luonnonvarakeskus, Helsinki. Saatavissa: <http://stat.luke.fi/metsien-suojelu>

UNEP-WCMC (2019). User Manual for the World Database on Protected Areas and world database on other effective area-based conservation measures: 1.6. UNEP-WCMC: Cambridge, UK. Available at: <http://wcmc.io/WDPManual>

UNEP-WCMC, IUCN and NGS (2018). Protected Planet Report 2018. UNEP-WCMC, IUCN and NGS: Cambridge, UK; Gland, Switzerland; Washington D. C., USA. https://livereport.protectedplanet.net/pdf/Protected_Planet_Report_2018.pdf

UNEP-WCMC and IUCN (2021), Protected Planet: The World Database on Protected Areas (WDP) and World Database on Other Effective Area-based Conservation Measures (WD-OECM) [Online], October 2021, Cambridge, UK: UNEP-WCMC and IUCN. Available at: www.protectedplanet.net.

UNEP-WCMC and IUCN (2021) Protected Planet Report 2020. UNEP-WCMC and IUCN: Cambridge UK; Gland, Switzerland. <https://livereport.protectedplanet.net/>

Virtanen, E.A., Viitasalo, M. Lappalainen, J., Moilanen, A. 2018. Evaluation, Gap Analysis, and Potential Expansion of the Finnish Marine Protected Area Network. *Front. Mar. Sci.* 5: 402. doi: 10.3389/fmars.2018.00402

VNP 2008. Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta 2008–2016.

VNP 2012. Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategiasta vuosiksi 2012–2020. Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi. Saatavissa: <https://www.cbd.int/doc/world/fi/fi-nbsap-v3-fi.pdf>

VNP 2014. Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman jatkamisesta 2014–2025. <https://www.ymparisto.fi/download/no-name/%7BE4BA4C28-3815-4E62-87B5-AF9226CF749C%7D/100323>

VNP 2021. Valtioneuvoston päätösvaltakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittaman valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita koskevan inventoinnin korvaamisesta uudella inventoinnilla.

Ympäristöministeriö 2021. Ehdotus Suomen merenhoitosuunnitelman toimenpideohjelmaksi vuosille 2022–2027. (Kuultavana Lausuntopalvelussa toukokuussa 2021)

Ympäristöministeriö 2021. Luonnon virkistyskäytön strategia. Luonnos (kuultavana syksyllä 2021)

LIITTEET

Liite 1. Keskeinen lainsäädäntö

Liite 2. Suojelualueen ja suojelualueklien määritelmät

Liite 3. Suojelualueuetyypit ja niiden luokitus

liite 4. METI-luokitus

Liite 5. METI-tilaston aluetyypit: suojelualueet ja talousmetsien bd- kohteet

Liite 6. OECM-korit ja jatkoselvitettävät aluetyypit toimijoittain

Liite 7. Tiedon tuottajat ja kokoajat

Liite 8. **Lausunto- ja palauteyhteenveto**

LIITE 1. KESKEINEN LAINSÄÄDÄNTÖ

Erämaalaki 62/1991

EU:n lintu- ja luontodirektiivit 79/409/ETY ja 92/43/ETY

Kestävän metsätalouden määräaikainen rahoituslaki 34/2015

Laki maatalouden tukien toimeenpanosta 192/2013

Laki Metsähallituksesta 234/2016

Laki porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituksesta 986/2011

Laki Suomen metsäkeskuksesta 418/2011

Laki Suomen metsäkeskuksen metsätietojärjestelmästä 419/2011

Laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010)

Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä 1299/2004

Luonnonsuojelulaki 1096/1996

Kalastuslaki 379/2015

Maa- ja metsätalousministeriön asetus ympäristökorvauksesta 327/2015

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999

Metsälaki 1093/1996

10 § (20.12.2013/1085) Monimuotoisuuden säilyttäminen ja erityisen tärkeät elinympäristöt

Muinaismuistolaki 295/1963

Ulkoilulaki 606/1973

Poronhoitolaki 848/1990

Porotalouslaki eli

Vesilaki 587/2011

Vesiliikennelaki 782/2019 (maininta ELYn toimivallasta ymp.vaik.)

LIITE 2. **IUCN:n suojelualueluokat ja niiden määritelmät.** Suomenkielinen käännös on Suomen IUCN-komitean hyväksymä. Lähde: Guidelines for Applying IUCN Protected Area Management Categories (2008).

IUCN:n vuoden 2008 ohjeistuksen suojelualan määritelmä on seuraava:

"Suojelualue on lainsäädäntöön tai muihin sitoviin päätöksiin perustuva, selkeästi rajattu ja tunnustettu maantieteellinen alue, jonka perustamisen tarkoituksena ja hoidon ensisijaisena tavoitteena on saavuttaa luonnon pysyväluonteinen suojelu sekä turvata siihen liittyvät kulttuuriset arvot ja ekosysteemipalvelujen saatavuus."

Luokka	Nimi	Määritelmä
Ia	Tiukasti suojeltu luonnonsuojelualue	Luokkaan Ia kuuluvat tiukasti suojellut suojelualueet, jotka on perustettu biodiversiteetin ja mahdollisesti myös geologisten/geomorfologisten kohteiden suojeluun, ja joissa alueen virkistys- tai muu käyttö ja alueeseen vaikuttaminen ovat tarkkaan säädelyjä ja rajoitettuja suojeluarvojen säilymisen varmistamiseksi. Tiukasti suojeltuja alueita voidaan käyttää korvaamattoman tärkeinä vertailualueina tieteellisessä tutkimuksessa ja ympäristön seurannassa.
Ib	Erämainen suojelualue	Luokkaan Ib kuuluvat suojelualueet ovat yleensä suuria, muuttamattomia tai lähes muuttamattomia säilyneitä erämaisia ja asumattomia tai lähes asumattomia alueita, joita suojellaan ja hoidetaan niiden luonnontilaisuuden säilyttämiseksi.
II	Kansallispuisto	Luokkaan II kuuluvat suojelualueet ovat suuria luonnontilaisia tai lähes luonnontilaisia suojelualueita, jotka on perustettu laajamittaisten ekologisten prosessien sekä alueelle tunnusomaisten lajien ja ekosysteemien suojelemiseksi. Ne muodostavat samalla perustan ympäristön ja perinteisen kulttuurin kannalta kestävä tutkimuksen ja opetuksen sekä henkisen hyvinvoinnin, virkistyskäytön, retkeilyn ja matkailun mahdollisuuksille.
III	Luonnonmuistomerkki	Luokkaan III kuuluvat suojelualueet on varattu yksittäisen luontokohteen suojelemiseen. Se voi olla mm. pinnanmuoto, geologinen muodostuma, merenalainen vuori tai luola, tai jopa elollinen luontokohde kuten vanha metsikkö. Nämä suojelualueet ovat yleensä melko pieniä, ja ovat usein vetovoimaisia käyntikohteita.
IV	Luontotyyppien tai lajien suojelu- ja hoitoalue	Luokkaan IV kuuluvien suojelualueiden ensisijaisena tavoitteena on tiettyjen lajien tai luontotyyppien suojelu, mikä heijastuu alueen hoitoon. Monilla luokkaan IV kuluville alueilla lajien erityisvaatimukset tai luontotyyppien ylläpito edellyttävät toistuvia hoitotoimia, mutta aktiiviset toimenpiteet eivät ole luokkaan kuulumisen vaatimus.
V	Suojeltu maisema-alue	Luokkaan V kuuluvat suojelualueet, joilla ihmisen ja luonnon vuorovaikutus on aikojen kuluessa synnyttänyt ekologisesti, biologisesti, kulttuurisesti ja maisemallisesti erityisen arvokkaan kokonaisuuden. Näillä alueilla tämän perinteisen vuorovaikutuksen ylläpito on elintärkeää alueen luonnon suojelulle ja muiden arvojen säilyttämiselle.
VI	Luonnonvarojen hoito- ja suojelualue	Luokkaan VI kuuluvien suojelualueiden tavoitteena on suojella ekosysteemejä ja luontotyyppijä säilyttäen niihin liittyvät kulttuuriarvot ja luonnonvarojen perinteiset hoito- ja käyttötavat. Alueet ovat yleensä laajoja ja suurimmaksi osaksi luonnontilaisia. Osalla alueesta sellainen luonnonvarojen kestävä hoito ja pienimuotoinen ei-teollinen käyttö, joka ei vaaranna suojelutavoitteita, on yhtenä päätarkoituksena. (HUOM. Luokka ei ole käytössä Suomessa)

LIITE 3. IUCN:N SUOJELUALUELUOKITUKSEN SOVELTAMINEN SUOMESSA

Taulukko 6. Ehdotetut valtionmaiden suojelualuetyyppikohtaiset IUCN-suojelualueluokat. Lähde: Metsähallitus (MH) 2013. (HUOM! MKL koodin voi jättää pois)

MAANKÄYTTÖ LUOKKA (MKL)	SUOJELUALUETYYPPI	SUOJELUALUELUOKKA KOKO yleensä > 1000 ha	SUOJELUALUELUOKKA KOKO yleensä < 1000 ha	HUOMAUTUS
201	LUONNONPUISTOT	Ia	IV Karkali	Jos liikkuminen sallittu, keskittyy suppealle alueelle ja merkityille reiteille
202	KANSALLISPUISTOT	II (Lemmenjoki Ib)		Lemmenjoki erityisen suuri ja erämainen, vain 5 % virkistyskäyttövyöhykettä
203	MUUT LUONNONSUOJELUALUEET	Ib (eräät alueet Ia)	IV (eräät alueet III)	Luokkaan III sellaiset pienet luonnonsuojelualueet, joiden perustamistarkoituksena kulttuurisen luontokohteen suojelu (esim. Langinkoski)
204	VANHOJEN METSIEN SUOJELUALUEET	Ib	IV	1923 LsL:n mukainen "erityinen suojelualue"
205	SOIDENSUOJELUALUEET	Ib	IV	
206	LEHTOJENSUOJELUALUEET		IV (eräät alueet Ia)	Alueet, joilla liikkumisrajoituksia, mahd. luokkaan Ia
207	LUONNONSUOJELUALUE, MH PÄÄTÖS		IV	MH:n luonnonsuojelualueen perustamisoikeus lakkautettu 2005
211	SUOJELUOHJELMA-ALUEET	Ib (eräät alueet Ia)	IV	Perustetaan luonnonsuojelualueeksi, luokitus vahvistetaan säädösvalmistelun yhteydessä Alueet, joilla liikkumisrajoituksia, mahd. luokkaan Ia
221	SUOJELUALUEET KAAVASSA		IV	Perustetaan luonnonsuojelualueeksi, luokitus vahvistetaan säädösvalmistelun yhteydessä (soita, rantoja, saaria)
231	MUUT VALTIONMAIDEN SUOJELUALUEET		IV	METSO- tai muita luontotyyppi- tai lajikohteita, muulla kuin LsL:lla toteutettavia Natura-kohteita
232	SUOJELUMETSÄT	Ib	IV	Suojelualueiksi luetaan MH luontopalvelujen hallinnassa olevat suojelumetsät
301	VIRKISTYSALUEET		[IV]	Suojelualue, jos Naturassa (pääosin ranta-alueita)
302	ERÄMAA-ALUEET	Ib		Suojelualue (pääosin myös Naturassa)
312	VALTION RETKEILYALUEET	[II tai V]		Suojelualue, jos pääosin Naturassa
313	VIRKISTYSMETSÄT	[V Inarin retkeilyalue]	[IV]	Suojelualue, jos pääosin Naturassa (Inarin retkeilyalue kattaa 89 % luokan pinta-alasta)

LIITE 4. Metsien suojelun tilastoinnin (METI) alueluokittelu

Suojeluluokka		Määritelmä
SUOJELLUT METSÄT		
Lakisääteiset suojelualueet		
1A	Luonnonsuojelualueet ja luonnonsuojelualueeksi varatut kohteet	<p>Luonnonsuojelualueiden ensisijainen tavoite on pysyvä luonnon suojelu. Alueiden suojelu ja toimenpiteet perustuvat lakeihin ja asetuksiin sekä valtioneuvoston päätöksiin luonnonsuojeluohjelmista ja -alueista.</p> <p>Luonnonsuojelualueiden metsät eivät ole käytettävissä puuntuotantoon. Alueilla voidaan rauhoitusmääräysten puitteissa hoitaa ja ennallistaa luonnonympäristöjä ja perinneluontotyypppejä sekä tehdä toimenpiteitä luontaisen ekosysteemin säilyttämiseksi ja alueen luontaisen kehityksen palauttamiseksi.</p>
1B	Muut lakisääteiset suojelualueet	<p>Suojelualueiden tavoitteena on pysyvä luontoarvojen suojelu. Alueiden rauhoitusmääräykset perustuvat säädöksiin ja maankäytön rajoitukset ELY- tai metsäkeskuksen tai maanomistajaorganisaation vastaavan johdon päätökseen.</p> <p>Luonnonhoidon lisäksi voidaan joillakin suojelualuetyypeillä sallia hakkuita, jotka eivät vaaranna alueen suojelutavoitetta.</p>
1C	Määräaikaisesti rauhoitetut suojelualueet	<p>Suojelualueiden tavoitteena on luontoarvojen suojelu. Määräaikainen rauhoitus perustuu säädöksen mukaiseen viranomaisen ja maanomistajan väliseen sopimukseen. Uusittavan sopimuksen pitkäaikaisena tavoitteena on pysyväluonteinen alueen suojelu.</p> <p>Määräaikaisesti rauhoitettujen suojelualueiden metsät eivät ole käytettävissä puuntuotantoon.</p>
Talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteet		
2A	Talousmetsien erityiset monimuotoisuuskohteet	<p>Kohteiden tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja ne ovat selkeästi rajattuja. Metsätalouden rajoitukset perustuvat metsäkeskuksen tai maanomistajaorganisaation vastaavan johdon päätökseen.</p> <p>Erityisten monimuotoisuuskohteiden metsät eivät lähtökohtaisesti ole käytettävissä puuntuotantoon. Poimintaluonteiset hakkuut ovat mahdollisia kohteiden luontaisen kehityksen palauttamiseksi tai rakennepiirteiden ylläpitämiseksi.</p>
2B	Talousmetsien monimuotoisuuskohteet, rajoitetussa metsätalouskäytössä	<p>Kohteiden tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja ne ovat selkeästi rajattuja. Metsätalouden rajoitukset perustuvat metsäkeskuksen tai maanomistajaorganisaation vastaavan johdon päätökseen.</p> <p>Monimuotoisuuskohteiden metsissä sallitaan hakkuita, jotka eivät vaaranna kohteen luontoarvoja.</p>

Suojeluluokka	Määritelmä
LUONTOARVOJEN SUOJELUA TUKEVAT ERITYISALUEET	
3	<p data-bbox="342 260 607 352">Muut erityisalueet ja –kohteet, rajoitetussa metsätalouksikäytössä</p> <p data-bbox="678 260 1430 422">Erityisalueiden ensisijainen tavoite on muu kuin luontoarvojen turvaaminen ja ne ovat selkeästi rajattuja. Erityisalueet perustuvat esim. maakuntakaavaan tai maanomistajaorganisaation vastaavan johdon päätökseen. Kohteiden tavoitteet ja metsätalouden rajoitukset määritellään maankäyttöpäätöksissä.</p> <p data-bbox="678 443 1430 575">Erityisalueiden metsät ovat metsätalouksikäytössä, mutta tutkimus- tai virkistyskäyttö, riista- tai luontaistalous sekä maisemalliset arvot rajoittavat puuntuotantoa. Alueiden arvokkaimmat luontokohteet jätetään käsittelyn ulkopuolelle.</p>

LIITE 5. METI-TILASTO ALUETYYPEITTÄIN

A. Suojelualueet, talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteet ja luontoarvojen suojelua tukevat metsät, suojeluluokka, pinta-ala metsä- ja kitumaalla sekä prosenttiosuus, koko maassa (1 000 ha) (SVT 2019). Prosenttiosuudet on laskettu valtakunnan metsien 11/12 inventoinnin maaluokan kokonaispinta-alan pohjalta.

	Metsämaa		Metsä- ja kitumaa, yhteensä	
	Pinta-ala (1 000 ha)	%-osuus	Pinta-ala (1 000 ha)	%-osuus
MAALUOKAN KOKONAISALA	20322,0	100,0	22813,0	100,0
1A+1B+1C+2A+2B SUOJELLUT METSÄT, YHTEENSÄ	1658,4	8,2	2882,0	12,6
1.A+1B+1C LAKISÄÄTEISET SUOJELUALUEET, YHTEENSÄ	1352,0	6,7	2417,0	10,6
1A Luonnonsuojelualueet ja luonnonsuojelualueeksi varatut alueet	975,6	4,8	1508,3	6,6
1B Muut lakisääteiset suojelualueet, yhteensä	367,6	1,8	897,1	3,9
...1B Muut lakisääteiset suojelualueet, ei hakkuita	231,4	1,1	728,7	3,2
...1B Muut lakisääteiset suojelualueet, varovaiset hakkuut mahdollisia	136,1	0,7	168,4	0,7
1C Määräaikaisesti rauhoitetut suojelualueet yksityismaalla	8,9	0,0	11,7	0,1
2A+2B TALOUSMETSIEN MONIMUOTOISUUDEN SUOJELUKOhteet, YHTEENSÄ	306,4	1,5	465,0	2,0
2A Talousmetsien erityiset monimuotoisuuskohteet, ei metsätalouskäyttöä	233,6	1,2	346,8	1,5
2B Talousmetsien monimuotoisuuskohteet, rajoitettu metsätalouskäyttö	72,8	0,4	118,2	0,5
3 LUONTOARVOJEN SUOJELUA TUKEVAT METSÄT, muut erityisalueet ja -kohteet, rajoitettu metsätalouskäyttö	344,7	1,7	428,9	1,9

B. Suojelualueet, talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteet ja luontoarvojen suojelua tukevat alueet, suojeluluokka, aluetyyppi ja maaluokka, koko maassa (1 000 ha) (SVT 2019).

	Metsämaa	Kitumaa	Metsä- ja kitumaa, yhteensä	Joutomaa	Muu maa	Maapinta-ala, yhteensä	Vesistö	YHTEENSÄ
SUOJELLUT ALUEET								
1A+1B+1C+2A+2B, YHTEENSÄ	1658,44	1223,60	2882,04	1817,51	11,45	4711,00	1539,15	6250,16
LAKISÄÄTEISET SUOJELUALUEET								
1A+1B+1C, YHTEENSÄ	1352,02	1065,00	2417,02	1618,80	8,07	4043,89	1535,16	5579,06
Luonnonsuojelualueet ja luonnonsuojelualueeksi varatut alueet, yhteensä 1A	975,60	532,68	1508,28	829,99	5,24	2343,51	582,68	2926,19
.Kansallispuistot 1A	375,47	232,81	608,28	211,99	1,05	821,33	181,52	1002,84
.Luonnonpuistot 1A	39,10	32,94	72,04	78,97	0,08	151,09	3,02	154,11
.Soidensuojelualueet 1A	87,57	111,43	199,00	260,40	0,42	459,82	11,82	471,64
.Lehtojensuojelualueet 1A	0,80	0,20	1,00	0,04	0,00	1,05	0,02	1,06
.Vanhojen metsien suojelualueet 1A	7,64	0,61	8,26	0,89	0,06	9,21	0,28	9,49
.Muut luonnonsuojelualueet valtion maalla 1A	151,46	67,14	218,60	98,35	0,76	317,71	43,23	360,93
.Yksityiset suojelualueet (YSA) 1A	99,94	16,68	116,63	43,94	0,92	161,49	175,99	337,47

.Luonnonsuojelualueet Ahvenanmaalla 1A	1,64	0,50	2,14	0,64	0,02	2,81	32,95	35,76
.Luonnonsuojelualueiksi varatut alueet valtion maalla 1A	211,98	70,36	282,35	134,75	1,92	419,02	133,87	552,88
Muut lakisääteiset suojelualueet, ei hakkuita, yhteensä 1B	231,45	497,24	728,69	759,42	0,98	1489,08	386,61	1875,70
.Erämaa-alueet 1B	166,29	472,98	639,27	739,81	0,22	1379,30	109,29	1488,60
.Muut suojelualueet valtion maalla 1B	32,05	11,27	43,32	7,98	0,60	51,90	216,20	268,09
.Lakisääteiset suojelukohteet valtion metsätalousmaalla (LsL, metsälaki) 1B	32,72	12,94	45,65	11,61	0,16	57,42	60,70	118,12
.Eriyisesti suojeltavan lajin esiintymän raja-alueet yksityismaalla (LsL) 1B	0,11	0,04	0,15	0,02	-	0,17	0,03	0,20
.Suojellun luontotyyppin raja-alueet yksityismaalla (LsL) 1B	0,28	0,01	0,29	0,01	-	0,30	0,39	0,69
Muut lakisääteiset suojelualueet, varovaiset hakkuut mahdollisia, yhteensä 1B	136,10	32,26	168,36	27,64	1,86	197,86	565,87	763,73
.Natura 2000 -alueet valtion maalla (muu kuin LsL tai erämaalaki) 1B	24,18	2,20	26,37	2,49	1,77	30,64	12,04	42,68
.Natura 2000 -alueet yksityismaalla (pääosin muu kuin LsL) 1B	67,02	4,23	71,25	6,93	-	78,18	553,83	632,01
.Metsälain mukaiset erityisen tärkeät elinympäristöt (ML 10 §) yksityis- ja yhtiöiden maalla 1B	44,91	25,83	70,74	18,22	0,09	89,05	0,00	89,05
Määräaikaisesti rauhoitettut suojelualueet yksityismaalla 1C	8,87	2,81	11,68	1,75	0,00	13,44	0,00	13,44
.Määräaikaisesti rauhoitettut luonnonsuojelualueet (LsL) 1C	0,17	0,01	0,17	0,00	0,00	0,18	0,00	0,18
.Kestävän metsätalouden rahoituslain ympäristötukikohteet 1C	8,70	2,80	11,51	1,75	-	13,26	-	13,26
TALOUSMETSIEN MONIMUOTOISUUDEN SUOJELUKOhteet, 2A+2B, Yhteensä	306,42	158,60	465,02	198,71	3,38	667,11	3,99	671,10
Talusemetsien erityiset monimuotoisuuskohteet, ei metsätalouskäyttöä / luonnonhoidollinen poimintahakkuu mahdollinen 2A	233,63	113,20	346,83	116,98	2,22	466,03	3,51	469,55
Talusemetsien monimuotoisuuskohteet, rajoitettu metsätalouskäyttö, yhteensä 2B	72,78	45,41	118,19	81,73	1,16	201,07	0,48	201,55
.Valtion talusemetsien monimuotoisuuskohteet, rajoitettu metsätalouskäyttö 2B	21,99	3,04	25,02	2,49	0,31	27,82	0,48	28,30
.Yksityisten ja yhtiöiden talusemetsien monimuotoisuuskohteet, rajoitettu metsätalouskäyttö 2B	50,80	42,37	93,16	79,24	0,85	173,25	-	173,25
LUONTOARVOJEN SUOJELUA TUKEVAT ALUEET, muut erityisalueet ja -kohteet, rajoitettu metsätalouskäyttö 3	344,68	84,23	428,91	77,67	8,71	515,29	95,76	611,04

LIITE 6. A. Työryhmän ehdotus OECM-kriteerit täyttävistä ja jatkoselvitetävistä aluetyypeistä.

1. Aluetyypit, jotka pääosin täyttävät OECM-alueelle asetetut kriteerit.

Ehdotetaan kohde(tyyppi)kohtaisesti arvioitavaksi ja valitut hyväksyttäväksi OECM-alueina.

Ympäristöministeriön vahvistamat OECM-kohteet viedään CDDA- ja WDPA-tietokantoihin.

ALUETYYPPI	PERUSTELUJA, HUOMIOITA
Valtion talousmetsien erityiset monimuotoisuusalueet ja -kohteet (laki Metsähallituksesta)	
Valtion monikäyttömetsien erityisalueet - rajattuja maankäyttökohteita, joille on määritelty tavoite ja metsänkäsittelyluokka/-luokat	
Esisijainen tavoite luonnon monimuotoisuuden suojelu (Metsätalous Oyn hallinnassa olevia suojelukohteita ei lueta IUCN:n kriteerien mukaiseksi lakisääteiseksi suojelualueeksi)	
• suojelumetsä	Metsähallituksen suojelupäätös (esim. luonnonvarasuunnitelman yhteydessä)
• suojelusuo	Valtioneuvoston tai Metsähallituksen suojelupäätös (soidensuojelun täydennysohjelma)
• muu suojelulle varattu maankäyttökohte	Metsähallituksen suojelupäätös (mm. ns. dialogi- ja Metsä-Lappi-kohteet)
Esisijainen perustamistarkoitus tai rajausperuste muu kuin luonnon monimuotoisuus - luontoarvot kartoitettu ja ne turvataan, hoitosuunnitelma laaditaan tarvittaessa	
• valtion retkeilyalue	ulkoilulakiin perustuva, Naturen ulkopuolinen osa voi olla OECM-aluetta
• virkistysalue tai -metsä	Metsähallituksen maankäyttöpäätös
• kaava-alue, jolla erityisiä ympäristö- tai ulkoiluvarvoja	Metsähallituksen maankäyttöpäätös, taustalla maakuntakaavan MY- tai MU-merkintä
• erityisalue, joilla erämaa- tai porolaidunvarvoja	osalla kohteista määräaikainen maankäyttösopimus (saamelaiskäräjät, paliskunnat) - arviointi yhteistyössä
• tutkimus- tai geenireservimetsä	toistaiseksi voimassa oleva maankäyttösopimus (Luke); Luonnonvarakeskus vastaa tutkimustoiminnasta, vanhojen metsien tai luonnontilaisten metsien tutkimuslinjan alue mahdollinen OECM - arviointi yhteistyössä
Valtion monikäyttömetsien <u>rajatut</u> luontokohteet - Metsähallituksen metsätalouden ympäristöopas 2018, paikkatiedot Metsätalous Oy	
• metsälakikohde (erityisen tärkeä elinympäristö, 10 §)	rajattuna alueena voi täyttää lakisääteisen suojelualueen määritelmän (vrt. LSL luontotyyppien rajauspäätökset)
• uhanalainen luontotyyppi tai lajin esiintymä; muu arvokas metsäelinympäristö	MH:n ympäristöoppaan mukaiset muut luontokohteet
• muu rajattu suojelu-, ennallistamis-, kunnostus- tai luonnonhoitokohde	METSO- ja HELMI-ohjelmien inventoidut, suojelualueita ja/tai lajien suojelua tukevat alueet, mm. metsä-, suo-, paahde-, virta-/pienvesien suojelu- ja aktiivisten luonnonhoitotoimien kohteita
• monimuotoisuuden lisäämisalue tai ekologinen yhteys	alue-ekologisen suunnittelun yhteydessä rajattu ekologista verkostoa tukeva kohde, jolla erityisiä luontoarvoja
Valtion monikäyttömetsien muut <u>rajatut</u> kohteet, joilla (tunnistettuja) luontoarvoja - Metsähallituksen metsätalouden ympäristöopas 2018, paikkatiedot Metsätalous Oy	
• riistakohde	soidinalue, riistaelinympäristö, kunnostettu kosteikko
• kulttuurikohde	esim. perinnebiotooppi (hoidetaan)
• maisemakohde	esim. virkistys-, ranta-, reuna-alue (erityiskäsittely)

Yksityisten maanomistajien metsien monimuotoisuusalueet ja -kohteet	
- Metsälaki, kemera-laki; rajaus- ja sopimus päätökset, paikkatiedot Suomen metsäkeskus (SMK)	
<ul style="list-style-type: none"> • rajattu metsälakikohde (erityisen tärkeä elinympäristö, 10 §) 	rajattuna alueena voi täyttää lakisääteisen suojelualueen määrittelmän (vrt. LsL luontotyyppien rajaus päätökset)
<ul style="list-style-type: none"> • metsätalouden ympäristötukisopimus kohde 	kemera-lakiin perustuva määräaikainen ympäristösopimus (10 v), kohteena esim. laajennettu metsälain elinympäristö
<ul style="list-style-type: none"> • metsätalouden luonnonhoitohankealue (toteutuneet toimenpiteet) 	SMK:n rajaama arvokas metsäelinympäristö, jolla toteutetaan toimenpiteitä hankesuunnitelman mukaisesti (hankesopimuksessa 10 v turvaamisvelvoite)
<ul style="list-style-type: none"> • muu rajattu arvokas elinympäristö 	SMK:n rajaama edellisiin aluetyyppeihin sisällymättömän kohde
Yritysten metsien monimuotoisuusalueet ja -kohteet	
- perusteena oleva ohjeistus ja paikkatiedot tarvitaan	
<ul style="list-style-type: none"> • suojeltu metsäalue 	muu kuin YSA; yrityksen johdon päätös
<ul style="list-style-type: none"> • rajattu metsälakikohde (10 §) 	rajattuna alueena voi täyttää lakisääteisen suojelualueen määrittelmän
<ul style="list-style-type: none"> • rajattu luontokohde 	paikkatietorajaus, vastaava kuin valtion alue-ekologisen suunnittelun kohteet
<ul style="list-style-type: none"> • muu rajattu kohde, joilla (tunnistettuja) luontoarvoja 	paikkatietorajaus, vastaava kuin valtion alue-ekologisen suunnittelun kohteet
Kaupunkien ja kuntien monimuotoisuusalueet ja -kohteet	
- perusteena oleva ohjeistus ja paikkatiedot tarvitaan	
<ul style="list-style-type: none"> • kaavalla suojeltu metsä- tai muu luontoalue 	muu kuin YSA; SL- tai muu suojelualuevarauksen kaavamerkintä ja sitova kaavamääräys;
<ul style="list-style-type: none"> • kaavalla osoitettu retkeily- tai ulkoilualue 	VR- aluevarauksen kaavamerkintä, sitova kaavamääräys; kartoitetut luontoarvot, hoitosuunnitelma
<ul style="list-style-type: none"> • rajattu luontokohde 	paikkatietorajaus, hoitotarvemerikintä (ml. käytön rajoitus)
<ul style="list-style-type: none"> • muu rajattu kohde, joilla (tunnistettuja) luontoarvoja 	paikkatietorajaus
Maaseudun maisema-alueet ja monimuotoisuuskohteet	
<ul style="list-style-type: none"> • maisemanhoitoalue 	YM:n päätöksellä (LsL 32§), liittyy hoitosuunnitelma
<ul style="list-style-type: none"> • maatalouden ympäristötukisopimusalue 	ELY-keskuksen päätös, määräaikainen ympäristötukisopimus (5v), liittyy hoitosuunnitelma; kohteena arvokas perinnebiotooppi, voi olla myös maatalouskosteikko

2. Potentiaalisia OECM-alueityyppejä, joiden rajausperusteet ja/tai suunnitelmallisen hoidon toteutumisen arviointi edellyttävät tarkempaa kohdekohtaista selvitystä

ALUETYYPPI	PERUSTELUJA, HUOMIOITA
Erityisalueita, joilla päätös koko alueen suojelurajauksesta olemassa, yleensä aluetyypin kohderajaus sisältää luonnonsuojelualueita, kaavassa aluevaraus tai erityisominaisuusmerkintä	
<ul style="list-style-type: none"> • kansallinen kaupunkipuisto 	11 ympäristöministeriön päätöksellä perustettua puistoa; suojelualueiden ja rakennettujen alueiden ulkopuoliset osat mahdollista OECM-alueita; kaavamerkintä (kp)
<ul style="list-style-type: none"> • Unescon luonnon maailmanperintöalue 	Merenkurkun maailmanperintöalue; suojelualueyden, yhteistoiminta-alue mahdollista OECM-alueita; kaavamerkintä (un)

<ul style="list-style-type: none"> Unescon biosfäärialue 	Saaristomeren, Pohjois-Karjalan biosfäärialueet; suojelualueydin, yhteistoiminta-alue mahdollista OECM-alueita; kaavamerkintä (un)
<ul style="list-style-type: none"> vanhojen 1978-1996 luonnonsuojeluohjelmien toteuttamatta jäänyt osa tai kaavan Natura-aluevaraus 	Is-ohjelmista VN-päätös; perustettujen luonnonsuojelu-alueiden ulkopuolelle jääneet ohjelmakohderajauksen alueet (rantojen suojeluohjelma, lintuvesiohjelma jne) tai toteutumattomat Natura-alueen varausmerkinnät (nat)
Arvotettuja alueita, joiden luontoarvot on ohjelmallisesti kartoitettu⁴²; rajaukset voivat sisältää luonnonsuojelualueita, voi olla kaavassa suojelualuevarauksena (S, SL, SM) tai erityisominaisuusmerkintöinä, koko alueella ei ole päätöstä suojelusta	
<ul style="list-style-type: none"> arvokas lintualue 	rajaus BirdLife Suomi (FINNIBA, MAALI); kaavassa voi olla luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeän alueen merkintä (luo)
<ul style="list-style-type: none"> arvokas vedenalainen alue 	rajaus Suomen ympäristökeskus (EMMA); merialue-suunnitelmassa tai kaavassa voi olla luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeän alueen merkintä (luo)
<ul style="list-style-type: none"> arvokas geologinen alue 	rajaus Suomen ympäristökeskus ⁴³ ; kaavassa voi olla harjun tai arvokkaan geologisen muodostuman merkintä (ge)
<ul style="list-style-type: none"> valtakunnallisesti arvokas maisema-alue 	valtioneuvoston päätös (rajatiedot SYKE); kaavassa on maisemallisesti arvokkaan alueen merkintä (ma)
Alueita, joiden luontoarvot on tunnistettu; ei aina selkeätä rajausta; suojelutoimien suunnitelmallisuus tai jatkuvuus voi olla epävarma	
<ul style="list-style-type: none"> flada, kluuvi tai pienvesi (vesilaki 11 §) 	luontokohteina rajattuina ja seurannan piirissä olevina voivat täyttää OECM-kriteerit (paikkatieto tarvitaan)
<ul style="list-style-type: none"> elinympäristökosteikko (kotiseutukosteikko- SOTKA-, RIEKKO-hankkeet) 	riistahallinnon määräaikaista sopimuskohteita; selkeästi rajattuina ja seurannan piirissä olevina voivat täyttää OECM-kriteerit (paikkatieto tarvitaan)

3. Potentiaalisia OECM-alueityyppejä, joiden in-situ luontoarvot, rajausperusteet ja suunnitelmallisen hoidon toteutumisen arviointi edellyttävät kohdekohtaista selvitystä

ALUEITYYPPI	PERUSTELUJA, HUOMIOITA
Vesienhoitosuunnitelman vesimuodostumia tai niiden osa-alueita, jolla on tunnistettuja erityisiä monimuotoisuusarvoja (ELY-keskus laatii VHS:n, jossa huomioidaan luontodirektiivien vaatimukset; tekee päätöksen tukihakemuksista vesienhoidon toimenpiteiden edistämiseen)	
<ul style="list-style-type: none"> järvialue (esim. Puruvesi) 	vesimuodostuman hyvä ekologinen tila, arviointiperusteena hyvät biologiset tiedot; mahdollinen OECM esim. Natura-alueen bufferi-alueena
<ul style="list-style-type: none"> virtavesi (esim. Ivalojoki) 	vesimuodostuman hyvä ekologinen tila, arviointiperusteena hyvät biologiset tiedot; mahdollinen OECM esim. Natura-alueiden yhdysalueena
Kulttuuriperintöalueita, joilla on tunnistettuja erityisiä monimuotoisuusarvoja	
<ul style="list-style-type: none"> valtion kulttuurihistoriallinen kohde 	Metsähallituksen maankäyttöpäätös; joissakin tapauksissa mahdollinen OECM-kohde, jolla esim. erityisiä luonnonmaisemallisia arvoja
<ul style="list-style-type: none"> valtakunnallisesti merkittävä arkeologinen kohde (suoja-alueineen) 	Museoviraston päätös; joissakin tapauksissa esim. laajempi rauhoitettu hylkyalue mahdollinen OECM-kohde, voi olla kaavassa esim. SM-varausmerkintä

⁴² ohjelmallinen kartoitus viittaa siihen, että luontoarvoja arvotetaan ennalta sovittuja kriteerejä vasten

⁴³ valtakunnallisesti arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat, kivikot, moreenimuodostumat, kallioalueet

Käyttö- tai liikkumisrajoitusalueita, joilla on tunnistettuja monimuotoisuusarvoja	
• jokisuun kalastuskieltoalue	kalastuslakiin perustuva puskurietäisyys, rauhoitusperusteena vaelluskalat, (paikkatieto on olemassa)
• määräaikainen kalastuksen rauhoituspiiri	ELY-keskuksen päätös; rauhoitusperusteena esim. kutualue
• vesiliikenteen rajoitusalue	ELY-keskuksen päätös; kun rajausperusteena luontoarvot, mahdollinen OECM
• puolustusvoimien suoja-alue	mahdollisen OECM-alueen perusteena inventoidut luontoarvot (maalla/merellä), hoitosuunnitelma

4. Aluetyyppejä, jotka eivät sellaisenaan täytä OECM-kriteerejä

ALUETYPPI	PERUSTELUJA, HUOMIOITA
Metsäsertifiointikriteereihin tms. perustuva alue ilman tunnistettuja in-situ luontoarvoja ja/tai niihin perustuvaa rajauspäätöstä - OECM-status edellyttää (paikkatieto)rajausta luontokohteena	
• suojelun alueen reuna-alue	
• suon vaihtumisvyöhyke	
• vesistön suojavyöhyke	
• ekologinen käytävä	
• säästöpuuryhmä	usein hyvin pienialainen, ei merkitystä OECM-kohteena
Kaupunkialueen viherrakennearue, ei erityisiä luontoarvoja ja/tai ei selkeää alerajausta	
• luonnonmuistomerkki	usein hyvin pienialainen, ei merkitystä OECM-kohteena
• lähivirkistysmetsä	VL- aluevarauksen kaavamerkintä, ei erityisiä luontoarvoja tai arvoja turvataan erikseen rajattuina luontokohteina
• rakennettu puisto tai viheralue	VP- aluevarauksen kaavamerkintä, ei erityisiä luontoarvoja
• istutettu niittynurmikko tai keinotekoinen hulevesikosteikko	ei yleensä erityisiä luontoarvoja
• kaavoihin sisältyvät kehittämisperiaate/-tarve- tai erityisominaisuus-merkinnät	esim. ekologinen kehittämisvyöhyke, viheryhteystarve, luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeä alue (luo) tai muu ominaisuusmerkintä - ko. merkinnöissä ei yleensä selkeää rajausta, eikä sitovaa kaavamääräystä;
Arkeologinen kohde, ei erityisiä luontoarvoja	
• rakennettu alue tai kohde	
• vedenalainen hylky	
Käyttörajoitusalue omalla päätöksellä, ei luontoarvoihin perustuvaa viranomaisen päätöstä	
• hakkuurauhoitusalue	yksityisen maanomistajan oma päätös
• metsästysrajoitusalue	metsästysseuran oma päätös
• kalastusrajoitusalue	osakaskunnan oma päätös
Erityisalue, jolla liikkumisrajoitus, ei erityisiä luontoarvoja	
• energiantuotantoalue	tuulipuisto, ydinvoimalan edusta merialueella
• puolustusvoimien hallinta-alue (maa/meri)	toistaiseksi voimassa oleva maankäytösopimus (MH-PV) maihinnoituskielto- ja suoja-alueet
Muu erityinen alue tai -kohde, ei tunnistettuja luontoarvoja ja/tai ei selkeää rajausta	
• pienpetojen poistoalue	jos arvokas lintualue, voi rajattuna täyttää OECM-kriteerit
• luomusertifiointialue	rajauksella ei yhteyttä erityisiin luontoarvoihin
• ekologisen kompensaation kohde	kohdekohtaisesti harkittava OECM-kriteerejä vasten kompensaation toteuduttua

LIITE 6. B. Työryhmän ehdotus jatkoselvitetävistä aluetyypeistä toimijoittain.

Ympäristöministeriön hallinnonala

- Suomen ympäristökeskus yhteistyössä
 - Metsähallitus, Luontopalvelut
 - ELY-keskukset, ympäristövastuualue
 - Kunnat ja seurakunnat
 - Museovirasto
 - Väylävirasto
 - Puolustusvoimat
 - BirdLife Suomi

ALUETYYPPI	PERUSTELUJA, HUOMIOITA
Erityisalueita, joilla päätös koko alueen suojelurajauksesta olemassa, yleensä aluetyypin kohderajaus sisältää luonnonsuojelualueita, kaavassa aluevaraus tai erityisominaisuusmerkintä	
• kansallinen kaupunkipuisto	10 ympäristöministeriön päätöksellä perustettua puistoa; suojelualueiden ja rakennettujen alueiden ulkopuoliset osat mahdollista OECM-alueita; kaavamerkintä (kp)
• Unescon luonnon maailmanperintöalue	Merenkurkun maailmanperintöalue; suojelualueydin, yhteistoiminta-alue mahdollista OECM-alueita; kaavamerkintä (un)
• Unescon biosfäärialue	Saaristomeren, Pohjois-Karjalan biosfäärialueet; suojelualueydin, yhteistoiminta-alue mahdollista OECM-alueita; kaavamerkintä (un)
• vanhojen 1978-1996 luonnonsuojeluohjelmien toteuttamatta jäänyt osa tai kaavan Natura-aluevaraus	Is-ohjelmista VN-päätös; perustettujen luonnonsuojelualueiden ulkopuolelle jääneet ohjelmakohderajauksen alueet (rantojen suojeluohjelma, lintuvesiohjelma jne) tai toteutumattomat Natura-alueen varausmerkinnät (nat)
Arvotettuja alueita, joiden luontoarvot on ohjelmallisesti kartoitettu; rajaukset voivat sisältää luonnonsuojelualueita, voi olla kaavassa suojelualuevarauksena (S, SL, SM) tai erityisominaisuusmerkintöinä, koko alueella ei ole päätöstä suojelusta	
• arvokas lintualue	rajaus BirdLife Suomi (FINNIBA, MAALI); kaavassa voi olla luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeän alueen merkintä (luo)
• arvokas vedenalainen alue	rajaus Suomen ympäristökeskus (EMMA); merialue-suunnitelmassa tai kaavassa voi olla luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeän alueen merkintä (luo)
• arvokas geologinen alue	rajaus Suomen ympäristökeskus ⁴⁴ ; kaavassa voi olla harjun tai arvokkaan geologisen muodostuman merkintä (ge)
• valtakunnallisesti arvokas maisema-alue	valtioneuvoston päätös (rajatiedot SYKE); kaavassa on maisemallisesti arvokkaan alueen merkintä (ma)
Alueita, joiden luontoarvot on tunnistettu; ei aina selkeätä rajausta; suojelutoimien suunnitelmallisuus tai jatkuvuus voi olla epävarma	
• flada, kluuvi tai pienvesi (vesilaki 11 §)	luontokohteina rajattuina ja seurannan piirissä olevina voivat täyttää OECM-kriteerit (paikkatieto tarvitaan)
• kartoitettu kunta- METSO-kohde	muu kuin YSA; osa mahdollisia OECM-kohteita - esim. yleiskaavan varausmerkintä; (paikkatiedot tarvitaan)

⁴⁴ valtakunnallisesti arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat, kivikot, moreenimuodostumat, kallioalueet

Vesienhoitosuunnitelman vesimuodostumia tai niiden osa-alueita, jolla on tunnistettuja erityisiä monimuotoisuusarvoja (ELY-keskus laatii VHS:n, jossa huomioidaan luontodirektiivien vaatimukset; tekee päätöksen tukihakemuksista vesienhoidon toimenpiteiden edistämiseen)	
• järvialue (esim. Puruvesi)	vesimuodostuman hyvä ekologinen tila, arviointiperusteena hyvät biologiset tiedot; mahdollinen OECM esim. Natura-alueen bufferi-alueena
• virtavesi (esim. Ivalojoiki)	vesimuodostuman hyvä ekologinen tila, arviointiperusteena hyvät biologiset tiedot; mahdollinen OECM esim. Natura-alueiden yhdysalueena
Kulttuuriperintöalueita, joilla on tunnistettuja erityisiä monimuotoisuusarvoja	
• valtion kulttuurihistoriallinen kohde	Metsähallituksen maankäyttöpäätös; joissakin tapauksissa mahdollinen OECM-kohde, jolla esim. erityisiä luonnonmaisemallisia arvoja
• valtakunnallisesti merkittävä arkeologinen kohde (suoja-alueineen)	Museoviraston päätös; joissakin tapauksissa esim. laajempi rauhoitettu hylkyalue mahdollinen OECM-kohde, voi olla kaavassa esim. SM-varausmerkintä
Käyttö- tai liikkumisrajoitusalueita, joilla on tunnistettuja monimuotoisuusarvoja	
• vesiliikenteen rajoitusalue	ELY-keskuksen päätös; kun rajausperusteena luontoarvot, mahdollinen OECM (paikkatieto Väylävirasto?)
• puolustusvoimien suojaluokka-alue	mahdollisen OECM-alueen perusteena inventoidut luontoarvot (maalla/merellä), hoitosuunnitelma

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala

- Luonnonvarakeskus yhteistyössä
 - Suomen riistakeskus
 - ELY-keskukset

ALUETYYPPI	PERUSTELUJA, HUOMIOITA
Alueita, joiden luontoarvot on tunnistettu; ei aina selkeätä rajausta; suojelutoimien suunnitelmallisuus tai jatkuvuus voi olla epävarma	
• elinympäristökosteikko (kotiseutukosteikko- SOTKA-, RIEKKO-hankkeet);	riistahallinnon määräaikaista sopimuskohteita; selkeästi rajattuina ja seurannan piirissä olevina voivat täyttää OECM-kriteerit (paikkatieto tarvitaan)
Käyttö- tai liikkumisrajoitusalueita, joilla on tunnistettuja monimuotoisuusarvoja	
• jokisuun kalastuskieltoalue	kalastuslakiin perustuva puskurietäisyys, rauhoitusperusteena vaelluskalat, (paikkatieto on olemassa)
• määräaikainen kalastuksen rauhoituspiiri	ELY-keskuksen päätös; rauhoitusperusteena esim. kutualue (paikkatieto olemassa)

LIITE 7. OECM tiedonhallinta - Tiedontuottajat ja -kokoajat

Metsähallitus, Luontopalvelut (ja ELY-keskukset)	lakisääteiset luonnonsuojelu-alueet, erämaa-alueet, Natura-alueet ja arvokkaat perinnebiotooppikohteet	valtion ja yksityisten maat ja vedet manner-Suomessa (sisältää kaavojen luonnon-suojelualuevaraukset)
Suomen ympäristökeskus	kokoaa suojelualueet > EEA/CDDA > UN-WCMC/WDPA vuosittain	
Metsähallitus, Metsätalous Oy (ja Kiinteistökehitys?)	metsätalousmaiden erityisalueet ja lakisääteiset (LsL, ML) luontokohteet ja muut alue-ekologisen suunnittelun erityiskohteet	valtion maat ja vedet (sisältää kaavojen maa- ja metsätalousmaiden ympäristö- ja ulkoilu-arvokohteet); sopimuksella Luken tutkimusmetsät, PV alueet
Suomen metsäkeskus	metsätalousmaiden lakisääteiset luontokohteet, METSO- ja muut mete-kohteet, luonnonhoitokohteet (osa ympäristötukikohteita)	yksityismetsäomistajien metsätalouksmaat manner-Suomessa
Metsäteollisuus ry	metsätalousmaiden lakisääteiset luontokohteet ja mete- ja muut erityiskohteet	metsäteollisuusyritysten maat ja vedet
Ålands landskapsregering	luonnonsuojelu- ja Natura-alueet, maa- ja metsätalousmaiden arvokkaat luontokohteet	Ahvenanmaan maakunnan alueella sijaitsevat maat ja vedet
Luonnonvarakeskus	kokoaa KAIKKI EDELLISET 3v välein	seuraava METI-tilasto 2022
Maakunnat	maakuntakaavojen (luonnon)suojelualuevaraukset, valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet	onko tällä strategisella tasolla relevanssia, jos varaukset siirtyvät alempiin kaavoihin, eivätkä muut merkinnät ole maankäytön kannalta sitovia?
Kunnat	yleiskaavojen (luonnon)suojelualuevaraukset, virkistys- ja muut erityismetsät, kansalliset kaupunkipuistot, maailmanperintö-/biosfäärialueet	kuntien omistuksessa olevat maat ja vedet kansalliset kaupunkipuistot koottuna aineistona Sykessä
Seurakunnat	virkistys- ja muut erityismetsät, näiden lakisääteiset ja muut luontokohteet	METI:ssä vain osin (jos SMK rekisterissä)
Ruokavirasto ja ELY-keskukset	maatalousmaiden ympäristökorvaukset: ympäristösopimus maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoidosta;	yksityisten maanomistajien maatalousmaat manner-Suomessa
MMM ja ELY-keskukset	kalastusrajoitusalueet (kutualueet, vaellusreitit jne)	(ei sisällä suojelualueiden rajoitusalueita)
SYKE ja ELY-keskukset	VpD vesimuodostumat	
SYKE ja Metsähallitus	EMMA-rajaukset	
BirdLife Suomi	IBA, Finniba, MAALI -kohteet	
Väylävirasto ja ELY-keskukset	Vesiliikenteen kiello- ja rajoitusalueet (luonnonympäristöperusteet)	
Museovirasto	arvokkaat rakennetut ympäristöt ja muinaismuistorekisteri	

Liite 8. KUULEMISPALAUTE (lisätään myöhemmin)